د. ۋەلى سىرىم

قۇرئان كەرىمدىن ياشلار يېتەكچىسى

سۇتۇق بۇغراخان مائارىپ نەشرىياتى
2012 – يىل، ئىستانبۇل

قۇرئان كەرىمدىن ياشلار يېتەكچىسى

ئاپتورى: د. ۋەلى سىرىم
تەرجىمىسىنى ھازىرلىغۇچى: مۆمىنجان سىدىق
بەتچىك: ئىبراھىم بۇغرا

مۇندەرىجە

ياشلار ئۈچۈن ئەڭ چوڭ يېتەكچى قۇرئان كەرىمدۇر..........5
ئادەم ئەلەيھىسسالامنىڭ ئىككى ئوغلى 5
ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام 6
ياقۇپ ئەلەيھىسسالام ۋە ئوغۇللىرى..................................6
مۇسا ئەلەيھىسسالام..7
مەريەم، ئىسا ئەلەيھىسسالام ۋە ھاۋارىيلار..........................8
لوقمان ۋە ئوغلى..8
ئەسھابۇلكەھف...9
تىرىشىپ ئىشلەش...11
راستچىللىق ۋە دۇرۇسلۇق......................................13
الله دوست تۇتىدىغان كىشىلەر.................................19
الله دوست تۇتمايدىغان كىشىكەر..............................27
راستچىل كىشىلەر...33
توغرا يولدا ماڭغانلارنىڭ ئالاھىدىلىكلىرى......................39
تەپەككۇر قىلىش...45
ياخشى ئەمەللەرنى قىلىشقا ئالدىراش...........................53
ئىپپەت...57
كەچۈرۈش ۋە ئەپۇ قىلىش.......................................61

[illegible]
سەۋر قىلىش ۋە چىدامىلىق بولۇش..............................89

شۈكۈر قىلىش.......................................97
بەختكە ئېرىشكۈچىلەر...............................107
نىمەتلەر ۋە قىيىنچىلىقلار...........................113
ۋەدىگە ۋاپا قىلىش...................................125
ياخشى كىشىلەر.......................................129
ئىنسان ۋە ئۇنىڭ سۈپەتلىرى..........................131
ئىنسان ھاياتىنىڭ باسقۇچلىرى.........................137
ئىنسان ۋە تەبىئەت...................................139
ئاتا - ئانىغا ياخشىلىق قىلىش........................141
بۇزۇقچىلىق قىلىش....................................147
ئىسراپچىلىق..153
ئەمەل ۋە قىلمىشلارنىڭ ئاقىۋىتى.......................155
كىبىرلىك، چوڭچىلىق، تەكەببۇرلۇق....................161

بسم اللَّه الرحمن الرحيم

ياشلار ئۈچۈن ئەڭ چوڭ يېتەكچى قۇرئان كەرىمدۇر

قۇرئـــان كەرىمـــگە نەزەر ســـالىدىغان بولســـاق، تـــارىخ سەھىپىســـىدە مـــۇھىم رول ئوينىغـــان بەزى ئەزىـــمەت يىگـــىتلەر ۋە پەيغەمبەرلەرنىـــڭ قىســـقىچە ئەھـــۋالىنى بايـــان قىلىنغـــانلىقىنى كـــۆرىمىز. الله تائـــالا ئـــۇلارنى بىـــزگە ئـــۈلگە قىلىـــپ كۆرســـىتىدۇ ۋە ئۇلارنىـــڭ ئىـــش – ئىزلىرىنـــى بايـــان قىلىـــش ئـــارقىلىق، بىزنىـــڭ ئىبـــرەت ۋە ۋەز – نەســـىھەت ئېلىشـــىمىزنى تەۋســـىيە قىلىـــدۇ. بىـــز تۆۋەنـــدە ئەنە شـــۇ ئۈلگىلىـــك ئىنســـانلاردىن بىـــر قىســـمىنىڭ قىسقىچە ئەھۋالىنى بايان قىلىپ ئۆتىمىز:

ئادەم ئەلەيھىسسالامنىڭ ئىككى ئوغلى:

قۇرئـــان كەرىمـــدە ياشـــلىق دەۋرىنىـــڭ ھەم ســـەلبىي ھەم ناھـــايىتى خەتەرلىـــك تەرەپلىـــرى بىـــلەن مۇناســـىۋەتلىك بايـــان قىلىنغـــان ئەڭ مـــۇھىم ۋە كىشـــىنىڭ دىققىتىنـــى ئـــۆزىگە تارتىـــدىغان ئـــۈلگىلەردىن بىـــرى ئـــادەم ئەلەيھىســـسالامنىڭ ئىككـــى ئوغلىغـــا ئالاقىـــدار قىســـسىدىن ئىبـــارەت. بـــۇ قىسســـىگە كـــۆرە، ئـــۇ ئىككى ئوغـــۇل جانـــابى اللهنىـــڭ رازىلىقـــى ئۈچـــۈن بىـــردىن قۇربـــانلىق قىلىـــدۇ. بىـــراق، الله تەقـــۋا بولغـــان ئوغۇلنىـــڭ قۇربـــانلىقىنى قوبـــۇل

قىلىدۇ. يەنە بىر ئوغۇل قۇربانلىقى قوبۇل بولمىغاندىن كېيىن نەپسىنىڭ كەينىگە ئەگىشىپ، بىر تۇغقان قېرىندىشىنى ئۆلتۈرۈشكە ئورۇنىدۇ. لېكىن ئۇنىڭ تەقۋادار قېرىندىشى ئۇنىڭغا قارشى قولىنىمۇ كۆتۈرۈپ قويمايدۇ. نەتىجىدە، ئۇ ئۇنى ئۆلتۈرۈۋېتىدۇ ۋە ئۇنىڭ جەسىدىنى قانداق كۆمۈدىغانلىقىنى بىر قارغىدىن ئۆگىنىدۇ.

ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام:

ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامنىڭ ياش بىر پەيغەمبەر بولۇش سۈپىتى بىلەن نەمرۇدنىڭ پادىشاھلىقىدىكى بۇتلارغا ۋە بۇتپەرەسلىككە قارشى كۈرەش قىلغانلىقى، بۇتلارنى چاققانلىقى، تۇتۇلۇپ مەنچانىق بىلەن ئوتقا تاشلانغانلىقى ۋە الله تائالانىڭ ئۇنى قۇتقۇزغانلىقى تەپسىلي بايان قىلىنىدۇ.

ياقۇب ئەلەيھىسسالام ۋە ئوغۇللىرى:

ياقۇب ئەلەيھىسسالامنىڭ يۇسۇف ئەلەيھىسسالامغا ئائىلەدە كۆڭۈل بۆلگەنلىكىنى كۆرگەن ئانا باشقا ئوغۇللىرى قىزغانچۇقلۇق قىلىپ، تېخى باللىق دەۋرىدىكى يۇسۇف ئەلەيھىسسالامنى ئۆلتۈرۈۋېتىشكە ئورۇنىدۇ. ئۇلار ئۇنى دەسلەپ چىقالمايدىغان بىر قۇدۇققا تاشلىۋېتىدۇ. كېيىن بىر كارۋان تەرىپىدىن قۇتۇلدۇرىۋېلىنغان يۇسۇف ئەلەيھىسسالامنى قۇل سۈپىتىدە ئەزىزمەس پۇلغا سېتىۋېتىدۇ. ئاخىرى ئۇ مىسىر پادىشاھىنىڭ (باش ۋەزىرىنىڭ دېگەن رىۋايەتلەرمۇ بار) قولىغا چۈشىدۇ ۋە ئۇنىڭ سارىيىدا چوڭ بولىدۇ. كېيىن پادىشاھنىڭ

ئايالى ئۇنى ياخشى كۆرۈپ قېلىپ، ئۆزى بىلەن بىر تۆشەكتە بولۇشنى تەلەپ قىلغان بولسىمۇ، يۇسۇف ئەلەيھىسسالام ئېيىپتىنى ساقلاپ، زىنا قىلىشتىن كۆرە زىنداندا يېتىشنى ئەلا بىلدۇ. كېيىن ھەقىقىي ئەھۋال ئوتتۇرىغا چىقىدۇ ۋە زىنداندىن چىقىرىلىپ، مالىيە ۋە يېزا ئىگىلىك ۋەزىرلىكىگە تەيىن قىلىنىدۇ. كېيىن ئۆزىدىن قۇتۇلۇشقا ئورۇنغان قېرىنداشلىرىنى ئەپۇ قىلىدۇ ۋە ئۇلارغا ياردەم بېرىدۇ. بۇلارنىڭ ھەممىسى ”ئەڭ چىرايلىق قىسسە“ دەپ سۈپەتلەنگەن سۈرە يۇسۇفتە تەپسىلىي بايان قىلىنىدۇ.

مۇسا ئەلەيھىسسالام:

پىرئەۋننىڭ يارلىقىغا بىنائەن بارلىق ئوغۇل بالىلارنىڭ ئۆلتۈرۈلۈشىگە قارىماي، ئۇنىڭ سارىيىدا چوڭ بولغان مۇسا ئەلەيھىسسالام قېرىندىشى ھارۇن ئەلەيھىسسالام بىلەن بىرلىكتە پىرئەۋن ۋە بەنى ئىسرائىل قەۋمىگە ھەقنى يەتكۈزۈش ئۈچۈن كۈرەش قىلىدۇ. بىر كۈنى بەنى ئىسرائىل قەۋمىدىن بىرى پىرئەۋننىڭ قەۋمىدىن بىرى بىلەن ئۇرۇشۇپ قېلىپ، مۇسا ئەلەيھىسسالامدىن ياردەم تەلەپ قىلىدۇ. مۇسا ئەلەيھىسسالام ئۇنىڭ دۈشمىنىگە بىر مۇشت ئېتىپ، ئۆلۈپ قېلىشىغا سەۋەبچى بولۇپ قالىدۇ. شۇ سەۋەبتىن مىسىردىن چىقىپ كېتىدۇ. كېيىن شۇئەيب ئەلەيھىسسالامنىڭ قويلىرىنى سۇغارغىلى بۇلاق بېشىغا كەلگەن ئىككى قىزغا ياردەم قىلىدۇ ۋە بۇ سايىدا شۇئەيب ئەلەيھىسسالام بىلەن تونۇشىدۇ. شۇئەيب ئەلەيھىسسالامنىڭ تەلىۋىگە بىنائەن سەككىز يىل

(ئــون يىــل بولۇشــىمۇ مــۇمكىن) ئۇنىــڭ چــارۋا – مــاللىرىنى باقــدۇ ۋە ئۇنىـــڭ قىزلىرىـــدىن بىـــرى بىـــلەن ئۆيلىنىـــدۇ. بۇلارنىـــڭ ھەممىســـى ۋە كېـــيىن يـــاش يىگىـــت يۈشـــا ئەلەيھىسســـالام بىـــلەن سەپەرگە چىققانلىقى تەپسىلي بايان قىلىنىدۇ.

مەريەم، ئىسا ئەلەيھىسسالام ۋە ھاۋارىيلار:

تېخـــى ئەمـــدىلا بويىغـــا يەتـــكەن مەريەم ئانىمىزنىـــڭ ھېچقانـداق ئىنسـان بىـلەن مۇناسـىۋەتتە بولماسـتىن مۆجىزىلىـك ھالــدا ئانــا بولــۇپ، ئــوغلى ئىســا ئەلەيھىسســالامنى دۇنياغــا كەلتـــۈرگەنلىكى، تـــۆھمەتلەرگە قارشـــى ئـــۆزىنى قانـــداق ئاقلىغـانلىقى، ئىسـا ئەلەيھىسسـالامنىڭ بەنـى ئىسـرائىل قەۋمنـى تۆرلـۈك مـۆجىزىلەر بىـلەن دىنغـا دەۋەت قىلغـانلىقى، ئۇنىڭغـا پەقەت ھاۋارىيلارنىـــڭ ئىمـــان كەلتـــۈرگەنلىكى، بەنـــى ئىســـرائىل قەۋمىنىـــڭ ئۇنىڭغـــا قارشـــى چىققـــانلىقى، ئـــاخىرى ئـــۇنى كرېســـتقا مىقلىمــاقچى بولغــانلىقى ۋە اللهنىــڭ ئــۇنى ئــۆز دەرگاھىغــا ئېلىــپ چىقىپ كەتكەنلىكى چۈشەندۈرۈلىدۇ.

لوقمان ۋە ئوغلى:

چوڭقــۇر بىلىمــگە ئــىگە لوقمــان نەۋقــىران ئوغلىغـــا ۋەز – نەســـىھەت قىلىـــدۇ. ئەســـلىدە ئۇنىـــڭ نەســـىھەتلىرى بـــارلىق ياشـلارغا قىلىنىشـى لازىـم. ئـۆز ۋاقتىـدا ئـۇ ئوغلىغـا اللهقـا شـېرىك كەلتۈرمەسـلىك، ئاتـا – ئانىغـا ياخشـىلىق قىلىـش، ئەگەر ئاتـا – ئانا پەرزەنتلىرىنـى اللهقـا شـېرىك كەلتۈرۈشـكە زورلىسـا، بـۇ ھەقـتە ئۇلارغـا ئىتـائەت قىلماسـلىق، ئەممـا ئـۇلار بىـلەن چىقىشـىپ

ياخشــى ئۆتــۈش، اللهنىــڭ يولىغــا ماڭغانلارنىــڭ يــولىنى تۇتــۇش، اللهنىــڭ ھەمــمە نەرســـدىن خەۋەردار ئىكەنلىكـــى ۋە بـــۇلارنى قىيــامەت كــۈنى ئىنســانىنىڭ ئالــدىغا قويــدىغانلىقى، نامــاز ئوقــۇش، ياخشــلىققا بــۇيرۇپ، يامــانلىقتىن توسۇشــنىڭ لازىملىقــى، باشــقا كەلــگەن مۇســىبەتلەرگە ســەۋر قىلــش، باشــقىلارنى كەمســـتىپ يــۈز ئۆرۈيــدىغان ئىشــنى قىلماســلىق، يەر يۈزىــدە كىبىــر بــىلەن كــۆرەڭلەپ ماڭماســلىق، مــۇلايىم ھالــدا يۈمشــاق دەسســەپ يــول يــۈرۈش ۋە ئــاۋازنى يــۇقىرى كۆتۈرمەســلىك قاتــارلىقلارنى تەۋســىيە قىلغان ئىدى.

ئەسھابۇلكەھف (غار ئىگىلىرى):

تەپســىرلەرگە كــۆرە، اللهقــا ئىمــان ئېيتقانلارغــا زۇلــۇم قىلــش بــىلەن داڭ چىقارغــان رىــم ئىمپېراتــورى داكيانۇســنىڭ زامانــدا بىرقــانچە يىگىــت ئۆزلىرىنىــڭ ئېتىقــادىنى ســاقلاپ قېلىش ئۈچــۈن بىر غارغــا يوشــۇرۇنىدۇ. الله ئــۇلارنى ئۇنىــڭ زۇلمىــدىن قۇتۇلــدۇرۇش ئۈچــۈن غــاردا ئــۇزۇن يىلــلار ئۇخلىتــپ قويىــدۇ. ئــۇلار رىــم ئىمپېراتورلۇقــدا خرىســـتىئان دىنـــى ھەدەپ تارقاۋاتقـــان دەۋر I.Theodosius نىــڭ دەۋرىــدە ئويغىنىــدۇ. قۇرئـــان كەرىمــدە بايـــان قىلىنغىنـــدەك، ئـــۇلار پەرۋەردىگارىغـــا ئىمـــان ئېيتقـــان بىرقـــانچە يىگىـــت ئىـــدى. الله ئۇلارنىـــڭ ھـــدايەت يـــوللىرىنى كۆرسەتتى ۋە دىللىرىنى ھەق دىن ئۈستىدە سابىت قىلدى.

الله ســـــۆزىنىڭ ھەق ئىكەنلىكىنـــــى ۋە قىيامەتنىـــــڭ بولىدىغانلىقىـــدا ھېچقانـــداق شـــۈبھە يوقلـــۇقنى ئىنســـانلارغا

بىلــدۈرۈش ئۈچــۈن ئۈلارنىــڭ ئــۆزۈن يىللاردىــن كېــيىن ئاشــۇ يىگىتلەرنى تېپىشنى مۇيەسسەر قىلغان ئىدى.

يۇقىرىــدا بايــان قىلىنغــان قىســقىچە مەلــۇلاتلاردىن كېــيىن، قۇرئــان كەرىمنىــڭ ئومــۇمەن قىلىــپ بــارلىق ئىنســانلارغا، خۇسۇســەن ياشــلارغا قاراتقــان ئەمــر – پەرمــانلىرى ۋە يولىيورۇقلىرىغــا دائىــر بەزى ئــايەتلىرىنى تېملارغــا بۆلــۈپ ســىز ھۆرمەتلىك ئوقۇرمەنلەرنىڭ دىققىتىگە سۇنماقچىمىز.

تىرىشىپ ئىشلەش

﴿وَابْتَغِ فِيمَا آتَاكَ اللَّهُ الدَّارَ الْآخِرَةَ وَلَا تَنْسَ نَصِيبَكَ مِنَ الدُّنْيَا وَأَحْسِنْ كَمَا أَحْسَنَ اللَّهُ إِلَيْكَ وَلَا تَبْغِ الْفَسَادَ فِي الْأَرْضِ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُفْسِدِينَ﴾ ﴿الله ساڭا بەرگەن بايلىق بىلەن ئاخىرەت يۇرتىنى تىلىگىن، دۇنيادىكى نېسىۋەڭنىمۇ ئۇنتۇمىغىن، الله ساڭا ياخشىلىق قىلغاندەك، سەن (اللهنىڭ بەندىلىرىگىمۇ) ياخشىلىق قىلغىن، يەر يۈزىدە بۇزغۇنچىلىقنى تىلىمىگىن، الله ھەقىقەتەن بۇزغۇنچىلىق قىلغۇچىلارنى دوست تۇتمايدۇ﴾[1].

﴿وَلَا تَتَمَنَّوْا مَا فَضَّلَ اللَّهُ بِهِ بَعْضَكُمْ عَلَى بَعْضٍ لِلرِّجَالِ نَصِيبٌ مِمَّا اكْتَسَبُوا وَلِلنِّسَاءِ نَصِيبٌ مِمَّا اكْتَسَبْنَ وَاسْأَلُوا اللَّهَ مِنْ فَضْلِهِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا﴾ ﴿ئى مۆمىنلەر! الله سىلەردىكى بىر - بىرىڭلاردىن ئارتۇق قىلغان نەرسىلەرنى (ھەسەت قىلىش يۈزىسىدىن) ئارزۇ قىلماڭلار، ئەرلەر قىلغان ئەمەللىرىدىن ھەسسىدار بولىدۇ، ئاياللارمۇ قىلغان ئەمەللىرىدىن ھەسسىدار بولىدۇ. اللهتىن ئۇنىڭ پەزلىنى تىلەڭلار (الله بېرىدۇ). الله ھەقىقەتەن ھەممە نەرسىنى بىلگۈچىدۇر﴾[2].

---

[1] سۈرە قەسەس، 77 – ئايەت.

[2] سۈرە نىسا، 32 – ئايەت.

﴿وَأَنْ لَيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَى وَأَنَّ سَعْيَهُ سَوْفَ يُرَى ثُمَّ يُجْزَاهُ الْجَزَاءَ الْأَوْفَى﴾ ﴿ئىنسان پەقەت ئۆزىنىڭ ئىشلىگەن ئىشىنىڭ نەتىجىسىنى كۆرىدۇ. ئۇنىڭ قىلغان ئىشى كەلگۈسىدە كۆرۈلىدۇ (يەنى ئۇنىڭ ئەمەلى قىيامەت كۈنى ئۇنىڭغا توغرىلىنىدۇ). ئاندىن ئۇنىڭغا تولۇق مۇكاپات (ياكى) تولۇق جازا بېرىلىدۇ﴾[1].

[1] سۈرە نەجم، 39 – ئايەتتىن 41 – ئايەتكىچە.

راستچىللىق ۋە دۇرۇسلۇق

﴿وَقُلْ رَبِّ أَدْخِلْنِي مُدْخَلَ صِدْقٍ وَأَخْرِجْنِي مُخْرَجَ صِدْقٍ وَاجْعَلْ لِي مِنْ لَدُنْكَ سُلْطَانًا نَصِيرًا﴾ ﴿پەرۋەردىگارىم! مىنى (كىرمەكچى بولغان يېرىمگە) راستچىللىق ۋە ئامانلىق ئىچىدە كىرگۈزگىن، (چىقماقچى بولغان يېرىمدىنمۇ) راستچىللىق ۋە ئامانلىق ئىچىدە چىقارغىن، ماڭا دەرگاھىڭدىن ھەققە ياردەم بېرىدىغان قۇۋۋەت ئاتا قىلغىن، دېگىن﴾[1].

﴿وَقَالُوا لَنْ يَدْخُلَ الْجَنَّةَ إِلَّا مَنْ كَانَ هُودًا أَوْ نَصَارَى تِلْكَ أَمَانِيُّهُمْ قُلْ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾ ﴿ئۇلار: «يەھۇدىي ياكى ناسارا بولمىغان ئادەم (يەنى يەھۇدىيلار يەھۇدىي بولمىغان ئادەم، ناسارالار ناسارا بولمىغان ئادەم) ھەرگىزمۇ جەننەتكە كىرمەيدۇ» دېيىشتى. بۇ، ئۇلارنىڭ قۇرۇق ئارزۇسىدۇر. «ئەگەر (سۆزۈڭلاردا) راستچىل بولساڭلار، دەلىللىرىڭلارنى كەلتۈرۈڭلار» دېگىن﴾[2].

﴿وَإِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِمَّا نَزَّلْنَا عَلَى عَبْدِنَا فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِنْ مِثْلِهِ وَادْعُوا شُهَدَاءَكُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾ ﴿بەندىمىز (مۇھەممەد) گە بىز نازىل قىلغان قۇرئاندىن شەكلەنسەڭلار، قۇرئانغا ئوخشاش بىرەر سۈرىنى مەيدانغا چىقىرىپ بېقىڭلار (قۇرئانغا تەئەررۇز

[1] سۈرە ئىسرا، 80 – ئايەت.

[2] سۈرە بەقەرە، 111 – ئايەت.

قىلىشتا) اللهتىن باشقا ياردەمچىڭلارنىڭ ھەممىسىنى (ياردەمگە) چاقىرىڭلار، (قۇرئان ئىنساننىڭ سۆزى دېگەن گېپىڭلاردا) راستچىل بولساڭلار﴾[1].

﴿قُلْ إِنْ كَانَتْ لَكُمُ الدَّارُ الْآخِرَةُ عِنْدَ اللَّهِ خَالِصَةً مِنْ دُونِ النَّاسِ فَتَمَنَّوُا الْمَوْتَ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾ ﴿ئۇلارغا: «ئەگەر ئاخىرەت يۇرتى (يەنى جەننەت) اللهنىڭ قېشىدا (سىلەر گۇمان قىلغاندەك) باشقىلارغا ئەمەس، يالغۇز سىلەرگىلا خاس بولسا، (سىلەرنى جەننەتكە ئۇلاشتۇرىدىغان) ئۆلۈمنى ئارزۇ قىلىپ بېقىڭلار! (جەننەت بىزگىلا خاس دېگەن سۆزۈڭلاردا) راستچىل بولساڭلار» دېگىن﴾[2].

﴿أَمَّنْ يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ وَمَنْ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ أَإِلَهٌ مَعَ اللَّهِ قُلْ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾ ﴿(ئىنساننى) دەسلەپتە خەلق ئەتكەن، ئاندىن ئۇنى تىرىلدۈرىدىغان كىم؟ سىلەرگە ئاسماندىن ۋە زېمىندىن رىزىق بېرىدىغان كىم؟ اللهتىن باشقا ئىلاھ بارمۇ؟ (ھېچ ئىلاھ يوقتۇر) ئېيتقىنكى، (ئەگەر دەۋايىڭلاردا) راستچىل بولىدىغان بولساڭلار، دەلىللىرىڭلارنى كەلتۈرۈڭلار﴾[3].

﴿فَلَمَّا جَاءَهُمُ الْحَقُّ مِنْ عِنْدِنَا قَالُوا لَوْلَا أُوتِيَ مِثْلَ مَا أُوتِيَ مُوسَى أَوَلَمْ يَكْفُرُوا بِمَا أُوتِيَ مُوسَى مِنْ قَبْلُ قَالُوا سِحْرَانِ تَظَاهَرَا وَقَالُوا إِنَّا بِكُلٍّ كَافِرُونَ قُلْ فَأْتُوا بِكِتَابٍ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ هُوَ أَهْدَى مِنْهُمَا أَتَّبِعْهُ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾

---

[1] سۈرە بەقەرە، 23 – ئايەت.

[2] سۈرە بەقەرە، 94 – ئايەت.

[3] سۈرە نەمل، 64 – ئايەت.

﴿ئۇلارغا بىز ۋەھىي قىلغان ھەقىقەت نازىل بولغان چاغدا، ئۇلار: «ئۇنىڭغا (يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا) نېمىشقا مۇساغا بېرىلگەن مۆجىزە بېرىلمىدى» دېدى. ئۇلار ئىلگىرى مۇساغا بېرىلگەن مۆجىزىنى ئىنكار قىلمىدىمۇ؟ ئۇلار: «(تەۋرات بىلەن قۇرئان) بىر ـ بىرىنى تەستىق قىلىدىغان سېھىردۇر» دېدى. ئۇلار: «بىز ھەقىقەتەن (ئىككى كىتابنىڭ) ھەربىرىنى ئىنكار قىلغۇچىمىز» دېدى. ئېيتقىنكى، ئەگەر (ئۇ ئىككى كىتاب سېھىردۇر دېگەن سۆزۈڭلاردا) راستچىل بولىدىغان بولساڭلار، ئۇ ئىككى كىتابقا قارىغاندا، اللہ تەرىپىدىن نازىل بولغان تېخىمۇ توغرا بىر كىتاب كەلتۈرۈپ بېقىڭلار، مەن ئۇنىڭغا ئەگىشەي﴾[1].

﴿وَنُرِيدُ أَنْ نَمُنَّ عَلَى الَّذِينَ اسْتُضْعِفُوا فِي الْأَرْضِ وَنَجْعَلَهُمْ أَئِمَّةً وَنَجْعَلَهُمُ الْوَارِثِينَ﴾ ﴿بىز (مىسىر) زېمىنىدا بوزەك قىلىنغانلارغا مەرھەمەت قىلىشنى ئىرادە قىلىمىز، ئۇلارنى يولباشچىلاردىن قىلىشنى، ئۇلارنى پىرئەۋن ۋە ئۇنىڭ قەۋمىنىڭ (مۈلكىگە) ۋارىس قىلىشنى ئىرادە قىلىمىز﴾[2].

﴿لِيَجْزِيَ اللَّهُ الصَّادِقِينَ بِصِدْقِهِمْ وَيُعَذِّبَ الْمُنَافِقِينَ إِنْ شَاءَ أَوْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ غَفُورًا رَحِيمًا﴾ ﴿اللہ راستچىللارغا راستچىللىقى ئۈچۈن (ئاخىرەتتە ئەڭ ياخشى) مۇكاپات بېرىدۇ، مۇناپىقلارنى (ئەھدىنى بۇزغۇچى مۇناپىقلارنى مۇناپىق پېتى بۇ دۇنيادىن كەتكۈزۈپ) ئەگەر خالىسا ئازابلايدۇ، يا ئۇلارنى تەۋبىگە

[1] سۈرە قەسەس، 48 – ۋە 49 – ئايەتلەر.

[2] سۈرە قەسەس، 5 – ئايەت.

مـــۇۋەپپەق قىلـــــدۇ، الله ھەقــــقەتەن (بەنـــدىلىرىگە) ناھـــايىتى مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، ناھايىتى مېھرىباندۇر﴾[1].

﴿يَـا أَيُّهَـا الَّـذِينَ آمَنُـوا اتَّقُـوا اللَّهَ وَقُولُـوا قَـوْلًا سَـدِيدًا يُصْـلِحْ لَكُـمْ أَعْمَـالَكُمْ وَيَغْفِـرْ لَكُـمْ ذُنُـوبَكُمْ وَمَـنْ يُطِـعِ اللَّهَ وَرَسُـولَهُ فَقَـدْ فَـازَ فَـوْزًا عَظِيمًـا﴾ ﴿ئـى مـۆمىنلەر! اللهتــىن قورقــۇڭلار، تــوغرا ســۆزنى قىلىڭــلار. الله سىــلەرنىڭ ئەمەللىرىڭلارنــى تۈزەيــدۇ (يەنــى ســىلەرنى ياخشــى ئەمەلـــلەرگە مـــۇۋەپپەق قىلـــدۇ)، گۇنـــاھلىرىڭلارنى مەغپـــىرەت قىلىدۇ، كىمكــى اللهقــا ۋە ئۇنــىڭ پەيغەمبــىرىگە ئىتــائەت قىلســا زور مۇۋەپپەقىيەت قازانغان بولىدۇ﴾[2].

﴿لِيَسْـأَلَ الصَّـادِقِينَ عَـنْ صِـدْقِهِمْ وَأَعَـدَّ لِلْكَـافِرِينَ عَـذَابًا أَلِيمًـا﴾ ﴿الله (قىيـــامەت كـــۈنى) راســـتچىللاردىن راســـتچىللىقى توغرۇلـــۇق ســــورايدۇ (يەنــــــى پەيغەمـــــبەرلەردىن پەيغەمبەرلىكنــــــى يەتكـــۈزگەنلىكىنى ســـورايدۇ)، الله كاپىرلارغـــا قـــاتتىق ئـــازاب تەييارلىدى﴾[3].

﴿أُولَئِـكَ الَّـذِينَ نَتَقَبَّـلُ عَـنْهُمْ أَحْسَـنَ مَـا عَمِلُـوا وَنَتَجَـاوَزُ عَـنْ سَـيِّئَاتِهِمْ فِي أَصْـحَابِ الْجَنَّـةِ وَعْـدَ الصِّـدْقِ الَّـذِي كَـانُوا يُوعَـدُونَ﴾ ﴿ئەنە شــــــۇنداق كىشىلەرنىڭ ياخشــى ئىشــلىرىنى قوبــۇل قىلىــپ، يامــان ئىشــلىرىنى كەچــۈرۈم قىلىمىـــز، ئـــۇلار (الله يامـــان ئىشـــلىرىنى كەچـــۈرگەنلەر

---

[1] سۈرە ئەھزاب، 24 – ئايەت.

[2] سۈرە ئەھزاب، 70 – ۋە 71 – ئايەتلەر.

[3] سۈرە ئەھزاب، 8 – ئايەت.

بىلەن) جەننەتتە بولىدۇ، (بۇ) ئۇلارغا قىلىنغان راست ۋەدىدۇر﴾[1].

﴿قَالَ اللَّهُ هَذَا يَوْمُ يَنْفَعُ الصَّادِقِينَ صِدْقُهُمْ لَهُمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ﴾ ﴿الله ئېيتىدۇ: بۇ كۈن (يەنى قىيامەت كۈنى) راستچىللارنىڭ راستچىللىقى ئۆزلىرىگە پايدا قىلىدىغان كۈندۇر، ئۇلار ئاستىدىن ئۆستەڭلار ئېقىپ تۇرىدىغان جەننەتلەردە مەڭگۈ قالىدۇ، الله ئۇلاردىن رازى بولىدۇ، ئۇلار اللهتىن مەمنۇن بولىدۇ، بۇ زور بەختتۇر﴾[2].

﴿قُلْ هُوَ الَّذِي أَنْشَأَكُمْ وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَالْأَفْئِدَةَ قَلِيلًا مَا تَشْكُرُونَ قُلْ هُوَ الَّذِي ذَرَأَكُمْ فِي الْأَرْضِ وَإِلَيْهِ تُحْشَرُونَ﴾ ﴿(ئى مۇھەممەد! ئۇلارغا) ئېيتقىنكى، «الله سىلەرنى ياراتتى، سىلەر ئۈچۈن قۇلاقنى، كۆزلەرنى، دىللارنى ياراتتى، سىلەر ئاز شۈكۈر قىلىسىلەر». ئېيتقىنكى، «الله سىلەرنى يەر يۈزىدە يارىتىپ كۆپەيتتى، (ھېساب بېرىش ئۈچۈن) اللهنىڭ دەرگاھىغا توپلىنىسىلەر»﴾[3].

---

[1] سۈرە ئەھقاف، 16 – ئايەت.

[2] سۈرە مائىدە، 119 – ئايەت.

[3] سۈرە مۇلك، 23 – ۋە 24 – ئايەتلەر.

الله دوست تۇتىدىغان كىشىلەر

﴿وَأَنْفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ وَأَحْسِنُوا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ﴾ ﴿اللهنىڭ يولىدا (پۇل ـ مال) سەرپ قىلىڭلار، ئۆزۈڭلارنى ھالاكەتكە تاشلىماڭلار، ئېھسان قىلىڭلار، ئېھسان قىلغۇچىلارنى الله ھەقىقەتەن دوست تۇتىدۇ﴾[1].

﴿الَّذِينَ يُنْفِقُونَ فِي السَّرَّاءِ وَالضَّرَّاءِ وَالْكَاظِمِينَ الْغَيْظَ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ﴾ ﴿تەقۋادارلار كەڭچىلىكتىمۇ، قىسىنچىلىقتىمۇ الله يولىدا (پۇل ـ مال) سەرپ قىلىدىغانلار، (ئۆچ ئېلىشقا قادىر تۇرۇقلۇق) ئاچچىقىنى يۇتىدىغانلار، (يامانلىق قىلغان ياكى بوزەك قىلغان) كىشىلەرنى كەچۈرىدىغانلاردۇر. الله ياخشىلىق قىلغۇچىلارنى دوست تۇتىدۇ﴾[2].

﴿وَكَأَيِّنْ مِنْ نَبِيٍّ قَاتَلَ مَعَهُ رِبِّيُّونَ كَثِيرٌ فَمَا وَهَنُوا لِمَا أَصَابَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَمَا ضَعُفُوا وَمَا اسْتَكَانُوا وَاللَّهُ يُحِبُّ الصَّابِرِينَ وَمَا كَانَ قَوْلَهُمْ إِلَّا أَنْ قَالُوا رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَإِسْرَافَنَا فِي أَمْرِنَا وَثَبِّتْ أَقْدَامَنَا وَانْصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ فَآتَاهُمُ اللَّهُ ثَوَابَ الدُّنْيَا وَحُسْنَ ثَوَابِ الْآخِرَةِ وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ﴾ ﴿نۇرغۇن پەيغەمبەرلەر بىلەن كۆپلىگەن خۇدا جۈي ئۆلىمالار بىرلىكتە جەڭ قىلدى. ئۇلار الله يولىدا يەتكەن

[1] سۈرە بەقەرە، 195 – ئايەت.

[2] سۈرە ئال ئىمران، 134 – ئايەت.

كۆلپەتلەردىن روھسىزلانمىدى، بوشاشمىدى، باش ئەگمىدى، الله ئۆزىنىڭ يولىدا دۇچ كەلگەن قىيىنچىلىقلارغا چىداشلىق بەرگۈچىلەرنى دوست تۇتىدۇ. ئۇلارنىڭ سۆزى پەقەت: «پەرۋەردىگارىمىز! گۇناھلىرىمىزنى، ئىشىمىزدا چەكتىن ئاشقانلىقىمىزنى مەغپىرەت قىلغىن، قەدەملىرىمىزنى (جەڭ مەيدانىدا) مۇستەھكەم قىلغىن ۋە كاپىر قەۋمگە قارشى بىزگە ياردەم بەرگىن» دېگەندىن باشقا بولمىدى. الله ئۇلارغا دۇنيانىڭ ساۋابىنى (يەنى دۈشمەنلەر ئۈستىدىن غەلىبە قىلىشنى) ۋە ئاخىرەتنىڭ ياخشى ساۋابىنى (يەنى جەننەت ۋە ئۇنىڭ نېمەتلىرىنى) ئاتا قىلدى، الله ياخشىلىق قىلغۇچىلارنى دوست تۇتىدۇ﴾[1].

﴿فَبِمَا رَحْمَةٍ مِنَ اللَّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَلَوْ كُنْتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانْفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ﴾ ﴿اللهنىڭ رەھمىتى بىلەن سەن ئۇلارغا مۇلايىم بولدۇڭ؛ ئەگەر قوپال، باغرى قاتتىق بولغان بولساڭ، ئۇلار چۆرەڭدىن تارقاپ كېتەتتى؛ ئۇلارنى ئەپۇ قىل، ئۇلار ئۈچۈن مەغپىرەت تىلىگىن، ئىشتا ئۇلار بىلەن كېڭەشكىن؛ (كېڭەشكەندىن كېيىن) بىر ئىشقا بەل باغلىساڭ، اللهقا تەۋەككۈل قىلغىن. الله ھەقىقەتەن تەۋەككۈل قىلغۇچىلارنى دوست تۇتىدۇ﴾[2].

---

[1] سۈرە ئال ئىمران، 146 – ئايەتتىن 148 – ئايەتكىچە.

[2] سۈرە ئال ئىمران، 159 – ئايەت.

﴿بَلَى مَنْ أَوْفَى بِعَهْدِهِ وَاتَّقَى فَإِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَّقِينَ﴾ «ئۇنداق ئەمەس (يەنى ئۇلار باشقا دىندىكىلەرگە زۇلۇم قىلسا گۇناھ بولىدۇ). ئەھدىگە ۋاپا قىلغان ۋە گۇناھتىن ساقلانغانلار (اللە دوست تۇتقان كىشىلەردۇر)، چۈنكى اللە تەقۋادارلارنى ھەقىقەتەن دوست تۇتىدۇ»[1].

﴿وَإِنْ طَائِفَتَانِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ اقْتَتَلُوا فَأَصْلِحُوا بَيْنَهُمَا فَإِنْ بَغَتْ إِحْدَاهُمَا عَلَى الْأُخْرَى فَقَاتِلُوا الَّتِي تَبْغِي حَتَّى تَفِيءَ إِلَى أَمْرِ اللَّهِ فَإِنْ فَاءَتْ فَأَصْلِحُوا بَيْنَهُمَا بِالْعَدْلِ وَأَقْسِطُوا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ﴾ «ئەگەر مۆمىنلەردىن ئىككى گۇرۇھ ئۇرۇشۇپ قالسا، ئۇلارنىڭ ئارىسىنى تۈزەپ قويۇڭلار، ئەگەر ئۇلارنىڭ بىرى ئىككىنچىسىگە تاجاۋۇز قىلسا، تاجاۋۇز قىلغۇچى تاكى اللەنىڭ ھۆكمىگە قايتقانغا قەدەر (يەنى تاجاۋۇزنى توختاتقانغا قەدەر) ئۇنىڭ بىلەن ئۇرۇشۇڭلار، ئەگەر ئۇلار (اللەنىڭ ئەمرىگە) قايتسا، ئۇلارنىڭ ئارىسىنى (ھېچبىر تەرەپكە يان باسماستىن) ئادىللىق بىلەن تۈزەپ قويۇڭلار، (ھەممە ئىشتا) ئادىل بولۇڭلار، اللە ھەقىقەتەن ئادىللارنى دوست تۇتىدۇ»[2].

﴿فَبِمَا نَقْضِهِمْ مِيثَاقَهُمْ لَعَنَّاهُمْ وَجَعَلْنَا قُلُوبَهُمْ قَاسِيَةً يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ عَنْ مَوَاضِعِهِ وَنَسُوا حَظًّا مِمَّا ذُكِّرُوا بِهِ وَلَا تَزَالُ تَطَّلِعُ عَلَى خَائِنَةٍ مِنْهُمْ إِلَّا قَلِيلًا مِنْهُمْ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاصْفَحْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ﴾ «ئەھدىنى بۇزغانلىقلىرى ئۈچۈن ئۇلارنى رەھمىتىمىزدىن يىراق قىلدۇق، ئۇلارنىڭ دىللىرىنى (ئىمانىنى قوبۇل قىلىشقا يۇمشىمايدىغان

[1] سۈرە ئال ئىمران، 76 – ئايەت.

[2] سۈرە ھۇجۇرات، 9 – ئايەت.

دەرىجىــــدە) قـــاتتىق قىلــــدۇق، ئــۇلار (تەۋراتنىـــــڭ) ســـۆزلىرىنى ئۆزگەرتىۋېتىـــدۇ، ئـــۇلار (تەۋراتتـــا) ئـــۆزلىرى ئۇچـــۇن قىلىنغـــان نەســـىھەتنىڭ بىـــر قىســـمىنى ئۇنتـــۇدى. (ئـــى مـــۇھەممەد!) ئۇلارنىـــڭ ئازغىنىســـىدىن باشقىســـىنىڭ خىيـــانەت قىلغـــانلىقىنى بايقـــاپ تۇرىســـەن، (ئەگەر تەۋبە قىلســا) ئــۇلارنى ئەپــۇ قىلغىــن، (ئەگەر ئىمـــان ئېيتســـا) ئـــۇلارنى كەچـــۈرگىن، اللە ھەقـــقەتەن ياخشىلىق قىلغۇچىلارنى دوست تۇتىدۇ﴾[1].

﴿سَمَّـاعُونَ لِلْكَـذِبِ أَكَّـالُونَ لِلسُّـحْتِ فَـإِنْ جَـاءُوكَ فَـاحْكُمْ بَيْـنَهُمْ أَوْ أَعْـرِضْ عَـنْهُمْ وَإِنْ تُعْـرِضْ عَـنْهُمْ فَلَـنْ يَضُـرُّوكَ شَـيْئًا وَإِنْ حَكَمْـتَ فَـاحْكُمْ بَيْـنَهُمْ بِالْقِسْـطِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِـطِينَ﴾ ﴿ئـــــۇلار يالغانغـــــا قـــــۇلاق ســـــالغۇچىلاردۇر، (پـــارا ۋە جازانىغـــا ئوخشـــاش) ھـــارامنى يېگـــۈچىلەردۇر. (ئـــى مـــۇھەممەد!) ئەگەر ئـــۇلار ســـېنىڭ ئالـــدىڭغا (دەۋالىشىپ كەلســە)، ئۇلارنىــڭ ئارىســىدا ھۆكــۈم قىلىــپ قويســاڭ، ياكى ئــۇنى رەت قىلســاڭ بولىــدۇ (يەنــى ئۇلارنىــڭ ئارىســىدا ھۆكــۈم چىقىـــرىش يـــاكى ئـــۇلاردىن يـــۈز ئـــۆرۈش ســـېنىڭ ئىختىيارىـــڭ)، ئەگەر ئـــۇلارنى رەت قىلســـاڭ، ئـــۇلار ســـاڭا قىلـــچە زىيـــان يەتكۈزەلمەيـــدۇ (چـــۈنكى اللە ســـېنى كىشـــىلەرنىڭ شـــەررىدىن ســاقلايدۇ)، ئەگەر ئۇلارنىــڭ ئارىســىدا ھۆكــۈم قىلســاڭ، ئــادىللىق بىـــلەن ھۆكـــۈم قىلغىـــن، اللە ھەقـــقەتەن ئـــادىللارنى دوســـت تۇتىدۇ﴾[2].

---

[1] سۈرە مائىدە، 13 – ئايەت.

[2] سۈرە مائىدە، 42 – ئايەت.

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا مَنْ يَرْتَدَّ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ فَسَوْفَ يَأْتِي اللَّهُ بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ أَذِلَّةٍ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ أَعِزَّةٍ عَلَى الْكَافِرِينَ يُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا يَخَافُونَ لَوْمَةَ لَائِمٍ ذَلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ﴾

﴿ئى مۆمىنلەر! سىلەردىن كىمكى مۇرتەد بولىدىكەن، الله (ئۇنىڭ ئورنىغا) الله ئۇلارنى دوست تۇتىدىغان، ئۇلارمۇ اللەنى دوست تۇتىدىغان، مۆمىنلەرگە كۆيۈنىدىغان، كاپىرلارغا شەپقەتسىز، اللەنىڭ يولىدا جىهاد قىلىدىغان ۋە مالامەت قىلغۇچىنىڭ مالامىتىدىن قورقمايدىغان بىر قەۋمنى كەلتۈرىدۇ. بۇ (يەنى يۇقىرىدىكى سۈپەتلەر بىلەن سۈپەتلىنىش) اللەنىڭ پەزلىدۇركى، (الله) ئۇنى (بەندىلىرىدىن) خالىغان كىشىگە بېرىدۇ، الله (نىڭ پەزلى) كەڭدۇر، (الله) ھەممىنى بىلگۈچىدۇر﴾[1].

﴿لَيْسَ عَلَى الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جُنَاحٌ فِيمَا طَعِمُوا إِذَا مَا اتَّقَوْا وَآمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ ثُمَّ اتَّقَوْا وَآمَنُوا ثُمَّ اتَّقَوْا وَأَحْسَنُوا وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ﴾ ﴿ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئەمەللەرنى قىلغان كىشىلەر (ھارام قىلىنمىغان نەرسىلەرنى) يېسە، ئىچسە ھېچ گۇناھ بولمايدۇ، قاچانكى ئۇلار (ھارام نەرسىلەردىن) ساقلانسا، ئىماندا ۋە ياخشى ئەمەللىرىدە ئىزچىل بولسا، ئاندىن (ھارام قىلىنغان نەرسىلەردىن) يەنە ساقلانسا ۋە ھارام دەپ ئېتىقاد قىلسا، ئاندىن (ھارام قىلىنغان نەرسىلەردىن

[1] سۈرە مائىدە، 54 – ئايەت.

داۋاملىق) ساقلانسا ۋە ياخشى ئىشلارنى قىلسا، الله ياخشى ئىش قىلغۇچىلارنى دوست تۇتىدۇ﴾[1].

﴿لَا يَنْهَاكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ لَمْ يُقَاتِلُوكُمْ فِي الدِّينِ وَلَمْ يُخْرِجُوكُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ أَنْ تَبَرُّوهُمْ وَتُقْسِطُوا إِلَيْهِمْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ﴾ ﴿(كۇففارلاردىن) سىلەر بىلەن ئۇرۇش قىلمىغان ۋە سىلەرنى يۇرتۇڭلاردىن ھەيدەپ چىقارمىغانلارغا كەلسەك، الله ئۇلارغا ياخشىلىق قىلىشىڭلاردىن، ئۇلارغا ئادىل بولۇشۇڭلاردىن سىلەرنى توسمايدۇ، شۈبھىسىزكى، الله ئادىللارنى دوست تۇتىدۇ﴾[2].

﴿إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِهِ صَفًّا كَأَنَّهُمْ بُنْيَانٌ مَرْصُوصٌ﴾ ﴿شۈبھىسىزكى، الله ئۆزىنىڭ يولىدا مۇستەھكەم بىنادەك سەپ بولۇپ جىھاد قىلغانلارنى (يەنى ئۇرۇش مەيدانىدا دۈشمەنلەرگە ئۇچراشقان چاغدا مەۋقەسىدە ساباتلىق تۇرۇپ غازات قىلغانلارنى) دوست تۇتىدۇ﴾[3].

﴿لَا تَقُمْ فِيهِ أَبَدًا لَمَسْجِدٌ أُسِّسَ عَلَى التَّقْوَى مِنْ أَوَّلِ يَوْمٍ أَحَقُّ أَنْ تَقُومَ فِيهِ فِيهِ رِجَالٌ يُحِبُّونَ أَنْ يَتَطَهَّرُوا وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُطَّهِّرِينَ﴾ ﴿ئۇ مەسجىدتە مەڭگۈ ناماز ئوقۇمىغىن، بىرىنچى كۈنىدىن تارتىپلا تەقۋا ئاساسىغا قۇرۇلغان مەسجىد ھەقىقەتەن سېنىڭ ناماز ئوقۇشۇڭغا ئەڭ لايىقتۇر، ئۇنىڭدا (گۇناھلاردىن) پاك بولۇشنى

[1] سۈرە مائىدە، 93 – ئايەت.

[2] سۈرە مۇمتەھىنە، 8 – ئايەت.

[3] سۈرە سەف، 4 – ئايەت.

ســۆيىدىغان كىشــىلەر بــار، اللّٰه (ئىچكــى ۋە تاشــقى جەھەتــتىن) پاك بولغۇچىلارنى دوست تۇتىدۇ﴾[1].

[1] سۈرە تەۋبە، 108 – ئايەت.

الله دوست تۇتمايدىغان كىشىلەر

﴿لَا جَرَمَ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْتَكْبِرِينَ﴾ ﴿الله ئۇلارنىڭ يوشۇرغانلىرىنى ۋە ئاشكارا قىلغانلىرىنى راستلا بىلىپ تۇرىدۇ، الله تەكەببۇرلۇق قىلغۇچىلارنى ھەقىقەتەن دوست تۇتمايدۇ﴾[1].

﴿وَقَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَكُمْ وَلَا تَعْتَدُوا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ﴾ ﴿سىلەرگە ئۇرۇش ئاچقان ئادەملەرگە قارشى الله يولىدا جىھاد قىلىڭلار، تاجاۋۇز قىلماڭلار، تاجاۋۇز قىلغۇچىلارنى الله ھەقىقەتەن دوست تۇتمايدۇ﴾[2].

﴿وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يُعْجِبُكَ قَوْلُهُ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيُشْهِدُ اللَّهَ عَلَى مَا فِي قَلْبِهِ وَهُوَ أَلَدُّ الْخِصَامِ وَإِذَا تَوَلَّى سَعَى فِي الْأَرْضِ لِيُفْسِدَ فِيهَا وَيُهْلِكَ الْحَرْثَ وَالنَّسْلَ وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ الْفَسَادَ﴾ ﴿(ئى مۇھەممەد!) كىشىلەر ئارىسىدا شۇنداق ئادەم باركى، ئۇنىڭ دۇنيا تىرىكچىلىكى توغرىسىدىكى سۆزى سېنى قىزىقتۇرىدۇ (لېكىن ئۇ يالغانچى مۇناپىقتۇر)، ئۇ دىلىدىكى نەرسىگە (يەنى دىلى باشقا تىلى باشقا ئەمەسلىكىگە) اللەنى گۇۋاھ قىلىدۇ. ھالبۇكى، ئۇ (ساڭا ۋە ساڭا ئەگەشكۈچىلەرگە) ئەشەددىي دۈشمەندۇر (كۆرۈنۈشتە ئۇ شېرىن سۆزى ئارقىلىق دىندار قىياپەتكە كىرىۋالىدۇ). ئۇ

---

[1] سۈرە نەھل، 23 – ئايەت.

[2] سۈرە بەقەرە، 190 – ئايەت.

(ھۇزۇرۇڭدىن) قايتقاندىن كېيىن، زېمىندا بۇزۇقچىلىق قىلىش ئۈچۈن ۋە زىرائەتلەرنى، ھايۋاناتلارنى ھالاك قىلىش ئۈچۈن تىرىشىدۇ (ئۇنىڭ بۇزغۇنچىلىقى ئەمەلدە ئىنسانلارنى ھالاك قىلىش ئۈچۈندۇر، چۈنكى زىرائەتلەرسىز ۋە ھايۋاناتلارسىز ئىنسانلارنىڭ ياشىيالىشى مۇمكىن ئەمەس). الله بۇزۇقچىلىقنى ياقتۇرمايدۇ﴾[1].

﴿إِنَّ اللَّهَ يُدَافِعُ عَنِ الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ خَوَّانٍ كَفُورٍ﴾ ﴿الله مۆمىنلەرنى چوقۇم قوغدايدۇ، الله ھەرقانداق خىيانەتچى، ناشۈكۈر بەندىنى دوست تۇتمايدۇ﴾[2].

﴿إِنَّ قَارُونَ كَانَ مِنْ قَوْمِ مُوسَى فَبَغَى عَلَيْهِمْ وَآتَيْنَاهُ مِنَ الْكُنُوزِ مَا إِنَّ مَفَاتِحَهُ لَتَنُوءُ بِالْعُصْبَةِ أُولِي الْقُوَّةِ إِذْ قَالَ لَهُ قَوْمُهُ لَا تَفْرَحْ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْفَرِحِينَ وَابْتَغِ فِيمَا آتَاكَ اللَّهُ الدَّارَ الْآخِرَةَ وَلَا تَنْسَ نَصِيبَكَ مِنَ الدُّنْيَا وَأَحْسِنْ كَمَا أَحْسَنَ اللَّهُ إِلَيْكَ وَلَا تَبْغِ الْفَسَادَ فِي الْأَرْضِ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُفْسِدِينَ﴾ ﴿قارۇن ھەقىقەتەن مۇسانىڭ قەۋمىدىن ئىدى. قارۇن ئۇلارغا يوغانلىق قىلدى، قارۇنغا خەزىنىلەردىن شۇ قەدەر بەرگەن ئىدۇقكى، ئۇلارنىڭ ئاچقۇچلىرىنى (كۆتۈرۈش) كۈچلۈك بىر جامائەگىمۇ ھەقىقەتەن ئېغىرلىق قىلاتتى، ئەينى ۋاقىتتا قارۇنغا قەۋمى ئېيتتى: كۆرەڭلەپ كەتمە، الله ھەقىقەتەن كۆرەڭلەپ كەتكۈچىلەرنى دوست تۇتمايدۇ. الله ساڭا بەرگەن بايلىق بىلەن ئاخىرەت يۇرتىنى تىلىگىن، دۇنيادىكى نېسىۋەڭنىمۇ ئۇنتۇمىغىن، الله ساڭا ياخشىلىق قىلغاندەك، سەن

[1] سۇرە بەقەرە، 204 – ۋە 205 – ئايەتلەر.

[2] سۇرە ھەج، 38 – ئايەت.

(اللەنىڭ بەندىلىرىگىمۇ) ياخشىلىق قىلغىن، يەر يۈزىدە بۇزغۇنچىلىقنى تىلىمىگىن، الله ھەقىقەتەن بۇزغۇنچىلىق قىلغۇچىلارنى دوست تۇتمايدۇ﴾[1].

﴿قُلْ أَطِيعُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْكَافِرِينَ﴾ ﴿ئېيتقىنكى، «اللەقا ۋە پەيغەمبەرگە ئىتائەت قىلىڭلار». ئەگەر ئۇلار (ئىتائەت قىلىشتىن) يۈز ئۆرۈسە، الله كاپىرلارنى (يەنى اللەنىڭ ئايەتلىرىنى ئىنكار قىلغانلارنى) دوست تۇتمايدۇ﴾[2].

﴿وَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَيُوَفِّيهِمْ أُجُورَهُمْ وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ الظَّالِمِينَ﴾ ﴿ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئەمەل قىلغانلارغا كەلسەك، الله ئۇلارنىڭ (قىلغان ياخشى ئەمەللىرىنىڭ) ئەجرىنى تولۇق بېرىدۇ. الله زالىملارنى دوست تۇتمايدۇ (زالىملارنى دوست تۇتمايدىغان زات قانداقمۇ بەندىلىرىگە زۇلۇم قىلسۇن؟)﴾[3]

﴿مَنْ كَفَرَ فَعَلَيْهِ كُفْرُهُ وَمَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلِأَنْفُسِهِمْ يَمْهَدُونَ لِيَجْزِيَ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنْ فَضْلِهِ إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْكَافِرِينَ﴾ ﴿كىمكى كاپىر بولسا (دوزاختا ئەبەدىي قېلىپ) كۇفرىنىڭ جازاسىنى ئۆزى تارتىدۇ، كىملەركى ياخشى ئەمەل قىلسا، ئۆزلىرى ئۈچۈن (ئاخىرەتتە) جاي راستلايدۇ. الله ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى

---

[1] سۈرە قەسەس، 76 – ۋە 77 – ئايەتلەر.

[2] سۈرە ئال ئىمران، 32 – ئايەت.

[3] سۈرە ئال ئىمران، 57 – ئايەت.

ئەمەللەرىنى قىلغانلارنى مەرھەمىتىدىن مۇكاپاتلايدۇ، الله ھەقىقەتەن كاپىرلارنى دوست تۇتمايدۇ﴾[1].

﴿وَلَا تُصَعِّرْ خَدَّكَ لِلنَّاسِ وَلَا تَمْشِ فِي الْأَرْضِ مَرَحًا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ﴾ ﴿كىشىلەردىن مەنسىتمەسلىك بىلەن يۈز ئۆرۈمىگىن، زېمىندا غادىيىپ ماڭمىغىن، الله ھەقىقەتەن ھاكاۋۇر، ئۆزىنى چوڭ تۇتقۇچىلارنى دوست تۇتمايدۇ﴾[2].

﴿وَلَا تُجَادِلْ عَنِ الَّذِينَ يَخْتَانُونَ أَنْفُسَهُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ مَنْ كَانَ خَوَّانًا أَثِيمًا﴾ ﴿(گۇناھ قىلىش بىلەن) ئۆزلىرىگە خىيانەت قىلغۇچىلارنىڭ تەرىپىنى ئالمىغىن. خىيانەتكە ئادەتلەنگەن، گۇناھقا چۆمگەن كىشىنى الله ھەقىقەتەن دوست تۇتمايدۇ﴾[3].

﴿وَاعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَبِذِي الْقُرْبَى وَالْيَتَامَى وَالْمَسَاكِينِ وَالْجَارِ ذِي الْقُرْبَى وَالْجَارِ الْجُنُبِ وَالصَّاحِبِ بِالْجَنْبِ وَابْنِ السَّبِيلِ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ مَنْ كَانَ مُخْتَالًا فَخُورًا﴾ ﴿اللهقا ئىبادەت قىلىڭلار، ئۇنىڭغا ھېچ نەرسىنى شېرىك كەلتۈرمەڭلار، ئاتا ـ ئاناڭلارغا، خىش ـ ئەقرىبالىرىڭلارغا، يېتىملەرگە، مىسكىنلەرگە، يېقىن قوشنىغا، يىراق قوشنىغا، ياندىكى ھەمراھقا (يەنى سەپەرداشقا، ساۋاقداشقا)، مۇساپىرغا، قول ئاستىڭلاردىكى قۇل ـ چۆرىلەرگە ياخشىلىق قىلىڭلار، شۈبھىسىزكى، الله مۇتەكەببىر، ماختانچاقنى ياقتۇرمايدۇ﴾[4].

---

[1] سۈرە رۇم، 44 – ۋە 45 – ئايەتلەر.

[2] سۈرە لوقمان، 18 – ئايەت.

[3] سۈرە نىسا، 107 – ئايەت.

[4] سۈرە نىسا، 36 – ئايەت.

﴿وَجَزَاءُ سَيِّئَةٍ سَيِّئَةٌ مِثْلُهَا فَمَنْ عَفَا وَأَصْلَحَ فَأَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الظَّالِمِينَ﴾ «بىر يامانلىقنىڭ جازاسى شۇنىڭغا ئوخشاش بىر يامانلىقتۇر (يەنى ساڭا بىر كىشى قانچىلىك چېقىلسا، شۇنچىلىك چېقىلماي ئاشۇرۇۋەتسەڭ بولمايدۇ)، كىمكى (ئىنتىقام ئېلىشقا قادىر تۇرۇقلۇق) ئەپۇ قىلسا ۋە (ئۆزى بىلەن يامانلىق قىلغۇچىنىڭ ئارىسىنى) تۈزىسە، ئۇنىڭ ئەجرىنى الله بېرىدۇ، الله ھەقىقەتەن زۇلۇم قىلغۇچىلارنى دوست تۇتمايدۇ»[1].

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُحَرِّمُوا طَيِّبَاتِ مَا أَحَلَّ اللَّهُ لَكُمْ وَلَا تَعْتَدُوا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ﴾ «ئى مۆمىنلەر! الله سىلەرگە ھالال قىلغان پاك نەرسىلەرنى (تەركى دۇنيا بولۇش يۈزىسىدىن ئۆزۈڭلارغا) ھارام قىلماڭلار، (الله بەلگىلەپ بەرگەن) چەكتىن ئاشماڭلار، الله چەكتىن ئاشقۇچىلارنى ھەقىقەتەن دوست تۇتمايدۇ»[2][3].

﴿مَا أَصَابَ مِنْ مُصِيبَةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي أَنْفُسِكُمْ إِلَّا فِي كِتَابٍ مِنْ قَبْلِ أَنْ نَبْرَأَهَا إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ لِكَيْلَا تَأْسَوْا عَلَى مَا فَاتَكُمْ وَلَا تَفْرَحُوا بِمَا آتَاكُمْ وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ﴾ «يەر يۈزىدىكى بارلىق ھادىسىلەر ۋە ئۆزۈڭلار ئۇچرىغان مۇسىبەتلەر بىز ئۇلارنى يارىتىشتىن بۇرۇن لەۋھۇلمەھپۇزغا يېزىلغان، بۇ (ئىش)، شۈبھىسىزكى، اللەقا ئاساندۇر. (الله تائالانىڭ ئۇلارنى

---

[1] سۈرە شۇرا، 40 – ئايەت.

[2] پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ساھابىلىرىدىن بىر قىسىم كىشىلەر ئۆزلىرىنى ئاقتا قىلىۋېتىش، گۆش يېمەسلىك، ئاياللارغا يولىماسلىق نىيىتىگە كەلگەن ئىدى، بۇ توغرىدا بۇ ئايەت نازىل بولغان.

[3] سۈرە مائىدە، 87 – ئايەت.

لەۋھۇلمەھپۇزغا يېزىشى) قولۇڭلاردىن كەتكەن نەرسىگە قايغۇرۇپ كەتمەسلىكىڭلار ۋە اللە بەرگەن نەرسىلەرگە خۇش بولۇپ كەتمەسلىكىڭلار ئۈچۈندۇر، اللە مۇتەكەببىرلەر ۋە ئۆزلىرىنى چوڭ تۇتقۇچىلارنى دوست تۇتمايدۇ﴾[1].

﴿ادْعُوا رَبَّكُمْ تَضَرُّعًا وَخُفْيَةً إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ﴾

﴿پەرۋەردىگارىڭلارغا تۆۋەنچىلىك بىلەن يوشۇرۇن دۇئا قىلىڭلار، (دۇئا قىلغاندا كەلسە ـ كەلمەس سۆزلەپ، توۋلاپ) ھەددىدىن ئاشۇرۇۋەتكەنلەرنى اللە ياقتۇرمايدۇ﴾[2].

راستچىل كىشىلەر

[1] سۈرە ھەدىد، 22 – ۋە 23 – ئايەتلەر.

[2] سۈرە ئەئراف، 55 – ئايەت.

﴿أَمَّنْ يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ وَمَنْ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ أَإِلَهٌ مَعَ اللَّهِ قُلْ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾ ﴿(ئىنسانىى) دەسلەپتە خەلق ئەتكەن، ئاندىن ئۇنى تىرىلدۈرىدىغان كىم؟ سىلەرگە ئاسماندىن ۋە زېمىندىن رىزىق بېرىدىغان كىم؟ اﷲتىن باشقا ئىلاھ بارمۇ؟ (ھېچ ئىلاھ يوقتۇر) ئېيتقىنكى، (ئەگەر دەۋايىڭلاردا) راستچىل بولىدىغان بولساڭلار، دەلىللىرىڭلارنى كەلتۈرۈڭلار﴾[1].

﴿فَلَمَّا جَاءَهُمُ الْحَقُّ مِنْ عِنْدِنَا قَالُوا لَوْلَا أُوتِيَ مِثْلَ مَا أُوتِيَ مُوسَى أَوَلَمْ يَكْفُرُوا بِمَا أُوتِيَ مُوسَى مِنْ قَبْلُ قَالُوا سِحْرَانِ تَظَاهَرَا وَقَالُوا إِنَّا بِكُلٍّ كَافِرُونَ قُلْ فَأْتُوا بِكِتَابٍ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ هُوَ أَهْدَى مِنْهُمَا أَتَّبِعْهُ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾ ﴿ئۇلارغا بىز ۋەھيى قىلغان ھەقىقەت نازىل بولغان چاغدا، ئۇلار: «ئۇنىڭغا (يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا) نېمىشقا مۇساغا بېرىلگەن مۆجىزە بېرىلمىدى» دېدى. ئۇلار ئىلگىرى مۇساغا بېرىلگەن مۆجىزىنى ئىنكار قىلمىدىمۇ؟ ئۇلار: «(تەۋرات بىلەن قۇرئان) بىر - بىرىنى تەستىق قىلىدىغان سېھىردۇر» دېدى. ئۇلار: «بىز ھەقىقەتەن (ئىككى كىتابنىڭ) ھەربىرىنى ئىنكار قىلغۇچىمىز» دېدى. ئېيتقىنكى، ئەگەر (ئۇ ئىككى كىتاب سېھىردۇر دېگەن سۆزۈڭلاردا) راستچىل بولىدىغان بولساڭلار، ئۇ ئىككى كىتابقا قارىغاندا، اﷲ تەرىپىدىن نازىل بولغان تېخىمۇ توغرا بىر كىتاب كەلتۈرۈپ بېقىڭلار، مەن ئۇنىڭغا ئەگىشەي﴾[2].

[1] سۈرە نەمل، 64 – ئايەت.

[2] سۈرە قەسەس، 48 – ۋە 49 – ئايەتلەر.

﴿مِنَ الْمُؤْمِنِينَ رِجَالٌ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللَّهَ عَلَيْهِ فَمِنْهُمْ مَنْ قَضَى نَحْبَهُ وَمِنْهُمْ مَنْ يَنْتَظِرُ وَمَا بَدَّلُوا تَبْدِيلًا لِيَجْزِيَ اللَّهُ الصَّادِقِينَ بِصِدْقِهِمْ وَيُعَذِّبَ الْمُنَافِقِينَ إِنْ شَاءَ أَوْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ غَفُورًا رَحِيمًا﴾ ﴿مۆمىنلەرنىڭ ئىچىدە (رەسۇلۇللاھ بىلەن غازاتقا چىققاندا ساباتلىق بولۇپ، شېھىت بولغانغا قەدەر دادىللىق بىلەن جەڭ قىلىش توغرۇلۇق) اللهقا بەرگەن ئەھدىنى ئىشقا ئاشۇرغان نۇرغۇن كىشىلەر بار. ئۇلارنىڭ بەزىسى (ئەھدىگە ۋاپا قىلىپ) شېھىت بولدى، بەزىسى (شېھىت بولۇشنى) كۈتكەمەكتە، ئۇلار (پەرۋەردىگارىغا بەرگەن ئەھدىسىنى) ھەرگىز ئۆزگەرتكىنى يوق. الله راستچىللارغا راستچىللىقى ئۈچۈن (ئاخىرەتتە ئەڭ ياخشى) مۇكاپات بېرىدۇ، مۇناپىقلارنى (ئەھدىنى بۇزغۇچى مۇناپىقلارنى مۇناپىق پېتى بۇ دۇنيادىن كەتكۈزۈپ) ئەگەر خالىسا ئازابلايدۇ، يا ئۇلارنى تەۋبىگە مۇۋەپپەق قىلىدۇ، الله ھەقىقەتەن (بەندىلىرىگە) ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، ناھايىتى مېھرىباندۇر﴾[1].

﴿إِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ وَالْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَالْقَانِتِينَ وَالْقَانِتَاتِ وَالصَّادِقِينَ وَالصَّادِقَاتِ وَالصَّابِرِينَ وَالصَّابِرَاتِ وَالْخَاشِعِينَ وَالْخَاشِعَاتِ وَالْمُتَصَدِّقِينَ وَالْمُتَصَدِّقَاتِ وَالصَّائِمِينَ وَالصَّائِمَاتِ وَالْحَافِظِينَ فُرُوجَهُمْ وَالْحَافِظَاتِ وَالذَّاكِرِينَ اللَّهَ كَثِيرًا وَالذَّاكِرَاتِ أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ مَغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا﴾ ﴿مۇسۇلمان ئەرلەر ۋە مۇسۇلمان ئاياللارغا، مۆمىن ئەرلەر ۋە مۆمىن ئاياللارغا، تائەت ـ ئىبادەت قىلغۇچى ئەرلەر

---

[1] سۈرە ئەھزاب، 23 ـ ۋە 24 – ئايەتلەر.

ۋە تــائەت ـ ئىبــادەت قىلغــۇچى ئاياللارغــا، راســتچىل ئەرلەر ۋە راســتچىل ئاياللارغــا، ســەۋر قىلغــۇچى ئەرلەر ۋە ســەۋر قىلغــۇچى ئاياللارغــا، خــۇدادىن قورققــۇچى ئەرلەر ۋە خــۇدادىن قورققــۇچى ئاياللارغـــا، ســـەدىقە بەرگـــۈچى ئەرلەر ۋە ســـەدىقە بەرگـــۈچى ئاياللارغـــا، روزا تۇتقـــۇچى ئەرلەر ۋە روزا تۇتقـــۇچى ئاياللارغـــا، نەپســـــلىرىنى هارامـــدىن ســـاقلىغۇچى ئەرلەر ۋە نەپســـــلىرىنى هارامــدىن ســاقلىغۇچى ئاياللارغــا، اﷲنــى كــۆپ زىكــرى قىلغــۇچى ئەرلەر ۋە اﷲنــى كــۆپ زىكــرى قىلغــۇچى ئاياللارغــا اﷲ مەغپىــرەت ۋە كاتتا ساۋاب تەييارلىدى﴾[1].

﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ ثُمَّ لَمْ يَرْتَابُوا وَجَاهَدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أُولَئِكَ هُمُ الصَّادِقُونَ﴾ ﴿شۈبھىســـــــــــزكى، (ھەقىقىـــي) مـــۆمىنلەر اﷲقـــا ۋە ئۇنىـــڭ پەيغەمبىـــرىگە ئىمـــان كەلتـــۈرگەن، ئانـــدىن (ئىمانىـــدا) شـــەك كەلتـــۈرمىگەن، مـــاللىرى بىــلەن، جــانلىرى بىــلەن اﷲنىــڭ يولــدا جىھــاد قىلغــانلاردۇر، ئەنە شۇلار (ئىمان دەۋاسىدا) راستچىللاردۇر﴾[2].

﴿قَالَ اللَّهُ هَذَا يَوْمُ يَنْفَعُ الصَّادِقِينَ صِدْقُهُمْ لَهُمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ﴾ ﴿اﷲ ئېيتتـــدۇ: بـــۇ كـــۈن (يەنـــى قىيـــامەت كـــۈنى) راســـتچىللارنىڭ راســـتچىللىقى ئـــۆزىگە پايـــدا قىلىـــدىغان كۈنـــدۇر، ئـــۇلار ئاســـتىدىن ئۆســـتەڭلار ئېقىـــپ تۇرىـــدىغان جەنـــنەتلەردە

---

[1] سۈرە ئەھزاب، 35 – ئايەت.

[2] سۈرە ھۇجۇرات، 15 – ئايەت.

مەڭگۈ قالىدۇ، الله ئۇلاردىن رازى بولىدۇ، ئۇلار اللهتىن مەمنۇن بولىدۇ، بۇ زور بەختتۇر﴾[1].

﴿مَا أَفَاءَ اللَّهُ عَلَى رَسُولِهِ مِنْ أَهْلِ الْقُرَى فَلِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ وَلِذِي الْقُرْبَى وَالْيَتَامَى وَالْمَسَاكِينِ وَابْنِ السَّبِيلِ كَيْ لَا يَكُونَ دُولَةً بَيْنَ الْأَغْنِيَاءِ مِنْكُمْ وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ لِلْفُقَرَاءِ الْمُهَاجِرِينَ الَّذِينَ أُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ وَأَمْوَالِهِمْ يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا وَيَنْصُرُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ أُولَئِكَ هُمُ الصَّادِقُونَ﴾ ﴿الله پەيغەمبىرىگە غەنىمەت قىلىپ بەرگەن ئەھلى قۇرا (يەنى قۇرەيزە، نەزىر، پەدەك ۋە خەيبەر كۇففارلىرى)نىڭ ماللىرىنى، ئىچىڭلاردىكى بايلار ئارىسىدا قولدىن قولغا ئۆتۈپ يۈرمەسلىكى ئۈچۈن، اللهقا، پەيغەمبەرگە، پەيغەمبەرنىڭ خىش - ئەقرىبالىرىغا، يېتىملەرگە، مىسكىنلەرگە، ئىبنى سەبىللەرگە خاس قىلدى، پەيغەمبەر سىلەرگە بەرگەننى ئېلىڭلار، پەيغەمبەر چەكلىگەن نەرسىدىن چەكلىنىڭلار، اللهتىن قورقۇڭلار، ھەقىقەتەن اللهنىڭ ئازابى قاتتىقتۇر. (ئۇ غەنىمەتنىڭ بىر قىسمى) دىيارىدىن ھەيدەپ چىقىرىلغان، مال - مۈلكىدىن ئايرىلغان پېقىر مۇھاجىرلارغا خاستۇر، ئۇلار اللهنىڭ پەزلىنى ۋە رازىلىقىنى تىلەيدۇ، اللهقا ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىگە ياردەم بېرىدۇ، ئەنە شۇلار (ئىماندا) سادىق ئادەملەردۇر﴾[2].

﴿ثَمَانِيَةَ أَزْوَاجٍ مِنَ الضَّأْنِ اثْنَيْنِ وَمِنَ الْمَعْزِ اثْنَيْنِ قُلْ آلذَّكَرَيْنِ حَرَّمَ أَمِ الْأُنْثَيَيْنِ أَمَّا اشْتَمَلَتْ عَلَيْهِ أَرْحَامُ الْأُنْثَيَيْنِ نَبِّئُونِي بِعِلْمٍ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾

---

[1] سۈرە مائىدە، 119 – ئايەت.

[2] سۈرە ھەشر، 7 – ۋە 8 – ئايەتلەر.

﴿(الله سىلەرگە يېيىش ھالال قىلىنغان) سەككىز خىل چاھارپاينى ياراتتى: قويدىن ئىككى (قوچقار ۋە ساغلىق)، ئۆچكىدىن ئىككى (تېكە ۋە ئۇرغاچى). (ئى مۇھەممەد! مۇشرىكلارغا) ئېيتقىنكى، الله (قوي بىلەن ئۆچكىدىن) ئىككى ئەركەكنى ھارام قىلدىمۇ؟ ياكى ئىككى چىشىنىمۇ ۋە ياكى ئىككى چىشىنىڭ قورسىقىدىكى قوزا بىلەن ئوغلاقنىمۇ؟ ئەگەر (سىلەر الله بۇلارنى بىزگە ھارام قىلدى دېگەن سۆزۈڭلاردا) راستچىل بولساڭلار، قېنى ماڭا بىلىپ ئېيتىپ بېرىڭلار!﴾[1]

﴿**يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَكُونُوا مَعَ الصَّادِقِينَ**﴾ ﴿ئى مۆمىنلەر! اللهتىن قورقۇڭلار، راستچىللار بىلەن بىللە بولۇڭلار﴾[2].

توغرا يولدا ماڭغانلارنىڭ ئالاھىدىلىكلىرى

﴿وَتَرَى الشَّمْسَ إِذَا طَلَعَتْ تَزَاوَرُ عَنْ كَهْفِهِمْ ذَاتَ الْيَمِينِ وَإِذَا غَرَبَتْ تَقْرِضُهُمْ ذَاتَ الشِّمَالِ وَهُمْ فِي فَجْوَةٍ مِنْهُ ذَلِكَ مِنْ آيَاتِ اللَّهِ مَنْ يَهْدِ اللَّهُ فَهُوَ الْمُهْتَدِ وَمَنْ يُضْلِلْ فَلَنْ تَجِدَ لَهُ وَلِيًّا مُرْشِدًا﴾ ﴿كۈن چىققان چاغدا ئۇلارنىڭ غارنىڭ ئوڭ تەرىپىگە ئۆتۈپ كەتكەنلىكىنى، كۈن پاتقان چاغدا ئۇلارنىڭ غارنىڭ شىمال تەرىپىگە ئۆتۈپ كەتكەنلىكىنى كۆرۈسەن (يەنى غارنىڭ ئىشىكى شىمال تەرەپتە بولغانلىقتىن كۈننىڭ نۇرى غارنىڭ ئىككى تەرىپىگە چۈشۈپ تۇرىدۇ، الله ئۇلارنى ھۆرمەتلىگەنلىكتىن، كۈن چىققاندىمۇ، پاتقاندىمۇ ئۇنىڭ نۇرى ئۇلارنىڭ ئۈستىگە چۈشمەيدۇ)، ئۇلار بولسا غارنىڭ (ئوتتۇرىسىدىكى) بوشلۇقتىدۇر، بۇ اللهنىڭ (قۇدرىتىنى كۆرسىتىپ بېرىدىغان) ئالامەتلىرىدىندۇر، كىمنىكى الله ھىدايەت قىلىدىكەن، ئۇ (ھەقىقىي) ھىدايەت تاپقۇچىدۇر، كىمنىكى (قىلغان يامان ئەمەلى تۈپەيلىدىن) الله ئازدۇرىدىكەن، ئۇنىڭغا يول كۆرسەتكۈچى دوستنى ھەرگىز تاپالمايسەن﴾[1].

﴿وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ بِشَيْءٍ مِنَ الْخَوْفِ وَالْجُوعِ وَنَقْصٍ مِنَ الْأَمْوَالِ وَالْأَنْفُسِ وَالثَّمَرَاتِ وَبَشِّرِ الصَّابِرِينَ الَّذِينَ إِذَا أَصَابَتْهُمْ مُصِيبَةٌ قَالُوا إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ أُولَئِكَ عَلَيْهِمْ صَلَوَاتٌ مِنْ رَبِّهِمْ وَرَحْمَةٌ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُهْتَدُونَ﴾ ﴿بىز سىلەرنى بىرئاز قورقۇنچ بىلەن، بىرئاز قەھەتچىلىك بىلەن ۋە ماللىرىڭلارغا، جانلىرىڭلارغا، باللىرىڭلارغا، زىرائەتلىرىڭلارغا يېتىدىغان زىيان بىلەن چوقۇم سىنايمىز. (بېشىغا كەلگەن مۇسىبەت، زىيان ـ زەخمەتلەرگە) سەۋر

[1] سۈرە كەھف، 17 – ئايەت.

قىلغۇچىلارغا (جەننەت بىلەن) خۇش خەۋەر بەرگىن. ئۇلارغا بىرەر مۇسىبەت كەلگەن چاغدا، ئۇلار: «بىز ئەلۋەتتە اللەنىڭ ئىگىدارچىلىقىدىمىز (يەنى اللەنىڭ بەندىلىرىمىز)، چوقۇم اللەنىڭ دەرگاھىغا قايتىمىز» دەيدۇ. ئەنە شۇلار پەرۋەردىگارىنىڭ مەغپىرىتى ۋە رەھمىتىگە ئېرىشكۈچىلەردۇر، ئەنە شۇلار ھىدايەت تاپقۇچىلاردۇر﴾[1].

﴿إِنَّمَا أُمِرْتُ أَنْ أَعْبُدَ رَبَّ هَذِهِ الْبَلْدَةِ الَّذِي حَرَّمَهَا وَلَهُ كُلُّ شَيْءٍ وَأُمِرْتُ أَنْ أَكُونَ مِنَ الْمُسْلِمِينَ وَأَنْ أَتْلُوَ الْقُرْآنَ فَمَنِ اهْتَدَى فَإِنَّمَا يَهْتَدِي لِنَفْسِهِ وَمَنْ ضَلَّ فَقُلْ إِنَّمَا أَنَا مِنَ الْمُنْذِرِينَ﴾ ﴿(ئى مۇھەممەد! ئېيتقىنكى) «مەن پەقەت اللە ھۆرمەتلىك قىلغان بۇ شەھەر (يەنى مەككە مۇكەررەمە)نىڭ پەرۋەردىگارىغا ئىبادەت قىلىشقا بۇيرۇلدۇم، ھەممە نەرسە اللەنىڭ مۈلكىدۇر، مەن مۇسۇلمانلاردىن بولۇشقا، قۇرئان ئوقۇشقا بۇيرۇلدۇم». كىمكى ھىدايەت تاپىدىكەن، ئۇ ئۆزىنىڭ پايدىسى ئۈچۈندۇر، كىمكى ئازىدىكەن (ئۇنىڭ ۋابالى ئۆزىگە بولىدۇ)، سەن (ئۇنىڭغا) ئېيتقىنكى، مەن پەقەت ئاگاھلاندۇرغۇچىلاردىنمەن﴾[2].

﴿وَجَاءَ مِنْ أَقْصَى الْمَدِينَةِ رَجُلٌ يَسْعَى قَالَ يَا قَوْمِ اتَّبِعُوا الْمُرْسَلِينَ اتَّبِعُوا مَنْ لَا يَسْأَلُكُمْ أَجْرًا وَهُمْ مُهْتَدُونَ﴾ ﴿شەھەرنىڭ يىراق جايىدىن بىر كىشى (يەنى ھەبىب نەججار) يۈگۈرۈپ كېلىپ ئېيتتى: ئى قەۋمىم! پەيغەمبەرلەرگە ئەگىشىڭلار. توغرا يولدا

---

[1] سۈرە بەقەرە، 155 – ئايەتتىن 157 – ئايەتكىچە.

[2] سۈرە نەمل، 91 – ۋە 92 – ئايەتلەر.

بولغـــان، (ئىمانغـــا دەۋەت قىلغانلىقىغـــا) ســـــلەردىن ھەق سورىمايدىغان كىشىلەرگە ئەگىشىڭلار﴾[1].

﴿وَمَـنْ يَهْـدِ اللَّهُ فَمَـا لَـهُ مِـنْ مُضِـلٍّ أَلَـيْسَ اللَّهُ بِعَزِيـزٍ ذِي انْتِقَـامٍ﴾ ﴿الله ھــــدايەت قىلغـــان ئـــادەمنى ھـــېچ ئـــازدۇرغۇچى بولمايـــدۇ، الله غالىب، (دۈشمەنلىرىنى) جازالىغۇچى ئەمەسمۇ؟﴾[2]

﴿إِنَّـا أَنْزَلْنَـا عَلَيْـكَ الْكِتَـابَ لِلنَّـاسِ بِـالْحَقِّ فَمَـنِ اهْتَـدَى فَلِنَفْسِـهِ وَمَـنْ ضَـلَّ فَإِنَّمَـا يَضِـلُّ عَلَيْهَـا وَمَـا أَنْـتَ عَلَـيْهِمْ بِوَكِيـلٍ﴾ ﴿شۈبھىســــزكى، بىـــز ســـاڭا كىتـــابنى ئىنســـانلار ئۈچـــۈن ھەق بىـــلەن نازىـــل قىلـــدۇق، كىمكـــى ھـــدايەت تاپىـــدىكەن، ئـــۆزى ئۈچـــۈن ھـــدايەت تاپقـــان بولـــدۇ، كىمكـــى ئازىـــدىكەن، ئۆزىنىـــڭ زىيىنـــى ئۈچـــۈن ئازغـــان بولىدۇ، سـەن ئۇلارغـا ھـامىي ئەمەسسـەن (يەنـى ئـۇلارنى ئىمانغـا زورلاشقا مۇئەككەل ئەمەسسەن)﴾[3].

﴿وَالَّـذِينَ اهْتَـدَوْا زَادَهُـمْ هُـدًى وَآتَـاهُمْ تَقْـوَاهُمْ﴾ ﴿ھــــــدايەت تاپقـانلارنى الله تېخىمـۇ ھـدايەت قىلـىدۇ، ئۇلارغـا تەقۋادارلىقنىـڭ مۇكاپاتىنى بېرىدۇ﴾[4].

﴿فَمَـنْ يُـرِدِ اللَّهُ أَنْ يَهْدِيَـهُ يَشْـرَحْ صَـدْرَهُ لِلْإِسْـلَامِ وَمَـنْ يُـرِدْ أَنْ يُضِـلَّهُ يَجْعَـلْ صَـدْرَهُ ضَـيِّقًا حَرَجًـا كَأَنَّمَـا يَصَّـعَّدُ فِي السَّـمَاءِ كَـذَلِكَ يَجْعَـلُ اللَّهُ الـرِّجْسَ عَلَى الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ﴾ ﴿الله كىمنـــى ھـــدايەت قىلمـــاقچى بولســـا، ئۇنىـــڭ كۆكســـىنى ئىســـلام ئۈچـــۈن ئاچىـــدۇ (يەنـــى ئۇنىـــڭ قەلبىنـــى

---

[1] سۈرە ياسىن، 20 – ۋە 21 – ئايەتلەر.

[2] سۈرە زۇمەر، 37 – ئايەت.

[3] سۈرە زۇمەر، 41 – ئايەت.

[4] سۈرە مۇھەممەد، 17 – ئايەت.

ئىمانغا كېڭەيتىپ بېرىدۇ)، الله كىمنى ئازدۇرماقچى بولسا، ئۇنىڭ كۆكسىنى شۇنچە تارايتىۋېتىدۇكى، (ئىمان ئېيتىش) ئۇنىڭغا گويا ئاسمانغا چىقىشتىنمۇ قىيىن تۇيۇلىدۇ، ئىمان ئېيتمىغانلارنى الله مۇشۇنداق ئازابلايدۇ﴾[1].

﴿قَالَ مُوسَى لِقَوْمِهِ اسْتَعِينُوا بِاللَّهِ وَاصْبِرُوا إِنَّ الْأَرْضَ لِلَّهِ يُورِثُهَا مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ﴾ ﴿مۇسا ئۆز قەۋمىگە: «اللهتىن مەدەت تىلەڭلار، سەۋر قىلىڭلار، يەر يۈزى ھەقىقەتەن اللهنىڭ مۈلكىدۇر، (الله) ئۇنىڭغا بەندىلىرىدىن ئۆزى خالىغان كىشىلەرنى ۋارىس قىلىدۇ؛ ياخشى ئاقىۋەت تەقۋادارلارغا مەنسۇپ» دېدى﴾[2].

﴿إِنَّمَا يَعْمُرُ مَسَاجِدَ اللَّهِ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَآتَى الزَّكَاةَ وَلَمْ يَخْشَ إِلَّا اللَّهَ فَعَسَى أُولَئِكَ أَنْ يَكُونُوا مِنَ الْمُهْتَدِينَ﴾ ﴿اللهنىڭ مەسجىدلىرىنى پەقەت اللهقا، ئاخىرەت كۈنىگە ئىمان ئېيتقان، ناماز ئۆتىگەن، زاكات بەرگەن، الله تىن باشقىدىن قورقمىغان كىشىلەرلا ئاۋات قىلىدۇ (يەنى مەسجىدنى رېمونت قىلىش، سەرەمجانلاشتۇرۇش، تازىلاش، مەسجىدتە داۋاملىق ناماز ئۆتەش، قۇرئان تىلاۋەت قىلىش قاتارلىق ئىشلارنى قىلىدۇ)، ئەنە شۇلارنىڭ ھىدايەت تاپقۇچىلاردىن بولۇشى كۆزدە تۇتۇلىدۇ﴾[3].

---

[1] سۈرە ئەنئام، 125 – ئايەت.

[2] سۈرە ئەئراف، 128 – ئايەت.

[3] سۈرە تەۋبە، 18 – ئايەت.

تەپەككۇر قىلىش

﴿إِنَّمَا مَثَلُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا كَمَاءٍ أَنْزَلْنَاهُ مِنَ السَّمَاءِ فَاخْتَلَطَ بِهِ نَبَاتُ الْأَرْضِ مِمَّا يَأْكُلُ النَّاسُ وَالْأَنْعَامُ حَتَّى إِذَا أَخَذَتِ الْأَرْضُ زُخْرُفَهَا وَازَّيَّنَتْ

وَظَنَّ أَهْلُهَا أَنَّهُمْ قَادِرُونَ عَلَيْهَا أَتَاهَا أَمْرُنَا لَيْلًا أَوْ نَهَارًا فَجَعَلْنَاهَا حَصِيدًا كَأَنْ لَمْ تَغْنَ بِالْأَمْسِ كَذَلِكَ نُفَصِّلُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ﴾ ﴿ھاياتتى دۇنيانىڭ مىسالى (تېز ئۆزگۈرۈشتە، نېمەتلىرىنىڭ باقاسىزلىقىدا، كىشىلەرنىڭ ئۇنىڭ بىلەن مەغرۇر بولۇشىدا) بىز ئاسماندىن چۈشۈرگەن (يامغۇر) سۈيىگە ئوخشايدۇكى، ئۇنىڭ بىلەن زېمىننىڭ ئىنسانلار، ھايۋانلار يەيدىغان تۈرلۈك ئۆسۈملۈكلىرى (ئۈنۈپ چىقىپ) بىر - بىرى بىلەن گىرەلىشىپ كەتكەن، ھەتتا زېمىن گۈزەل تۈسكە كىرگەن، چىرايلىق ياسانغان، زېمىن ئىگىلىرى ئۇنىڭدىن مول ھوسۇل ئېلىشقا جەزم قىلىپ تۇرغان چاغدا، ناگاھان كېچىسى ياكى كۈندۈزى ئۇنىڭغا قازايىمىز يەتتى - دە، (زىرائەتلەرنى) تۈنۈگۈن (يەنى ئىلگىرى) يوقتەك، (پۈتۈنلەي) ئورۇپ تاشلانغاندەك قىلىۋەتتۇق (يەنى نابۇت قىلىپ، يوق قىلدۇق)، پىكىر يۈرگۈزىدىغان قەۋم ئۈچۈن ئايەتلەرنى مۇشۇنداق تەپسىلىي بايان قىلىمىز﴾[1] .

﴿وَهُوَ الَّذِي مَدَّ الْأَرْضَ وَجَعَلَ فِيهَا رَوَاسِيَ وَأَنْهَارًا وَمِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ جَعَلَ فِيهَا زَوْجَيْنِ اثْنَيْنِ يُغْشِي اللَّيْلَ النَّهَارَ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ﴾ ﴿الله يەر يۈزىنى (ئۇزۇنسىغا ۋە توغرىسىغا) سوزۇپ كەڭ ياراتتى، يەر يۈزىدە تاغلارنى ۋە دەريالارنى ياراتتى، مېۋىلەرنىڭ ھەربىر تۈرىنى ئەركەك - چىشى _ ئىككى جىنسلىق قىلىپ ياراتتى. كېچىنى كۈندۈزگە كىرىشتۈردى (يەنى كېچىنىڭ قاراڭغۇلۇقى بىلەن كۈندۈزنىڭ يورۇقلۇقىنى

[1] سۈرە يۇنۇس، 24 – ئايەت.

يـــاپتى). بـــۇلاردا تەپەككـــۇر قىلىـــدىغان قەۋم ئۈچـــۈن (اللهنىـــڭ قۇدرىتىنى كۆرسىتىدىغان) دەلىللەر بار﴾[1].

﴿يُنبِتُ لَكُمْ بِهِ الزَّرْعَ وَالزَّيْتُونَ وَالنَّخِيلَ وَالْأَعْنَابَ وَمِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ﴾ ﴿الله سـىلەرگە شـۇ يـامغۇر بىـلەن زىرائەتلەرنـى ئۆسـتۈرۈپ بېرىـدۇ، زەيتـۇن، خورمـا، ئـۈزۈم ۋە تۈرلـۈك مېـۋىلەرنى ئۆسـتۈرۈپ بېرىـدۇ، چوڭقـۇر پىكىـر قىلىـدىغان قەۋم ئۈچـۈن بۇنىڭـدا ھەقىـقەتەن (اللهنىـڭ قـۇدرىتىنى كۆرسـىتىدىغان) دەلىللەر بار﴾[2].

﴿بِالْبَيِّنَاتِ وَالزُّبُرِ وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الذِّكْرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ إِلَيْهِمْ وَلَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ﴾ ﴿(ئـۇلارنى ئۇلارنىـــڭ راسـتلىقىنى كۆرسـىتىپ بېرىـدىغان) دەلىلـلەر ۋە مـۇقەددەس كىتـابلار بىـلەن (ئەۋەتتـۇق)، بىـز سـاڭا قۇرئـاننى ئىنسـانلارغا چۈشـۈرۈلگەن شـەرىئەتنى بايـان قىلىـپ بەرسـۇن، ئـۇلار (بـۇ قۇرئـاننى) پىكىـر قىلىـپ (ئۇنىڭـدىن ۋەز ـ نەسىھەت ئالسۇن) دەپ نازىل قىلدۇق﴾[3].

﴿وَأَوْحَى رَبُّكَ إِلَى النَّحْلِ أَنِ اتَّخِذِي مِنَ الْجِبَالِ بُيُوتًا وَمِنَ الشَّجَرِ وَمِمَّا يَعْرِشُونَ ثُمَّ كُلِي مِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ فَاسْلُكِي سُبُلَ رَبِّكِ ذُلُلًا يَخْرُجُ مِنْ بُطُونِهَا شَرَابٌ مُخْتَلِفٌ أَلْوَانُهُ فِيهِ شِفَاءٌ لِلنَّاسِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ﴾ ﴿پەرۋەردىگارىـڭ ھەسـەل ھەرىسـىگە ئىلھـام بىـلەن بىلـدۈردى: «تاغلارغـا، دەرەخـلەرگە ۋە (كىشـىلەرنىڭ ھەسـەل ھەرىلىـرى ئۈچـۈن) ياسـىغان ئـۆيلىرىگە ئـۇۋا تـۈزگىن. ئانـدىن كېـيىن، تۈرلـۈك

---

[1] سۈرە رەئد، 3 – ئايەت.

[2] سۈرە نەھل، 11 – ئايەت.

[3] سۈرە نەھل، 44 – ئايەت.

مېــــۋىلەر (يەنــــى گـــــۈل ـ چــــېچەكلەر)دىـــــن يـــــېگىن، پەرۋەردىگارىڭنىــــڭ يوللىرىغـــا ئىتائەتمەنلىــــك بىــــلەن كـــــرگىن»، ئۇنىـــڭ (يەنـــى ھەســـەل ھەرىســـىنىڭ) قارنىـــدىن ئىنســـانلارغا شـــىپا بولىـــدىغان خىلمۇخىـــــل رەڭلىـــــك ئىچىملىـــــك (يەنـــــى ھەســـــەل) چىقىـــدۇ. بۇنىڭـــدا (اللهنىــــڭ قۇدرىتىنىــــڭ چوڭلـــۇقىنى) پىكــــر قىلىدىغان قەۋم ئۈچۈن ئىبرەت بار﴾ ①.

﴿يَسْـأَلُونَكَ عَـنِ الْخَمْـرِ وَالْمَيْسِـرِ قُـلْ فِيهِمَـا إِثْمٌ كَبِـيرٌ وَمَنَـافِعُ لِلنَّـاسِ وَإِثْمُهُمَـا أَكْبَـرُ مِـنْ نَفْعِهِمَـا وَيَسْـأَلُونَكَ مَـاذَا يُنْفِقُـونَ قُـلِ الْعَفْـوَ كَـذَلِكَ يُبَـيِّنُ اللَّهُ لَكُـمُ الْآيَاتِ لَعَلَّكُـمْ تَتَفَكَّرُونَ﴾ ﴿(ئـــى مـــۇھەممەد!) ســـەندىن ھـــاراق ۋە قىمـــار توغرىســـىدا سورىشـــىدۇ، ســـەن ئۇلارغـــا: «بۇنىـــڭ ھەر ئىككىسىدە چـوڭ گۇنـاھ ۋە كىشـىلەرگە (ئازغىنـا ماددى) پايـدىمۇ بـار، لـېكىن ئـۇلاردىكى گۇنـاھ پايـدىغا قارىغانـدا تېخىمـۇ چـوڭ» دېگىـــن، ئـــۇلار ســـەندىن نېمىنــــى ســـەدىقە قىلىـــش توغرۇلـــۇق ســـورايدۇ، «(ئېھتىياجـــدىن) ئـــارتۇقىنى (ســـەدىقە قىلىڭـــلار)» دېگىـــــن. (دۇنيـــــا ۋە ئاخىرەتنىــــــڭ ئىشـــــلىرىنى) تەپەككـــــۇر قىلىشـــىڭلار ئۈچـــۈن الله ئـــۆز ئـــايەتلىرىنى ســـىلەرگە شـــۇنداق بايـــان قىلىدۇ﴾ ②.

﴿إِنَّ الـدِّينَ عِنْـدَ اللَّهِ الْإِسْـلَامُ وَمَـا اخْتَلَـفَ الَّـذِينَ أُوتُـوا الْكِتَـابَ إِلَّا مِـنْ بَعْـدِ مَـا جَـاءَهُمُ الْعِلْـمُ بَغْيًـا بَيْـنَهُمْ وَمَـنْ يَكْفُـرْ بِآيَـاتِ اللَّهِ فَـإِنَّ اللَّهَ سَـرِيعُ الْحِسَابِ﴾ ﴿ھەقىـــقەتەن اللهنىـــڭ نەزىرىـــدە مەقبـــۇل دىـــن ئىســـلام (دىنـــى) دۇر. كىتـــاب بېـــرىلگەنلەر (يەنـــى يەھـــۇدىيلار ۋە ناســـاراالار)

---

① سۈرە نەھل، 68 – ۋە 69 – ئايەتلەر.

② سۈرە بەقەرە، 219 – ئايەت.

پەقەت ئۆزلىرىگە ئىلىم كەلگەندىن كېيىنلا ئۆزئارا ھەسەت قىلىشىپ ئىختىلاپ قىلىشتى (يەنى ئىسلامنىڭ ھەقلىقىنى، مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ پەيغەمبەرلىكىنى روشەن پاكىتلار ئارقىلىق بىلىپ تۇرۇپ، كۆرەلمەسلىكتىن ئىنكار قىلىشتى)، كىمكى اللهنىڭ ئايەتلىرىنى ئىنكار قىلىدىكەن (الله ئۇنى يېقىندا جازالايدۇ)، الله تېز ھېساب ئالغۇچىدۇر﴾[1].

﴿إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ لَآيَاتٍ لِأُولِي الْأَلْبَابِ الَّذِينَ يَذْكُرُونَ اللَّهَ قِيَامًا وَقُعُودًا وَعَلَى جُنُوبِهِمْ وَيَتَفَكَّرُونَ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هَذَا بَاطِلًا سُبْحَانَكَ فَقِنَا عَذَابَ النَّارِ﴾ ﴿شۈبھىسىزكى، ئاسمانلارنىڭ ۋە زېمىننىڭ يارىتىلىشىدا، كېچە بىلەن كۈندۈزنىڭ نۆۋەتلىشىپ تۇرۇشىدا ئەقىل ئىگىلىرى ئۈچۈن، ئەلۋەتتە، روشەن دەلىللەر بار. ئۇلار ئۆرە تۇرغاندىمۇ، ئولتۇرغاندىمۇ، ياتقاندىمۇ اللهنى ئەسلەپ تۇرىدۇ، ئاسمانلارنىڭ ۋە زېمىننىڭ يارىتىلىشى توغرىسىدا پىكىر يۈرگۈزىدۇ. (ئۇلار ئېيتىدۇ) پەرۋەردىگارىمىز! بۇنى بىكار ياراتمىدىڭ، سەن پاكتۇرسەن، بىزنى دوزاخ ئازابىدىن ساقلىغىن﴾[2].

﴿وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ﴾ ﴿ئاياللار بىلەن ئۇنىسى – ئۇلپەت ئېلىشىڭلار ئۈچۈن (اللهنىڭ) ئۇلارنى سىلەرنىڭ ئۆز تېپىڭلاردىن ياراتقانلىقى، ئاراڭلاردا (يەنى ئەر – خوتۇن ئارىسىدا) مېھىر ـ مۇھەببەت ئورناتقانلىقى اللهنىڭ

---

[1] سۈرە ئال ئىمران، 19 – ئايەت.

[2] سۈرە ئال ئىمران، 90 – ۋە 91 – ئايەتلەر.

(كامالى قۇدرىتىنى كۆرسىتىدىغان) ئالامەتلىرىدىندۇر، پىكىر يۈرگۈزىدىغان قەۋم ئۈچۈن، شەك ـ شۈبھىسىزكى، بۇنىڭدا نۇرغۇن ئىبرەتلەر بار﴾[1].

﴿أَوَلَمْ يَتَفَكَّرُوا فِي أَنْفُسِهِمْ مَا خَلَقَ اللَّهُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا إِلَّا بِالْحَقِّ وَأَجَلٍ مُسَمًّى وَإِنَّ كَثِيرًا مِنَ النَّاسِ بِلِقَاءِ رَبِّهِمْ لَكَافِرُونَ﴾ ﴿ئۇلار (ئاقىۋىتىنىڭ قانداق بولىدىغانلىقىنى بىلىشلىرى ئۈچۈن) ئۆزلىرى ئۈستىدە پىكىر يۈرگۈزمەمدۇ؟ الله ئاسمانلارنى، زېمىننى ۋە ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى (يۇلتۇز قاتارلىق) نەرسىلەرنى پەقەت ھەق ۋە مۇئەييەن ۋاقىتلىق قىلىپ ياراتتى، شەك – شۈبھىسىزكى، نۇرغۇن كىشىلەر پەرۋەردىگارىغا مۇلاقات بولۇشنى (قايتا تىرىلىدىغانلىقىنى، قىلغان ئەمەلىگە يارىشا مۇكاپاتلىنىدىغانلىقىنى ياكى جازالىنىدىغانلىقىنى) ئىنكار قىلغۇچىدۇر﴾[2].

﴿اللَّهُ يَتَوَفَّى الْأَنْفُسَ حِينَ مَوْتِهَا وَالَّتِي لَمْ تَمُتْ فِي مَنَامِهَا فَيُمْسِكُ الَّتِي قَضَى عَلَيْهَا الْمَوْتَ وَيُرْسِلُ الْأُخْرَى إِلَى أَجَلٍ مُسَمًّى إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ﴾ ﴿ئىنسانلار ئۆلىدىغان چاغلىرىدا، الله ئۇلارنىڭ جانلىرىنى ئالىدۇ، ئۆلمىگەنلەرنىڭ جانلىرىنى ئۇخلىغان چاغلىرىدا ئالىدۇ، ئۆلۈمگە ھۆكۈم قىلىنغان (يەنى ئەجىلى يەتكەنلەر) نىڭ جانلىرىنى تۇتۇپ قېلىپ، قالغانلارنىڭ جانلىرىنى مۇئەييەن ۋاقىتقىچە (يەنى ئەجىلى يەتكۈچە)

---

[1] سۈرە رۇم، 21 – ئايەت.

[2] سۈرە رۇم، 8 – ئايەت.

قويۇپ بېرىدۇ، بۇنىڭدا پىكىر يۈرگۈزىدىغان قەۋم ئۈچۈن (ئاللاھنىڭ قۇدرىتىنى كۆرسىتىدىغان) نۇرغۇن ئالامەتلەر بار﴾[1].

﴿وَسَخَّرَ لَكُمْ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا مِنْهُ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ﴾ ﴿ئاللاھ ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى نەرسىلەرنىڭ ھەممىسىنى (كامالى) پەزلىدىن سىلەرگە بويسۇندۇرۇپ بەردى، بۇنىڭدا ھەقىقەتەن (قۇدرىتى ئىلاھىيىنى) تەپەككۇر قىلىدىغان قەۋم ئۈچۈن (ئاللاھنىڭ قۇدرىتى ۋە بىرلىكىنى كۆرسىتىدىغان) (روشەن) دەلىللەر بار﴾[2].

﴿لَوْ أَنْزَلْنَا هَذَا الْقُرْآنَ عَلَى جَبَلٍ لَرَأَيْتَهُ خَاشِعًا مُتَصَدِّعًا مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ وَتِلْكَ الْأَمْثَالُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ﴾ ﴿ئەگەر بىز قۇرئاننى بىرەر تاغقا نازىل قىلساق، چوقۇم سەن ئۇنىڭ ئاللاھتىن قورققانلىقتىن باش ئەگكەنلىكىنى، يېرىلىپ كەتكەنلىكىنى كۆرەتتىڭ، بىز بۇ مىساللارنى كىشىلەرگە ئۇلار (ئاللاھنىڭ قۇدرىتىنى) پىكىر قىلسۇن دەپ بايان قىلىمىز﴾[3].

﴿قُلْ لَا أَقُولُ لَكُمْ عِنْدِي خَزَائِنُ اللَّهِ وَلَا أَعْلَمُ الْغَيْبَ وَلَا أَقُولُ لَكُمْ إِنِّي مَلَكٌ إِنْ أَتَّبِعُ إِلَّا مَا يُوحَى إِلَيَّ قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الْأَعْمَى وَالْبَصِيرُ أَفَلَا تَتَفَكَّرُونَ﴾ ﴿(ئى مۇھەممەد! سەندىن ئادەتتىن تاشقىرى ئىشلارنى تەلەپ قىلغۇچى كۇففارلارغا) ئېيتقىنكى، «مەن سىلەرگە، مەندە ئاللاھنىڭ خەزىنىلىرى بار، دېمەيمەن، مەن غەيبنىمۇ بىلمەيمەن، سىلەرگە، مەن بولسام ھەقىقەتەن بىر

---

[1] سۈرە زۇمەر، 42 – ئايەت.

[2] سۈرە جاسىيە، 13 – ئايەت.

[3] سۈرە ھەشر، 21 – ئايەت.

پەرىشـــتە، دەپمـــۇ ئېيتمـــايمەن، مەن پەقەت ماڭـــا قىلىنغـــان ۋەھـــيىگىلا ئەمەل قىلىـــمەن». ئېيتقىنكـــى، كـــور ئـــادەم بىـــلەن كـــۆزى ســـاق ئـــادەم بـــاراۋەرمۇ؟ (يەنـــى كـــاپىر بىـــلەن مـــۆمىن باراۋەرمۇ؟) ئويلاپ باقمامسىلەر؟﴾[1]

---

[1] سۈرە ئەنئام، 50 – ئايەت.

ياخشى ئەمەللەرنى قىلىشقا ئالدىراش

﴿وَلِكُلٍّ وِجْهَةٌ هُوَ مُوَلِّيهَا فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ أَيْنَ مَا تَكُونُوا يَأْتِ بِكُمُ اللَّهُ جَمِيعًا إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ ﴿هەر (ئۇممەت) نىڭ يۈز كەلتۈرىدىغان تەرىپى (يەنى قىبلىسى) بار، (ئى مۆمىنلەر!) ياخشى ئەمەللەرنى قىلىشقا ئالدىراڭلار، قەيەردە بولماڭلار،

(قىيامەت كۈنى) ئاللاھ ھەممەڭلارنى (ھېساب ئۈچۈن) يىغىدۇ، ئاللاھ ھەقىقەتەن ھەممە نەرسىگە قادىردۇر﴾[1].

﴿إِنَّ الَّذِينَ هُمْ مِنْ خَشْيَةِ رَبِّهِمْ مُشْفِقُونَ وَالَّذِينَ هُمْ بِآيَاتِ رَبِّهِمْ يُؤْمِنُونَ وَالَّذِينَ هُمْ بِرَبِّهِمْ لَا يُشْرِكُونَ وَالَّذِينَ يُؤْتُونَ مَا آتَوْا وَقُلُوبُهُمْ وَجِلَةٌ أَنَّهُمْ إِلَى رَبِّهِمْ رَاجِعُونَ أُولَئِكَ يُسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَهُمْ لَهَا سَابِقُونَ﴾

﴿ھەقىقەتەن پەرۋەردىگارىنىڭ ھەيۋىسىدىن قورققۇچى كىشىلەر، پەرۋەردىگارىنىڭ ئايەتلىرىگە ئىشەنگۈچى كىشىلەر، پەرۋەردىگارىغا شېرىك كەلتۈرمەيدىغان كىشىلەر، سەدىقە بېرىدىغان، ئەمما پەرۋەردىگارىنىڭ دەرگاھىغا (ھېساب بېرىش ئۈچۈن) قايتىپ بارىدىغانلىقىدىن دىللىرى قورقۇپ تۇرىدىغان كىشىلەر ــ ئەنە شۇلار ياخشى ئىشلارنى (باشقىلارنىڭ) ئالدىدا قىلىشقا تىرىشقۇچىلاردۇر﴾[2].

﴿ثُمَّ أَوْرَثْنَا الْكِتَابَ الَّذِينَ اصْطَفَيْنَا مِنْ عِبَادِنَا فَمِنْهُمْ ظَالِمٌ لِنَفْسِهِ وَمِنْهُمْ مُقْتَصِدٌ وَمِنْهُمْ سَابِقٌ بِالْخَيْرَاتِ بِإِذْنِ اللَّهِ ذَلِكَ هُوَ الْفَضْلُ الْكَبِيرُ﴾

﴿ئاندىن بىز كىتاب (يەنى قۇرئان) نى بەندىلىرىمىزدىن بىز تاللىغان كىشىلەرگە مىراس قىلىپ بەردۇق. ئۇلارنىڭ بەزىسى ئۆزىگە زۇلۇم قىلغۇچىدۇر (يەنى قۇرئاننى تىلاۋەت قىلغان بىلەن ئەمەل قىلمايدۇ)، بەزىسى ئوتتۇراھالدۇر (يەنى كۆپ چاغلاردا قۇرئانغا ئەمەل قىلىپ، قىسمەن چاغلاردا ئەمەل

[1] سۈرە بەقەرە، 148 – ئايەت.
[2] سۈرە مۇئمىنۇن، 57 – ئايەتتىن 61 – ئايەتكىچە.

قىلمايدۇ) ۋە بەزىسى اللهنىڭ ئىزنى بويىچە ياخشى ئىشلارنى قىلىشقا ئالدىرىغۇچىدۇر. ئەنە شۇ كاتتا مەرھەمەتتۇر﴾[1].

﴿وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الْكِتَابِ وَمُهَيْمِنًا عَلَيْهِ فَاحْكُمْ بَيْنَهُمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ عَمَّا جَاءَكَ مِنَ الْحَقِّ لِكُلٍّ جَعَلْنَا مِنْكُمْ شِرْعَةً وَمِنْهَاجًا وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَعَلَكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَلَكِنْ لِيَبْلُوَكُمْ فِي مَا آتَاكُمْ فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ إِلَى اللَّهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ﴾ ﴿(ئى مۇھەممەد!) بىز ساڭا ئۆزىدىن ئىلگىرى (ساماۋى) كىتابلارنى ئېتىراپ قىلغۇچى ۋە ئۇلارغا شاھىت بولغۇچى ھەق كىتابنى (يەنى قۇرئاننى) نازىل قىلدۇق. (ئى مۇھەممەد!) ئۇلارنىڭ ئارىسىدا الله ساڭا نازىل قىلغان قۇرئان (ئەھكامى) بويىچە ھۆكۈم قىلغىن، ساڭا كەلگەن ھەقتىن بۇرۇلۇپ، ئۇلارنىڭ نەپسى خاھىشلىرىغا ئەگەشمىگىن. (ئى ئۈممەتلەر!) سىلەرنىڭ ھەربىرىڭلارغا بىر خىل شەرىئەت ۋە ئوچۇق يول تەيىن قىلدۇق. ئەگەر الله خالىسا، ئەلۋەتتە، سىلەرنى بىر ئۈممەت قىلاتتى (يەنى پۈتۈن ئىنسانلارنى بىر دىندا قىلاتتى). لېكىن الله سىلەرگە بەرگەن شەرىئەتلەر ئارىسىدا سىلەرنى سىناش ئۈچۈن (كۆپ ئۈممەت قىلىپ ئايرىدى). ياخشى ئىشلارغا ئالدىراڭلار. ھەممىڭلار اللهنىڭ دەرگاھىغا قايتىسىلەر، سىلەر ئىختىلاپ قىلىشقان نەرسىلەرنى (ئۇنىڭ قايسى ھەق، قايسى ناھەق ئىكەنلىكىنى) الله سىلەرگە ئېيتىپ بېرىدۇ﴾[2].

[1] سۈرە فاتىر، 32 – ئايەت.

[2] سۈرە مائىدە، 48 – ئايەت.

﴿سَابِقُوا إِلَى مَغْفِرَةٍ مِنْ رَبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا كَعَرْضِ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ أُعِدَّتْ لِلَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ ذَلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ﴾ ﴿پەرۋەردىگارىڭلارنىڭ مەغپىرىتىنى، كەڭلىكى ئاسمان ـ زېمىندەك كېلىدىغان جەننەتنى قولغا كەلتۈرۈڭلار، (ئۇ) جەننەت اللهقا ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبەرلىرىگە ئىمان ئېيتقانلارغا تەييارلانغان، بۇ اللهنىڭ پەزلىدۇر، (الله) ئۇنى خالىغان ئادەمگە ئاتا قىلىدۇ، الله ئۇلۇغ پەزل ئىگىسىدۇر﴾[1].

ئىپپەت

﴿لِلْفُقَرَاءِ الَّذِينَ أُحْصِرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ لَا يَسْتَطِيعُونَ ضَرْبًا فِي الْأَرْضِ يَحْسَبُهُمُ الْجَاهِلُ أَغْنِيَاءَ مِنَ التَّعَفُّفِ تَعْرِفُهُمْ بِسِيمَاهُمْ لَا يَسْأَلُونَ النَّاسَ إِلْحَافًا وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ خَيْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ بِهِ عَلِيمٌ﴾ ﴿ئۆزىنى اللہ يولىغا ئاتىغان، (تىرىكچىلىك قىلىش ئۈچۈن) يىراق جايلارغا

بارالمايدىغان يوقسۇللارغا خەير ـ ئېھسان قىلىنىشى كېرەك. ئەھۋالىنى ئۇقمىغانلار، ئۇلارنىڭ نەرسە تىلىمگەنلىكلىرىگە قاراپ، ئۇلارنى باي دەپ گۇمان قىلىدۇ، ئۇلارنىڭ چىرايىدىن تونۇيسەن، ئۇلار كىشىلەرگە چاپلىشىۋېلىپ تىلەمچىلىك قىلمايدۇ، مېلىڭلاردىن نېمىنى خەير ـ ئېھسان قىلماڭلار، اﷲ ھەقىقەتەن ئۇنى بىلگۈچىدۇر﴾[1].

﴿قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ وَالَّذِينَ هُمْ عَنِ اللَّغْوِ مُعْرِضُونَ وَالَّذِينَ هُمْ لِلزَّكَاةِ فَاعِلُونَ وَالَّذِينَ هُمْ لِفُرُوجِهِمْ حَافِظُونَ إِلَّا عَلَى أَزْوَاجِهِمْ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ فَإِنَّهُمْ غَيْرُ مَلُومِينَ فَمَنِ ابْتَغَى وَرَاءَ ذَلِكَ فَأُولَئِكَ هُمُ الْعَادُونَ﴾ ﴿مۆمىنلەر ھەقىقەتەن بەختكە ئېرىشتى. (شۇنداق مۆمىنلەركى) ئۇلار نامازلىرىدا (اﷲنىڭ ئۇلۇغلۇقىدىن سۈر بېسىپ كەتكەنلىكتىن) ئەيمىنىپ تۇرغۇچىلاردۇر. ئۇلار بىھۇدە سۆز، بىھۇدە ئىشتىن يىراق بولغۇچىلاردۇر. ئۇلار زاكات بەرگۈچىلەردۇر. ئۇلار ئەۋرەتلىرىنى (ھارامدىن) ساقلىغۇچىلاردۇر. (يەنى ئەۋرەتلىرىنى) پەقەت خوتۇنلىرىدىن، چۆرىلىرىدىن باشقىلاردىن ساقلىغۇچىلاردۇر، بۇلار بىلەن (يەنى خوتۇنلىرى ۋە چۆرىلىرى بىلەن يېقىنچىلىق قىلغۇچىلار) مالامەت قىلىنمايدۇ. بۇنىڭ سىرتىدىن (جىنسىي تەلەپنى قاندۇرۇشنى) تەلەپ قىلغۇچىلار ھەددىدىن ئاشقۇچىلاردۇر﴾[2].

---

[1] سۈرە بەقەرە، 273 – ئايەت.

[2] سۈرە مۇئمىنۇن، 1 – ئايەتتىن 7 – ئايەتكىچە.

﴿إِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ وَالْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَالْقَانِتِينَ وَالْقَانِتَاتِ وَالصَّادِقِينَ وَالصَّادِقَاتِ وَالصَّابِرِينَ وَالصَّابِرَاتِ وَالْخَاشِعِينَ وَالْخَاشِعَاتِ وَالْمُتَصَدِّقِينَ وَالْمُتَصَدِّقَاتِ وَالصَّائِمِينَ وَالصَّائِمَاتِ وَالْحَافِظِينَ فُرُوجَهُمْ وَالْحَافِظَاتِ وَالذَّاكِرِينَ اللَّهَ كَثِيرًا وَالذَّاكِرَاتِ أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ مَغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا﴾ ﴿مۇسۇلمان ئەرلەر ۋە مۇسۇلمان ئاياللارغا، مۆمىن ئەرلەر ۋە مۆمىن ئاياللارغا، تائەت ـ ئىبادەت قىلغۇچى ئەرلەر ۋە تائەت ـ ئىبادەت قىلغۇچى ئاياللارغا، راستچىل ئەرلەر ۋە راستچىل ئاياللارغا، سەۋر قىلغۇچى ئەرلەر ۋە سەۋر قىلغۇچى ئاياللارغا، خۇدادىن قورققۇچى ئەرلەر ۋە خۇدادىن قورققۇچى ئاياللارغا، سەدىقە بەرگۈچى ئەرلەر ۋە سەدىقە بەرگۈچى ئاياللارغا، روزا تۇتقۇچى ئەرلەر ۋە روزا تۇتقۇچى ئاياللارغا، نەپسىلىرىنى هارامدىن ساقلىغۇچى ئەرلەر ۋە نەپسىلىرىنى هارامدىن ساقلىغۇچى ئاياللارغا، اللەنى كۆپ زىكرى قىلغۇچى ئەرلەر ۋە اللەنى كۆپ زىكرى قىلغۇچى ئاياللارغا الله مەغپىرەت ۋە كاتتا ساۋاب تەييارلىدى﴾[1].

﴿إِنَّ الْإِنْسَانَ خُلِقَ هَلُوعًا إِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ جَزُوعًا وَإِذَا مَسَّهُ الْخَيْرُ مَنُوعًا إِلَّا الْمُصَلِّينَ الَّذِينَ هُمْ عَلَى صَلَاتِهِمْ دَائِمُونَ وَالَّذِينَ فِي أَمْوَالِهِمْ حَقٌّ مَعْلُومٌ لِلسَّائِلِ وَالْمَحْرُومِ وَالَّذِينَ يُصَدِّقُونَ بِيَوْمِ الدِّينِ وَالَّذِينَ هُمْ مِنْ عَذَابِ رَبِّهِمْ مُشْفِقُونَ إِنَّ عَذَابَ رَبِّهِمْ غَيْرُ مَأْمُونٍ وَالَّذِينَ هُمْ لِفُرُوجِهِمْ حَافِظُونَ إِلَّا عَلَى أَزْوَاجِهِمْ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ فَإِنَّهُمْ غَيْرُ مَلُومِينَ فَمَنِ ابْتَغَى وَرَاءَ ذَلِكَ فَأُولَئِكَ هُمُ الْعَادُونَ﴾ ﴿ئىنسان ھەقىقەتەن چىدامسىز

[1] سۈرە ئەھزاب، 35 – ئايەت.

يارىتىلدى. ئۇنىڭغا (يوقسۇزلۇق، ياكى كېسەللىك، يا قورقۇنچتەك) بىرەر كۆڭۈلسىزلىك يەتكەن چاغدا، زارلانغۇچىدۇر. بىرەر ياخشىلىق يەتكەن چاغدا، بېخىللىق قىلغۇچىدۇر. پەقەت (تۆۋەندىكىلەر بۇنىڭدىن) مۇستەسنا: ئۇلار نامازغا ھەمىشە رىئايە قىلغۇچىلاردۇر. ئۇلار ماللىرىدىن تىلەيدىغان پېقىرغا ۋە تىلىمەيدىغان پېقىرغا مۇئەييەن ھەق (يەنى زاكات) بېرىدۇ. ئۇلار قىيامەت كۈنىگە تەستىق قىلىدىغانلاردۇر. ئۇلار پەرۋەردىگارىنىڭ ئازابىدىن قورققۇچىلاردۇر. شۈبھىسىزكى، ئۇلارنىڭ پەرۋەردىگارىنىڭ ئازابى (اللە ئەمىن قىلغاندىن باشقا ھېچبىر ئادەم ئۈچۈن) ئەمىن بولغىلى بولمايدىغان نەرسىدۇر. ئۇلار ئەۋرەتلىرىنى ھارامدىن ساقلىغۇچىلاردۇر. پەقەت خوتۇنلىرى ۋە چۆرىلىرى بۇنىڭدىن مۇستەسنا، (ئۆزلىرىنىڭ خوتۇنلىرى ۋە چۆرىلىرى

كەچۈرۈش ۋە ئەپۇ قىلىش

﴿وَلَا يَأْتَلِ أُولُو الْفَضْلِ مِنْكُمْ وَالسَّعَةِ أَنْ يُؤْتُوا أُولِي الْقُرْبَى وَالْمَسَاكِينَ وَالْمُهَاجِرِينَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلْيَعْفُوا وَلْيَصْفَحُوا أَلَا تُحِبُّونَ أَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ ﴿ئاراڭلاردا ئەھلى كەرەم ۋە دۆلەتمەن بولغانلار خىش -

ئەقرىبالارغا، مىسكىنلەرگە ۋە دىن يولىدا ھىجرەت قىلغانلارغا (بىر نەرسە) بەرمەسلىككە قەسەم قىلمىسۇن، (ئۇلارنىڭ گۇناھىنى) ئەپۇ قىلسۇن، كەچۈرسۇن، اللەنىڭ سىلەرگە مەغپىرەت قىلىشىنى ياقتۇرمامسىلەر؟ الله ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، ناھايىتى مېھرىباندۇر﴾[1].

﴿الَّـذِينَ يُنْفِقُـونَ فِي السَّـرَّاءِ وَالضَّـرَّاءِ وَالْكَـاظِمِينَ الْغَـيْظَ وَالْعَـافِينَ عَـنِ النَّـاسِ وَاللَّهُ يُحِـبُّ الْمُحْسِـنِينَ﴾ ﴿تەقـــۋادارلار كەڭچىلىكتىمـــۇ، قىسـنچىلىقتىمۇ الله يولـدا (پـۇل ـ مـال) سـەرپ قىلـدىغانلار، (ئـۈچ ئېلىشـقا قـادىر تۇرۇقلـۇق) ئـاچچىقىنى يۇتـدىغانلار، (يامـانلىق قىلغـان يـاكى بـوزەك قىلغـان) كىشـىلەرنى كەچۈرـدىغانلاردۇر. الله ياخشـىلىق قىلغـۇچىلارنى دوسـت تۇتىدۇ﴾[2].

﴿إِنَّ الَّـذِينَ تَوَلَّـوْا مِـنْكُمْ يَـوْمَ الْتَقَـى الْجَمْعَـانِ إِنَّمَـا اسْـتَزَلَّهُمُ الشَّـيْطَانُ بِـبَعْضِ مَـا كَسَـبُوا وَلَقَـدْ عَفَـا اللَّهُ عَـنْهُمْ إِنَّ اللَّهَ غَفُـورٌ حَلِـيمٌ﴾ ﴿ئىككـى قوشۇن (يەنـى مۇسـۇلمانلار بىـلەن مۇشـرىكلار) بىـر ـ بىـرى بىـلەن ئۇچراشـقان كۈنـدە، ئىچىڭلاردىكـى (جەڭـدىن) ھەقىـقەتەن يـۈز ئـۆرۈگەن كىشـىلەرنى، بەزى قىلمىشـلىرى (يەنـى پەيغەمبەرنىـڭ ئەمـرىگە مۇخالىپەتچىلىـك قىلغـانلىقى) تۈپەيلىـدىن، شـەيتان تېيىلدۇرۇشـقا ئورۇنـدى؛ الله ھەقىـقەتەن ئـۇلارنى ئەپـۇ قىلـدى. الله ھەقىـقەتەن مەغپىـرەت قىلغۇچىـدۇر، ناھـايىتى ھەلىمـدۇر

[1] سۈرە نۇر، 22 – ئايەت.

[2] سۈرە ئال ئىمران، 134 – ئايەت.

(يەنــــى ئاســـــيلىق قىلغــــانلارنى جازالاشـــقا ئالـــــدىراپ كەتمەيدۇ)﴾[1].

﴿إِنْ تُبْـدُوا خَيْـرًا أَوْ تُخْفُـوهُ أَوْ تَعْفُـوا عَـنْ سُـوءٍ فَـإِنَّ اللَّهَ كَـانَ عَفُـوًّا قَـدِيرًا﴾ ﴿ســـلەر ئاشـــكارا يـــاكى يوشـــۇرۇن بـــر ياخشـــىلىقنى قىلســـاڭلار يـــاكى بـــرەر يامـــانلىقنى كەچۈرســـەڭلار (ســـاۋاب تاپســـــلەر). شۈبھىســـــزكى، اللە ئەپـــۇ قىلغۇچـــــدۇر، قۇدرەتلىكتۇر﴾[2].

﴿وَهُـوَ الَّـذِي يَقْبَـلُ التَّوْبَـةَ عَـنْ عِبَـادِهِ وَيَعْفُـو عَـنِ السَّـيِّئَاتِ وَيَعْلَـمُ مَـا تَفْعَلُونَ﴾ ﴿اللە بەندىلىرـــدىن تەۋبىنـــى قوبـــۇل قىلـــدۇ، يامـــان ئىشـــلارنى ئەپـــۇ قىلـــدۇ، قىلىۋاتقـــان ئىشـــڭلارنى بىلـــپ تۇرىدۇ﴾[3].

﴿وَمَـا أَصَـابَكُمْ مِـنْ مُصِـيبَةٍ فَبِمَـا كَسَـبَتْ أَيْـدِيكُمْ وَيَعْفُـو عَـنْ كَثِـيرٍ﴾ ﴿ســلەرگە (يەنــى جىــنىڭلار يــاكى مىلىڭلارغــا) ھەرقانــداق بــر مۇســبەت يەتســە، ئــۇ ســلەرنىڭ قىلغــان گۇنــاھىڭلار تۈپەيلــدىن كەلــگەن بولــدۇ، اللە نۇرغــۇن گۇنــاھىڭلارنى ئەپــۇ قىلــدۇ (ئەپــۇ قىلمايــدىغان بولســا، بــالا ۋە مۇســـبەتتىن ھــېچ قۇتۇلمـــاس ئىدىڭلار)﴾[4].

[1] سۈرە ئال ئىمران، 155 – ئايەت.
[2] سۈرە نىسا، 149 – ئايەت.
[3] سۈرە شۇرا، 25 – ئايەت.
[4] سۈرە شۇرا، 30 – ئايەت.

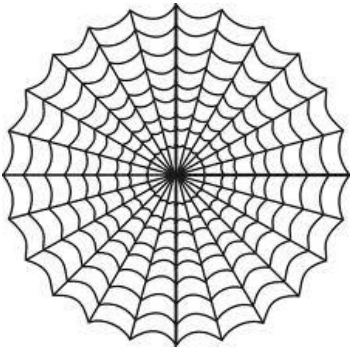

ياراشتۇرۇش

﴿وَإِنْ طَائِفَتَانِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ اقْتَتَلُوا فَأَصْلِحُوا بَيْنَهُمَا فَإِنْ بَغَتْ إِحْدَاهُمَا عَلَى الْأُخْرَى فَقَاتِلُوا الَّتِي تَبْغِي حَتَّى تَفِيءَ إِلَى أَمْرِ اللَّهِ فَإِنْ فَاءَتْ فَأَصْلِحُوا بَيْنَهُمَا بِالْعَدْلِ وَأَقْسِطُوا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ

إِخْــوَةٌ فَأَصْــلِحُوا بَــيْنَ أَخَــوَيْكُمْ وَاتَّقُــوا اللَّهَ لَعَلَّكُــمْ تُرْحَمُــونَ﴾ «ئەگەر مـۆمىنلەردىن ئىككـى گـۇرۇھ ئۇرۇشـۇپ قالسـا، ئۇلارنىـڭ ئارىسـىنى تـۈزەپ قويـۇڭلار، ئەگەر ئۇلارنىـڭ بـىرى ئىككىنچىسـىگە تاجـاۋۇز قىلسـا، تاجـاۋۇز قىلغـۇچى تـاكى اللهنىـڭ ھـۆكمىگە قايتقانغـا قەدەر (يەنـى تاجـاۋۇزىنى توختاتقانغـا قەدەر) ئۇنىـڭ بىـلەن ئۇرۇشـۇڭلار، ئەگەر ئـۇلار (اللهنىـڭ ئەمـرىگە) قايتسـا، ئۇلارنىـڭ ئارىسـىنى (ھېچبىـر تەرەپكە يـان باسماسـتىن) ئـادىللىق بىـلەن تـۈزەپ قويـۇڭلار، (ھەمـمە ئىشـتا) ئادىـل بولـۇڭلار، الله ھەقىـقەتەن ئـادىللارنى دوسـت تۇتىـدۇ. مـۆمىنلەر ھەقىـقەتەن (دىنـدا) قېرىنداشـلاردۇر، (ئۇرۇشـۇپ قالسـا) قېرىنداشـلىرىڭلارنىڭ ئارىسـىنى تـۈزەڭلار، رەھمەتـكە ئېرىشىشـڭلار ئۈچـۈن، اللهتىـن قورقۇڭلار»[1].

ئادالەت ۋە ئادىللىق

﴿إِنَّ اللَّهَ يَــأْمُرُ بِالْعَــدْلِ وَالْإِحْسَــانِ وَإِيتَــاءِ ذِي الْقُــرْبَى وَيَنْهَــى عَــنِ الْفَحْشَــاءِ وَالْمُنْكَــرِ وَالْبَغْــيِ يَعِظُكُــمْ لَعَلَّكُــمْ تَــذَكَّرُونَ﴾ ﴿الله ھەقــــقەتەن (كىشــــلەر ئارىســــدا) ئادىــــل بولۇشــــقا، (جىمــــى خەلقــــقە)

ياخشىلىق قىلىشقا، خىش ـ ئەقرىبالارغا سىلە ـ رەھىم قىلىشقا بۇيرۇيدۇ، قەبىھ (سۆز ـ ھەرىكەتلەر) دىن، يامان ئىشلاردىن ۋە زۇلۇم قىلىشتىن توسىدۇ. نەسىھەتنى قوبۇل قىلىشىڭلار ئۈچۈن، اللە سىلەرگە پەند ـ نەسىھەت قىلىدۇ﴾[1].

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا تَدَايَنْتُمْ بِدَيْنٍ إِلَى أَجَلٍ مُسَمًّى فَاكْتُبُوهُ وَلْيَكْتُبْ بَيْنَكُمْ كَاتِبٌ بِالْعَدْلِ وَلَا يَأْبَ كَاتِبٌ أَنْ يَكْتُبَ كَمَا عَلَّمَهُ اللَّهُ فَلْيَكْتُبْ وَلْيُمْلِلِ الَّذِي عَلَيْهِ الْحَقُّ وَلْيَتَّقِ اللَّهَ رَبَّهُ وَلَا يَبْخَسْ مِنْهُ شَيْئًا فَإِنْ كَانَ الَّذِي عَلَيْهِ الْحَقُّ سَفِيهًا أَوْ ضَعِيفًا أَوْ لَا يَسْتَطِيعُ أَنْ يُمِلَّ هُوَ فَلْيُمْلِلْ وَلِيُّهُ بِالْعَدْلِ وَاسْتَشْهِدُوا شَهِيدَيْنِ مِنْ رِجَالِكُمْ فَإِنْ لَمْ يَكُونَا رَجُلَيْنِ فَرَجُلٌ وَامْرَأَتَانِ مِمَّنْ تَرْضَوْنَ مِنَ الشُّهَدَاءِ أَنْ تَضِلَّ إِحْدَاهُمَا فَتُذَكِّرَ إِحْدَاهُمَا الْأُخْرَى وَلَا يَأْبَ الشُّهَدَاءُ إِذَا مَا دُعُوا وَلَا تَسْأَمُوا أَنْ تَكْتُبُوهُ صَغِيرًا أَوْ كَبِيرًا إِلَى أَجَلِهِ ذَلِكُمْ أَقْسَطُ عِنْدَ اللَّهِ وَأَقْوَمُ لِلشَّهَادَةِ وَأَدْنَى أَلَّا تَرْتَابُوا إِلَّا أَنْ تَكُونَ تِجَارَةً حَاضِرَةً تُدِيرُونَهَا بَيْنَكُمْ فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَلَّا تَكْتُبُوهَا وَأَشْهِدُوا إِذَا تَبَايَعْتُمْ وَلَا يُضَارَّ كَاتِبٌ وَلَا شَهِيدٌ وَإِنْ تَفْعَلُوا فَإِنَّهُ فُسُوقٌ بِكُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَيُعَلِّمُكُمُ اللَّهُ وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ﴾ ﴿ئى مۆمىنلەر! مۇددەت بەلگىلەپ ئۆزئارا قەرز بېرىشسەڭلار، ئۇنى (ھۆججەت قىلىپ) يېزىپ قويۇڭلار، ئاراڭلاردىكى خەت بىلىدىغان كىشى ئۇنى (كەم ـ زىيادە قىلماي) ئادىللىق بىلەن يازسۇن، خەت بىلىدىغان كىشى (اللە ئۇنىڭغا بىلدۈرگەندەك توغرىلىق بىلەن يېزىشنى) رەت قىلمىسۇن، ئۇ يازسۇن، زىممىسىدە باشقىلارنىڭ ھەققى بولغان ئادەم (يازىدىغان كىشىگە) ئېيتىپ

---

[1] سۈرە نەھل، 90 – ئايەت.

بەرسۇن، (قەرزدار) پەرۋەردىگارى اللهتىن قورقسۇن، قەرز ئالغان نەرسىدىن ھېچنېمىنى كېمەيتىۋەتمىسۇن، ئەگەر قەرز ئالغۇچى ئادەم ئەخمەق (يەنى خۇدبىن، ئەقىلسىز، ئىسراپخور) ياكى ئاجىز (يەنى كىچىك بالا ياكى بەكمۇ قېرى) بولسا، ياكى (گەپ قىلالماسلىقى، گاچىلىقى، كېكەچلىكى تۈپەيلىدىن) ئۆزى ئېيتىپ بېرەلمىسە، ئۇنىڭ ئىشلىرىنى باشقۇرغۇچى ئادەم ئادىللىق بىلەن ئېيتىپ بەرسۇن، سىلەر ئەر كىشىلەردىن ئىككى كىشىنى گۇۋاھلىققا تەكلىپ قىلىڭلار؛ ئەگەر ئىككى ئەر كىشى يوق بولسا، سىلەر (ئادالىتىگە، دىيانىتىگە) رازى بولىدىغان كىشىلەردىن بىر ئەر، ئىككى ئايالنى گۇۋاھلىققا تەكلىپ قىلىڭلار، بۇ ئىككى ئايالنىڭ بىرسى ئۇنتۇپ قالسا، ئىككىنچىسى ئېسىگە سالىدۇ. گۇۋاھچىلار (گۇۋاھلىققا) چاقىرىلغان ۋاقىتتا (گۇۋاھ بولۇشتىن) باش تارتمىسۇن. قەرز مەيلى ئاز بولسۇن، مەيلى كۆپ بولسۇن، ئۇنى قايتۇرۇش ۋاقتى بىلەن قوشۇپ يېزىشتىن ئېرىنمەڭلار. اللهنىڭ نەزىرىدە (يەنى ھۆكمىدە)، بۇ ئەڭ ئادىللىق ۋە ئەڭ ئىسپاتلىقتۇر (يەنى گۇۋاھلىقنىڭ ئۇنتۇلماسلىقىنى ئەڭ ئىسپاتلىغۇچىدۇر)، گۇمانلانماسلىقىڭلارغا ئەڭ يېقىندۇر. لېكىن ئاراڭلاردا قىلىشقان قولمۇقول سودىدا ھۆججەت يازمىساڭلارمۇ ھېچ گۇناھ بولمايدۇ. ئۆزئارا سودا قىلىشقان ۋاقىتىڭلاردا گۇۋاھچى تەكلىپ قىلىڭلار، پۈتۈكچىگىمۇ، گۇۋاھچىغىمۇ زىيان يەتكۈزۈلمىسۇن؛ ئەگەر زىيان يەتكۈزسەڭلار گۇناھ ئۆتكۈزگەن بولىسىلەر، اللهنىڭ (ئەمرىگە ۋە نەھيىسىگە مۇخالىپەتچىلىك قىلىشتىن) ساقلىنىڭلار، الله سىلەرگە ئۆگىتىدۇ (يەنى سىلەرگە

ئىككىلا دۇنيادا پايدىلىق بولغان ئىلىمنى بېرىدۇ)، الله ھەممە نەرسىنى بىلگۈچىدۇر﴾[1].

﴿يَا دَاوُودُ إِنَّا جَعَلْنَاكَ خَلِيفَةً فِي الْأَرْضِ فَاحْكُمْ بَيْنَ النَّاسِ بِالْحَقِّ وَلَا تَتَّبِعِ الْهَوَى فَيُضِلَّكَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ إِنَّ الَّذِينَ يَضِلُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ بِمَا نَسُوا يَوْمَ الْحِسَابِ﴾ ﴿ئى داۋۇد! سېنى بىز ھەقىقەتەن يەر يۈزىدە خەلىپە قىلدۇق، كىشىلەرنىڭ ئارىسىدا ئادىللىق بىلەن ھۆكۈم چىقارغىن، نەپسى خاھىشىغا ئەگەشمىگىنكى، ئۇ سېنى اللهنىڭ يولىدىن ئازدۇرىدۇ، اللهنىڭ يولىدىن ئازغانلار ھېساب كۈنى (يەنى قىيامەت كۈنى) نى ئۇنتۇغانلىقلىرى ئۈچۈن ھەقىقەتەن قاتتىق ئازابقا دۇچار بولىدۇ﴾[2].

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ بِالْقِسْطِ شُهَدَاءَ لِلَّهِ وَلَوْ عَلَى أَنْفُسِكُمْ أَوِ الْوَالِدَيْنِ وَالْأَقْرَبِينَ إِنْ يَكُنْ غَنِيًّا أَوْ فَقِيرًا فَاللَّهُ أَوْلَى بِهِمَا فَلَا تَتَّبِعُوا الْهَوَى أَنْ تَعْدِلُوا وَإِنْ تَلْوُوا أَوْ تُعْرِضُوا فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا﴾ ﴿ئى مۆمىنلەر! خۇدالىق ئۈچۈن گۇۋاھلىق بېرىشتە، ئۆزۈڭلارنىڭ ياكى ئاتا ـ ئاناڭلارنىڭ ياكى تۇغقانلىرىڭلارنىڭ زىيىنىغا (گۇۋاھلىق بېرىشكە) توغرا كەلگەن تەقدىردىمۇ، ئادالەتنى بەرپا قىلىشقا تىرىشىڭلار، (گۇۋاھلىق بېرىلگۈچى) باي بولسا (ئۇنىڭغا رىئايە قىلماستىن)، ياكى پېقىر بولسا (ئۇنىڭغا ئىچ ئاغرىتماستىن) ھامان ئادىل گۇۋاھ بولۇڭلار، الله سىلەردىن ئۇلارغا يېقىندۇر (يەنى ئۇلارنىڭ مەنپەئىتىنىڭ

[1] سۈرە بەقەرە، 282 – ئايەت.

[2] سۈرە ساد، 26 – ئايەت.

نېمىدە بولىدىغانلىقىنى ئوبدان بىلىدۇ)، نەپسى خاھىشلارغا ئەگىشىپ (ھەقىقەتتىن) بۇرۇلۇپ كەتمەڭلار. ئەگەر تىلىڭلارنى تولغۇساڭلار (يەنى گۇۋاھلىقتىكى پاكىتنى بۇرمىلىساڭلار)، ياكى گۇۋاھلىقتىن باش تارتساڭلار، مۇنداقتا الله ھەقىقەتەن سىلەرنىڭ قىلمىشىڭلاردىن خەۋەردار بولۇپ تۇرغۇچىدۇر﴾[1].

﴿إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَى أَهْلِهَا وَإِذَا حَكَمْتُمْ بَيْنَ النَّاسِ أَنْ تَحْكُمُوا بِالْعَدْلِ إِنَّ اللَّهَ نِعِمَّا يَعِظُكُمْ بِهِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ سَمِيعًا بَصِيرًا﴾

﴿شۈبھىسىزكى، الله سىلەرنى ئامانەتلەرنى ئىگىسىگە قايتۇرۇشقا، كىشىلەر ئارىسىدا ھۆكۈم قىلغاندا ئادىل ھۆكۈم قىلىشقا بۇيرۇيدۇ، الله سىلەرگە نەسىھەت قىلغان ئىشلار نېمىدېگەن ياخشى، الله ھەقىقەتەن (سۆزۈڭلارنى) ئاڭلاپ تۇرغۇچىدۇر﴾[2].

﴿سَمَّاعُونَ لِلْكَذِبِ أَكَّالُونَ لِلسُّحْتِ فَإِنْ جَاءُوكَ فَاحْكُمْ بَيْنَهُمْ أَوْ أَعْرِضْ عَنْهُمْ وَإِنْ تُعْرِضْ عَنْهُمْ فَلَنْ يَضُرُّوكَ شَيْئًا وَإِنْ حَكَمْتَ فَاحْكُمْ بَيْنَهُمْ بِالْقِسْطِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ﴾ ﴿ئۇلار يالغانغا قۇلاق سالغۇچىلاردۇر، (پارا ۋە جازانىغا ئوخشاش) ھارامنى يېگۈچىلەردۇر. (ئى مۇھەممەد!) ئەگەر ئۇلار سېنىڭ ئالدىڭغا (دەۋالىشىپ كەلسە)، ئۇلارنىڭ ئارىسىدا ھۆكۈم قىلىپ قويساڭ، ياكى ئۇنى رەت قىلساڭ بولىدۇ (يەنى ئۇلارنىڭ ئارىسىدا ھۆكۈم چىقىرىش ياكى ئۇلاردىن يۈز ئۆرۈش سېنىڭ ئىختىيارىڭ)،

---

[1] سۈرە نىسا، 135 – ئايەت.

[2] سۈرە نىسا، 58 – ئايەت.

ئەگەر ئۇلارنى رەت قىلساڭ، ئۇلار ساڭا قىلچە زىيان يەتكۈزەلمەيدۇ (چۈنكى الله سېنى كىشىلەرنىڭ شەررىدىن ساقلايدۇ)، ئەگەر ئۇلارنىڭ ئارىسىدا ھۆكۈم قىلساڭ، ئادىللىق بىلەن ھۆكۈم قىلغىن، الله ھەقىقەتەن ئادىللارنى دوست تۇتىدۇ﴾[1].

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ لِلَّهِ شُهَدَاءَ بِالْقِسْطِ وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَآنُ قَوْمٍ عَلَى أَلَّا تَعْدِلُوا اعْدِلُوا هُوَ أَقْرَبُ لِلتَّقْوَى وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ﴾ ﴿ئى مۆمىنلەر! اللهنىڭ (ھەقلىرىنى) ئادا قىلىشقا تىرىشىڭلار، ئادىللىق بىلەن گۇۋاھلىق بېرىڭلار، بىرەر قەۋمگە بولغان ئۆچمەنلىكىڭلار (ئۇلارغا) ئادىل بولماسلىقىڭلارغا سەۋەب بولمىسۇن، (دۈشمىنىڭلارغا) ئادىل بولۇڭلار، بۇ (يەنى ئۇلارغا ئۆچمەن تۇرۇپ ئادىل بولۇشۇڭلار) تەقۋادارلىققا ئەڭ يېقىندۇر، اللهتىن قورقۇڭلار، الله ھەقىقەتەن قىلمىشىڭلاردىن خەۋەرداردۇر﴾[2].

﴿وَتَمَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ صِدْقًا وَعَدْلًا لَا مُبَدِّلَ لِكَلِمَاتِهِ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ﴾ ﴿پەرۋەردىگارىڭنىڭ سۆزى ناھايىتى راستتۇر، ناھايىتى ئادىلدۇر، ئۇنىڭ سۆزىنى ئۆزگەرتەلەيدىغان ھېچ كىشى يوقتۇر. الله (بەندىلەرنىڭ سۆزلىرىنى) ئاڭلاپ تۇرغۇچىدۇر، (ئەھۋالىنى) بىلىپ تۇرغۇچىدۇر﴾[3].

---

[1] سۈرە مائىدە، 42 – ئايەت.

[2] سۈرە مائىدە، 8 – ئايەت.

[3] سۈرە ئەنئام، 115 – ئايەت.

﴿وَمِمَّنْ خَلَقْنَا أُمَّةٌ يَهْدُونَ بِالْحَقِّ وَبِهِ يَعْدِلُونَ﴾ ﴿بىز ياراتقان ئۇممەتلەر ئىچىدە ھەق يولغا دەۋەت قىلىدىغان ۋە ھەق بىلەن ئادالەتنى بەرپا قىلىدىغان بىر ئۇممەت بار﴾[1].

﴿قُلْ أَمَرَ رَبِّي بِالْقِسْطِ وَأَقِيمُوا وُجُوهَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ وَادْعُوهُ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ كَمَا بَدَأَكُمْ تَعُودُونَ﴾ ﴿(ئى مۇھەممەد!) ئېيتقىنكى، پەرۋەردىگارىم مېنى ئادىل بولۇشقا بۇيرۇدى. ھەربىر سەجدە قىلغاندا يۈتۈنلەي اللهقا يۈزلىنىڭلار، اللهقا ئىخلاس بىلەن ئىبادەت قىلىڭلار، سىلەر الله دەسلەپتە پەيدا قىلغان ھالىتىڭلاردا (ئەسلىگە) قايتىسىلەر﴾[2].

اللهنىڭ ئادالىتى

﴿إِلَيْهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا وَعْدَ اللَّهِ حَقًّا إِنَّهُ يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ لِيَجْزِيَ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ بِالْقِسْطِ وَالَّذِينَ كَفَرُوا لَهُمْ شَرَابٌ مِنْ حَمِيمٍ وَعَذَابٌ أَلِيمٌ بِمَا كَانُوا يَكْفُرُونَ﴾ ﴿(قىيامەت كۈنى) ھەممىڭلار اللهنىڭ دەرگاھىغا قايتىسىلەر، اللهنىڭ ۋەدىسى ھەقتۇر، شۈبھىسىزكى، مەخلۇقاتنى دەسلەپتە الله ياراتقان، (ئۇلارنى

[1] سۈرە ئەئراف، 181 – ئايەت.
[2] سۈرە ئەئراف، 29 – ئايەت.

ھالاك قىلغاندىن كېيىن، قىيامەت كۈنى) ئىمان ئېيتقانلارنى ۋە ياخشى ئەمەل قىلغانلارنى ئادىللىق بىلەن مۇكاپاتلاش ئۈچۈن قايتا تىرىلدۈرىدۇ، كاپىرلارنىڭ بولسا، ئۆزلىرىنىڭ كۇفرى تۈپەيلىدىن، (دوزاختىكى) ئىچىملىكى قاتتىق قايناق سۇ بولىدۇ ھەمدە ئۇلار قاتتىق ئازابقا دۇچار بولىدۇ﴾[1].

﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَظْلِمُ النَّاسَ شَيْئًا وَلَكِنَّ النَّاسَ أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ﴾ ﴿شۈبھىسىزكى، اللە ئىنسانلارغا قىلچە زۇلۇم قىلمايدۇ، لېكىن ئىنسانلار (كۇفرى ۋە گۇناھ ئارقىلىق) ئۆزلىرىگە ئۆزلىرى زۇلۇم قىلىدۇ﴾[2].

﴿وَلِكُلِّ أُمَّةٍ رَسُولٌ فَإِذَا جَاءَ رَسُولُهُمْ قُضِيَ بَيْنَهُمْ بِالْقِسْطِ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ﴾ ﴿(ئۆتكەن ئۈممەتلەرنىڭ) ھەربىرىگە پەيغەمبەر ئەۋەتىلگەن. (قىيامەت كۈنى) ئۇلارنىڭ پەيغەمبىرى كەلگەندە، ئۇلارنىڭ ئارىسىدا ئادىللىق بىلەن ھۆكۈم چىقىرىلىدۇ، ئۇلارغا زۇلۇم قىلىنمايدۇ﴾[3].

﴿وَلَوْ أَنَّ لِكُلِّ نَفْسٍ ظَلَمَتْ مَا فِي الْأَرْضِ لَافْتَدَتْ بِهِ وَأَسَرُّوا النَّدَامَةَ لَمَّا رَأَوُا الْعَذَابَ وَقُضِيَ بَيْنَهُمْ بِالْقِسْطِ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ﴾ ﴿ئەگەر ھەربىر زۇلۇم قىلغان ئادەم (يەنى كاپىر) يەر يۈزىدىكى ھەممە نەرسىگە مالىك بولىدىغان بولسا (اللەنىڭ ئازابىدىن قۇتۇلۇش ئۈچۈن)، ئەلۋەتتە (ئۇنىڭ ھەممىسىنى) فىدىيە قىلىپ بېرىۋېتەتتى، ئۇلار ئازابنى كۆرگەن چاغدا نادامەتنى يوشۇرۇن

---

[1] سۈرە يۇنۇس، 4 – ئايەت.

[2] سۈرە يۇنۇس، 44 – ئايەت.

[3] سۈرە يۇنۇس، 47 – ئايەت.

تۇتــــدۇ (يەنـــى دۇنيـــادىكى قىلمىشــــلىرىغا ئىچــــدە پۇشـــايمان قىلــدۇ). ئۇلارنــىڭ (يەنـى خالايىقنىــڭ) ئارىســدا ئـادىللىق بىــلەن ھۆكۈم چىقىرىلىدۇ، ئۇلارغا زۇلۇم قىلىنمايدۇ﴾[1].

﴿ذَلِكَ مِنْ أَنْبَاءِ الْقُرَى نَقُصُّهُ عَلَيْكَ مِنْهَا قَائِمٌ وَحَصِيدٌ وَمَا ظَلَمْنَاهُمْ وَلَكِنْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ فَمَا أَغْنَتْ عَنْهُمْ آلِهَتُهُمُ الَّتِي يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ شَيْءٍ لَمَّا جَاءَ أَمْرُ رَبِّكَ وَمَا زَادُوهُمْ غَيْرَ تَتْبِيبٍ﴾ ﴿مانـــــا بــــۇلار (ئاھالىســـنى بىــز ھــالاك قىلغــان) يۇرتلارنىــڭ خەۋەرلىرىــدۇر، ئــۇنى ساڭا (ۋەھيــى ئــارقىلىق) بايــان قىلىمىــز. ئــۇ يــۇرتلاردىن ئــزى قالغــانلىرىمۇ بــار (يەنــى ئاھالىســى ھــالاك قىلىنىــپ، يۇرتلىرىنىــڭ ئــورنى قالــدۇرۇلغانلىرىمۇ بــار)، ئــزى قالمىغــانلىرىمۇ بــار (يەنــى ئاھالىســـى بىـــلەن قوشــۇپ ئورىــۋېتىلگەن زىــرائەتتەك ۋەيــران قىلىنغــانلىرىمۇ بــار). بىــز ئۇلارغــا زۇلــۇم قىلمىــدۇق، لــېكىن ئــۇلار ئــۆزلىرىگە ئــۆزلىرى زۇلــۇم قىلــدى. پەرۋەردىگارىڭنىـــڭ (ئــۇلارنى ھــالاك قىلــش) پەرمــانى كەلگەنــدە، ئۇلارنىـــڭ اللهنـــى قويــۇپ ئىبـــادەت قىلغـــان مەبـــۇدلىرى ھـــېچ نەرســـگە ئەســـقاتمىدى، ئۇلارغا پەقەت زىيان سالدى﴾[2].

﴿وَإِنَّ كُلًّا لَمَّا لَيُوَفِّيَنَّهُمْ رَبُّكَ أَعْمَالَهُمْ إِنَّهُ بِمَا يَعْمَلُونَ خَبِيرٌ﴾ ﴿پەرۋەردىگارىــڭ ھەربىــر ئــادەمگە ئۇنىــڭ قىلغــان ئەمەللىرىنىــڭ مۇكاپــاتىنى تولــۇق بېرىــدۇ، الله، ئەلــۋەتتە، ئۇلارنىــڭ ئەمەللىرىــدىن تولۇق خەۋەرداردۇر﴾[3].

---

[1] سۈرە يۇنۇس، 54 – ئايەت.

[2] سۈرە ھۇد، 100 – ۋە 101 – ئايەتلەر.

[3] سۈرە ھۇد، 111 – ئايەت.

﴿وَمَا كَانَ رَبُّكَ لِيُهْلِكَ الْقُرَى بِظُلْمٍ وَأَهْلُهَا مُصْلِحُونَ﴾ ﴿پەرۋەردىگارىڭ ئاھالىسى ياخشى ۋە ئىسلاھ قىلغۇچى بولغان يۇرتلارنى زۇلۇم سىلىپ ھالاك قىلمايدۇ﴾[1].

﴿يَوْمَ تَأْتِي كُلُّ نَفْسٍ تُجَادِلُ عَنْ نَفْسِهَا وَتُوَفَّى كُلُّ نَفْسٍ مَا عَمِلَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ﴾ ﴿ھەر ئادەم ئۆزى بىلەن بولۇپ كېتىدىغان، ھەر ئادەم قىلغان ئەمەلىنىڭ مۇكاپاتى تولۇق بېرىلىدىغان، ئۇلارغا زۇلۇم قىلىنمايدىغان كۈننى (يەنى قىيامەت كۈننى) ئەسلىگىن﴾[2].

﴿وَعَلَى الَّذِينَ هَادُوا حَرَّمْنَا مَا قَصَصْنَا عَلَيْكَ مِنْ قَبْلُ وَمَا ظَلَمْنَاهُمْ وَلَكِنْ كَانُوا أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ﴾ ﴿ئىلگىرى ساڭا بايان قىلغان نەرسىلەرنى يالغۇز يەھۇدىيلارغا ھارام قىلدۇق، (بۇنىڭ بىلەن) بىز ئۇلارغا زۇلۇم قىلمىدۇق، لېكىن ئۇلار ئۆزلىرىگە ئۆزلىرى زۇلۇم قىلدى﴾[3].

﴿هَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا أَنْ تَأْتِيَهُمُ الْمَلَائِكَةُ أَوْ يَأْتِيَ أَمْرُ رَبِّكَ كَذَلِكَ فَعَلَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَمَا ظَلَمَهُمُ اللَّهُ وَلَكِنْ كَانُوا أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ﴾ ﴿كاپىرلار پەقەت (ئۆزلىرىنىڭ جېنىنى ئېلىش ئۈچۈن) پەرىشتىلەرنىڭ چۈشۈشىنى ياكى پەرۋەردىگارىڭنىڭ ئەمرىنىڭ (يەنى ئازابىنىڭ) چۈشۈشىنىلا كۈتىدۇ، ئۇلاردىن بۇرۇن ئۆتكەن

[1] سۇرە ھۇد، 117 – ئايەت.
[2] سۇرە نەھل، 111 – ئايەت.
[3] سۇرە نەھل، 118 – ئايەت.

(كـاپىر) لارمـۇ ئەنە شـۇنداق قىلغـان ئىـدى. اللّٰه ئۇلارغـا زۇلـۇم قىلغىنى يوق، لېكىن ئۇلار ئۆزلىرىگە ئۆزلىرى زۇلۇم قىلدى﴾[1].

﴿يَـوْمَ نَـدْعُو كُـلَّ أُنَـاسٍ بِإِمَـامِهِمْ فَمَـنْ أُوتِيَ كِتَابَـهُ بِيَمِينِـهِ فَأُولَئِـكَ يَقْـرَءُونَ كِتَابَهُمْ وَلَا يُظْلَمُونَ فَتِيلًا﴾ ﴿بىـز ھەمـمە ئـادەمنى ئۇلارنىـڭ نـامە ـ ئەمـالى بىـلەن چاقىرىـدىغان كـۈننى (ئېسـىڭدا تـۇتقىن)، نـامە ـ ئەمـالى ئـوڭ قولىـدىن بېـرىلگەنلەر ئۆزلىرىنىـڭ نـامە ـ ئەمـالىنى ئوقۇيدۇ، ئۇلارغا قىلچە زورلۇق قىلىنمايدۇ﴾[2].

﴿وَوُضِـعَ الْكِتَـابُ فَتَـرَى الْمُجْـرِمِينَ مُشْـفِقِينَ مِمَّـا فِيـهِ وَيَقُولُـونَ يَـا وَيْلَتَنَـا مَـالِ هَـذَا الْكِتَـابِ لَا يُغَـادِرُ صَـغِيرَةً وَلَا كَبِـيرَةً إِلَّا أَحْصَـاهَا وَوَجَـدُوا مَـا عَمِلُـوا حَاضِرًا وَلَا يَظْلِمُ رَبُّكَ أَحَدًا﴾ ﴿كىشـىلەرنىڭ نـامە ـ ئەمـالى ئوتتۇرىغـا قويۇلىـــدۇ، گۇناھكارلارنىـــڭ ئۇنىڭـــدىكى خـــاتىرىلەردىن قورقۇـانلىقىنى كۆرىسـەن، ئـۇلار: «ۋاي بىـزگە! بـۇ نـامە ـ ئەمالغـا چـوڭ ـ كىچىـك گۇناھنىـڭ ھەممىسـى خـاتىرىلىنىپتىغۇ؟» دەيـدۇ، ئـۇلار قىلغـان ـ ئەتكەنلىرىنىـڭ ھەممىسـىنىڭ نـامە ـ ئەمالىغـا خـاتىرىلەنگەنلىكىنى كۆرىـدۇ، پەرۋەردىگارىـڭ ھـېچ ئـادەمگە زۇلۇم قىلمايدۇ﴾[3].

﴿إِلَّا مَـنْ تَـابَ وَآمَـنَ وَعَمِـلَ صَـالِحًا فَأُولَئِـكَ يَـدْخُلُونَ الْجَنَّـةَ وَلَا يُظْلَمُـونَ شَـيْئًا جَنَّـاتِ عَـدْنٍ الَّـتِي وَعَـدَ الـرَّحْمَنُ عِبَـادَهُ بِالْغَيْـبِ إِنَّـهُ كَـانَ وَعْـدُهُ مَأْتِيًّـا﴾ ﴿تەۋبە قىلغـان، ئىمـان ئېيتقـان ۋە ياخشـى ئەمەللەرنـى قىلغـانلار بۇنىڭـدىن مۇستەسـنا، ئەنە شـۇلارلا جەنـنەتكە كىرىـدۇ، ئۇلارنىـڭ

[1] سۈرە نەھل، 33 – ئايەت.

[2] سۈرە ئىسرا، 71 – ئايەت.

[3] سۈرە كەھف، 49 – ئايەت.

(ئەمەللىرىنىڭ ساۋابىدىن) ھېچ نەرسە كېمەيتىلمەيدۇ. ئۇ دائىمىي تۇرالغۇ بولغان، مەرھەمەتلىك ﷲ بەندىلىرىگە ۋەدە قىلغان، ئۇلار كۆرمەي تۇرۇپ (ئىشەنگەن) جەننەتلەردۇر، ﷲنىڭ (جەننەت بىلەن قىلغان) ۋەدىسى چوقۇم ئىشقا ئاشىدۇ﴾[1].

﴿وَاتَّقُوا يَوْمًا تُرْجَعُونَ فِيهِ إِلَى اللَّهِ ثُمَّ تُوَفَّى كُلُّ نَفْسٍ مَا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ﴾ ﴿سىلەر شۇنداق بىر كۈندىن (يەنى قىيامەت كۈنىدىن) قورقۇڭلاركى، ئۇ كۈندە سىلەر ﷲنىڭ دەرگاھىغا قايتۇرۇلىسىلەر، ئاندىن ھەر كىشى قىلغان (ياخشى ـ يامان) ئەمەلىنىڭ نەتىجىسىنى تولۇق كۆرىدۇ، ئۇلارغا زۇلۇم قىلىنمايدۇ، (يەنى ياخشى ئەمەلى كېمەيتىلىپ، يامان ئەمەلى كۆپەيتىلمەيدۇ)﴾[2].

﴿وَمَنْ يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَا يَخَافُ ظُلْمًا وَلَا هَضْمًا﴾ ﴿مۆمىن تۇرۇپ ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلار يامانلىقلىرىنىڭ ئېشىپ كېتىشىدىن ۋە ياخشىلىقلىرىنىڭ كېمىيىپ كېتىشىدىن قورقمايدۇ﴾[3].

﴿وَنَضَعُ الْمَوَازِينَ الْقِسْطَ لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ فَلَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْئًا وَإِنْ كَانَ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ أَتَيْنَا بِهَا وَكَفَى بِنَا حَاسِبِينَ﴾ ﴿قىيامەت كۈنى بىز (ئەمەللەر تارتىلىدىغان) ئادالەت تارازىسىنى ئورنىتىمىز، ھېچ ئادەمگە قىلچە ئۇۋال قىلىنمايدۇ (يەنى ياخشى ئادەمنىڭ

[1] سۈرە مەريەم، 60 – ۋە 61 – ئايەتلەر.

[2] سۈرە بەقەرە، 181 – ئايەت.

[3] سۈرە تاھا، 112 – ئايەت.

ياخشىلىقى كېمەيتىۋېتىلمەيدۇ، يامان ئادەمنىڭ يامانلىقى ئاشۇرۇۋېتىلمەيدۇ) ئەگەر ئۇنىڭ قىچا چاغلىق ئەمەلى بولسىمۇ، ئۇنى ھازىر قىلىمىز، (بەندىلەرنىڭ ئەمەللىرىدىن) ھېساب ئېلىشقا بىز يېتەرلىكمىز﴾[1].

﴿ذَلِكَ بِمَا قَدَّمَتْ يَدَاكَ وَأَنَّ اللَّهَ لَيْسَ بِظَلَّامٍ لِلْعَبِيدِ﴾ ﴿(ئۇنىڭغا): «(خارلىق بىلەن ئازاب) سېنىڭ قىلمىشلىرىڭ يەنى كۇفرىڭ بىلەن گۇمراھلىقىڭ) تۈپەيلىدىندۇر، الله بەندىلىرىگە ھەرگىز زۇلۇم قىلغۇچى ئەمەستۇر» (دېيىلىدۇ)﴾[2].

﴿وَلَا نُكَلِّفُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا وَلَدَيْنَا كِتَابٌ يَنْطِقُ بِالْحَقِّ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ﴾ ﴿بىز ئىنسانىنى پەقەت تاقىتى يېتىدىغان (ئىش) قىلا تەكلىپ قىلىمىز، بىزنىڭ دەرگاھىمىزدا ھەقنى سۆزلەيدىغان كىتاب (يەنى بەندىلەرنىڭ ياخشى - يامان ئىشلىرى خاتىرىلەنگەن نامە - ئەمال بار، ئۇلارغا (ساۋابىنى كېمەيتىۋېتىش ياكى ئازابىنى ئاشۇرۇۋېتىش بىلەن) قىلچە زۇلۇم قىلىنمايدۇ﴾[3].

﴿وَكَمْ أَهْلَكْنَا مِنْ قَرْيَةٍ بَطِرَتْ مَعِيشَتَهَا فَتِلْكَ مَسَاكِنُهُمْ لَمْ تُسْكَنْ مِنْ بَعْدِهِمْ إِلَّا قَلِيلًا وَكُنَّا نَحْنُ الْوَارِثِينَ﴾ ﴿بىز نۇرغۇن شەھەرنى ھالاك قىلدۇق، ئۇلارنىڭ ئاھالىسى كەيپ - ساپالىق تۇرمۇش كەچۈرەتتى، بۇ ئۇلارنىڭ تۇرالغۇ جايلىرىدۇر، ئۇلار ھالاك بولغاندىن كېيىن (ئۇ جايلاردا) ئازغىنا ۋاقىتتىن تاشقىرى ئادەم

---

[1] سۈرە ئەنبىيا، 47 – ئايەت.

[2] سۈرە ھەج، 10 – ئايەت.

[3] سۈرە مۇئمىنۇن، 62 – ئايەت.

تۇرغــان ئەمەس، ئــۇلار (نىــڭ مــال ـ مــۈلكى ۋە يۇرتىغــا) بىــز ۋارىسلىق قىلدۇق﴾[1].

﴿وَقَارُونَ وَفِرْعَوْنَ وَهَامَانَ وَلَقَدْ جَاءَهُمْ مُوسَى بِالْبَيِّنَاتِ فَاسْتَكْبَرُوا فِي الْأَرْضِ وَمَا كَانُوا سَابِقِينَ فَكُلًّا أَخَذْنَا بِذَنْبِهِ فَمِنْهُمْ مَنْ أَرْسَلْنَا عَلَيْهِ حَاصِبًا وَمِنْهُمْ مَنْ أَخَذَتْهُ الصَّيْحَةُ وَمِنْهُمْ مَنْ خَسَفْنَا بِهِ الْأَرْضَ وَمِنْهُمْ مَنْ أَغْرَقْنَا وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيَظْلِمَهُمْ وَلَكِنْ كَانُوا أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ﴾ ﴿(دۇنيــــا ـ دەپىنىســـى نۇرغـــۇن) قـــارۇننى، پىرئەۋننـــى ۋە (ئۇنىـــڭ زۇلۇمــدا يـــاردەمچى بولغـــان ۋەزىـــرى) هامــــاننى (هــــالاك قىلــــدۇق)، شۈبھىســــزكى، مۇســـا ئۇلارغـــا روشــەن مـــۆجىزىلەرنى ئېلىـــپ كەلـدى، ئـۇلار زېمىنـدا چوڭچىلىـق قىلـدى (يەنـى اللهقـا ئىبـادەت قىلىشـــتىن، پەيغەمـــبەرگە ئىتـــائەت قىلىشـــتىن بويۇنتـــاۋلىق قىلــدى)، ئــۇلار (ئـــازابىمىزدىن) قېچىـــپ كېتەلمــدى. (بــۇ گۇناھكارلارنىـــڭ) ھەربىرىنـــى گۇنـــاھى تۈپەيلـــدىن جازالــدۇق، ئۇلارنىـــڭ بەزىســـگە تـــاش ياغـــدۇردۇق، ئۇلارنىـــڭ بەزىســـنى قاتتىق تـاۋۇش هـالاك قىلـدى، ئۇلارنىـڭ بەزىسـنى (مـال ـ مـۈلكى بــلەن قوشــۇپ) يەرگە يۇتقــۇزدۇق، ئۇلارنىــڭ بەزىســنى (ســۇدا) غەرق قىلــدۇق، الله ئۇلارغـــا زۇلـــۇم قىلمـــدى، لـــېكىن ئـــۇلار ئۆزلىرىگە ئۆزلىرى زۇلۇم قىلدى﴾[2].

﴿تِلْكَ آيَاتُ اللَّهِ نَتْلُوهَا عَلَيْكَ بِالْحَقِّ وَمَا اللَّهُ يُرِيدُ ظُلْمًا لِلْعَالَمِينَ﴾ ﴿بــۇ، اللهنىــڭ ئايەتلىرىــدۇر، ئــۇلارنى (ئــى مــۇھەممەد!) ســاڭا

[1] سۈرە قەسەس، 58 – ئايەت.

[2] سۈرە ئەنكەبۇت، 39 – ۋە 40 – ئايەتلەر.

راست ئوقۇپ بېرىمىز، ﷲ جاھان ئەھلىگە زۇلۇم قىلىشنى خالىمايدۇ﴾[1].

﴿مَثَلُ مَا يُنْفِقُونَ فِي هَذِهِ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا كَمَثَلِ رِيحٍ فِيهَا صِرٌّ أَصَابَتْ حَرْثَ قَوْمٍ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ فَأَهْلَكَتْهُ وَمَا ظَلَمَهُمُ اللَّهُ وَلَكِنْ أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ﴾ ﴿ئۇلارنىڭ بۇ دۇنيادا (رىيا قىلىپ) بەرگەن سەدىقىلىرى ئۆزلىرىگە زۇلۇم قىلغان بىر قەۋمنىڭ زىرائىتىگە تېگىپ ئۇنى نابۇت قىلىۋەتكەن سوغۇق شامالغا ئوخشايدۇ (ئىگىلىرىنىڭ گۇناھى تۈپەيلىدىن نابۇت قىلىنغان بۇ زىرائەتكە ئوخشاش، ﷲ ئۇلارنىڭ ياخشى ئەمەللىرىنى بەربات قىلىدۇ). ئۇلارغا ﷲ زۇلۇم قىلمىدى ۋە لېكىن ئۇلار ئۆزلىرىگە ئۆزلىرى زۇلۇم قىلدى﴾[2].

﴿وَمَا كَانَ لِنَبِيٍّ أَنْ يَغُلَّ وَمَنْ يَغْلُلْ يَأْتِ بِمَا غَلَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ثُمَّ تُوَفَّى كُلُّ نَفْسٍ مَا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ﴾ ﴿ھېچقانداق بىر پەيغەمبەر غەنىيمەتكە خىيانەت قىلمايدۇ (يەنى بۇنى تەسەۋۋۇر قىلغىلى بولمايدۇ). كىمكى غەنىيمەتكە خىيانەت قىلىدىكەن، قىيامەت كۈنى ئۇ خىيانەت قىلغان نەرسىسى بىلەن (يەنى خىيانەت قىلغان نەرسىسى گەجگىسىگە ئارتىلغان ھالدا) كېلىدۇ. ھەر كىشىنىڭ قىلغان ئەمەلىگە تولۇق مۇكاپات، (ياكى) تولۇق جازا بېرىلىدۇ، ئۇلارغا (ياخشىلارنىڭ ساۋابىنى كېمەيتىۋېتىپ، ئاسىيلارنىڭ جازاسىنى ئاشۇرۇۋېتىپ) زۇلۇم قىلىنمايدۇ﴾[3].

---

[1] سۈرە ئال ئىمران، 108 – ئايەت.

[2] سۈرە ئال ئىمران، 117 – ئايەت.

[3] سۈرە ئال ئىمران، 161 – ئايەت.

﴿ذَلِكَ بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيكُمْ وَأَنَّ اللَّهَ لَيْسَ بِظَلَّامٍ لِلْعَبِيدِ﴾ «بۇ سىلەرنىڭ قىلمىشىڭلار تۈپەيلىدىندۇر، اللّٰه بەندىلىرىگە زۇلۇم قىلغۇچى ئەمەستۇر»[1].

﴿فَكَيْفَ إِذَا جَمَعْنَاهُمْ لِيَوْمٍ لَا رَيْبَ فِيهِ وَوُفِّيَتْ كُلُّ نَفْسٍ مَا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ﴾ «كېلىشى شەكسىز بولغان كۈندە (يەنى قىيامەت كۈندە) ئۇلارنى توپلايمىز، ھەربىر كىشىنىڭ قىلغان ئىشىنىڭ جازاسى ۋە مۇكاپاتى تولۇق بېرىلىدىغان، ئۇلارغا (ئازابنى زىيادە قىلىۋېتىش ياكى ساۋابىنى كېمەيتىۋېتىش بىلەن) زۇلۇم قىلىنمايدىغان شۇ چاغدا (ئۇلارنىڭ ھالى) قانداق بولىدۇ؟»[2]

﴿فَالْيَوْمَ لَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْئًا وَلَا تُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ﴾ «ئۇ كۈندە ھېچبىر ئىنسانغا قىلچە زۇلۇم قىلىنمايدۇ، سىلەرگە پەقەت قىلمىشىڭلارغا يارىشا جازا بېرىلىدۇ»[3].

﴿وَأَشْرَقَتِ الْأَرْضُ بِنُورِ رَبِّهَا وَوُضِعَ الْكِتَابُ وَجِيءَ بِالنَّبِيِّينَ وَالشُّهَدَاءِ وَقُضِيَ بَيْنَهُمْ بِالْحَقِّ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ﴾ «مەھشەرگاھ پەرۋەردىگارىنىڭ نۇرى بىلەن يورۇيدۇ، نامە ـ ئەماللار ھازىر قىلىنىدۇ، پەيغەمبەرلەر ۋە گۇۋاھچىلار كەلتۈرۈلىدۇ، ئۇلارنىڭ ئارىسىدا ئادىل ھۆكۈم چىقىرىلىدۇ، ئۇلارغا زۇلۇم قىلىنمايدۇ»[4].

---

[1] سۈرە ئال ئىمران، 182 – ئايەت.

[2] سۈرە ئال ئىمران، 25 – ئايەت.

[3] سۈرە ياسىن، 54 – ئايەت.

[4] سۈرە زۇمەر، 69 – ئايەت.

﴿وَتَرَى الْمَلَائِكَةَ حَافِّينَ مِنْ حَوْلِ الْعَرْشِ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَقُضِيَ بَيْنَهُمْ بِالْحَقِّ وَقِيلَ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ ﴿پەرىشتىلەرنىڭ پەرۋەردىگارىغا تەسبىھ ئېيتقان، ھەمدى ئېيتقان ھالدا ئەرشنىڭ چۆرىسىنى ئوراپ تۇرغانلىقىنى كۆرىسەن، ئۇلارنىڭ ئارىسىدا ھەققانىي ھۆكۈم چىقىرىلىدۇ (مۆمىنلەر جەننەتكە كىرىدۇ، كاپىرلار دوزاخقا كىرىدۇ)، «جىمى ھەمدۇسانا ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارى اللهقا خاستۇر!» دېيىلىدۇ﴾[1].

﴿وَمَنْ يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنْثَى وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُولَئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ وَلَا يُظْلَمُونَ نَقِيرًا﴾ ﴿ئەر ـ ئاياللاردىن مۆمىن بولۇپ تۇرۇپ ياخشى ئىشلارنى قىلغانلار جەننەتكە داخىل بولىدۇ، ئۇلارغا قىلچە زۇلۇم قىلىنمايدۇ (يەنى ئۇلارنىڭ قىلغان ئەمەللىرىنىڭ ساۋابى قىلچە كېمەيتىۋېتىلمەيدۇ)﴾[2].

﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَظْلِمُ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ وَإِنْ تَكُ حَسَنَةً يُضَاعِفْهَا وَيُؤْتِ مِنْ لَدُنْهُ أَجْرًا عَظِيمًا﴾ ﴿الله ھەققەتەن زەررىچە زۇلۇم قىلمايدۇ. ئەگەر كىشىنىڭ زەررىچە ياخشىلىقى بولسا، الله ئۇنى ھەسسىلەپ زىيادە قىلىدۇ، ئۆز دەرگاھىدىن بۈيۈك ئەجىر (يەنى جەننەت) ئاتا قىلىدۇ﴾[3].

﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يُزَكُّونَ أَنْفُسَهُمْ بَلِ اللَّهُ يُزَكِّي مَنْ يَشَاءُ وَلَا يُظْلَمُونَ فَتِيلًا﴾ ﴿ئۆزلىرىنى پاك دەپ قارايدىغانلار (يەنى ئۆزلىرىنى تەقۋادارلىق بىلەن مەدھىيىلەيدىغانلار) نى كۆرمىدىڭمۇ؟

[1] سۈرە زۇمەر، 75 – ئايەت.

[2] سۈرە نىسا، 124 – ئايەت.

[3] سۈرە نىسا، 40 – ئايەت.

ئۇنـداق ئەمەس (يەنـى ئـش ئۇلارنـىڭ دېگىنـىدەك ئەمەس)، الله خالىغـان بەندىسـىنى پـاك قىلىـدۇ، ئۇلارغـا قىلچىلىكمـۇ زۇلـۇم قىلىنمايدۇ﴾[1].

﴿أَلَمْ تَـرَ إِلَى الَّـذِينَ قِيـلَ لَهُـمْ كُفُّـوا أَيْـدِيَكُمْ وَأَقِيمُـوا الصَّـلَاةَ وَآتُـوا الزَّكَـاةَ فَلَمَّـا كُتِـبَ عَلَـيْهِمُ الْقِتَـالُ إِذَا فَرِيـقٌ مِـنْهُمْ يَخْشَـوْنَ النَّـاسَ كَخَشْـيَةِ اللَّهِ أَوْ أَشَـدَّ خَشْـيَةً وَقَـالُوا رَبَّنَـا لِمَ كَتَبْـتَ عَلَيْنَـا الْقِتَـالَ لَـوْلَا أَخَّرْتَنَـا إِلَى أَجَـلٍ قَرِيـبٍ قُـلْ مَتَـاعُ الـدُّنْيَا قَلِيـلٌ وَالْآخِـرَةُ خَيْـرٌ لِمَـنِ اتَّقَـى وَلَا تُظْلَمُـونَ فَتِـيلًا﴾ (ئـى مـۇھەممەد!) ئۇلارغـا (يەنـى مەككىـدە تـۇرۇپ ئۇرۇشۇشـنى تەلەپ قىلغانلارغـا): «(ئۇرۇشـتىن) قولـۇڭلارنى يىغىڭـلار، نامـاز ئوقـۇڭلار، زاكـات بېـرىڭلار» دېـگەن كىشـىلەرنى كۆرمىـدىڭمۇ؟ (يەنـى ئـۇلاردىن ئەجەبلەنمەمسـەن؟) بۇلارغـا جىھـاد پەرز قىلىنغـان چاغـدا، ئۇلارنـىڭ ئارىسـىدىكى بىـر تۈركـۇم كىشـىلەر دۈشـمەندىن گويـا الله (نىـڭ ئـازابى) دىـن قورققانـدەك بەلكـى ئۇنىڭـدىنمۇ بەتـتەررەك قورقىـدۇ. ئـۇلار (ئۆلۈمـدىن قورقـۇپ): «پەرۋەردىگـارىمىز! بىـزگە نـېمە ئۈچـۈن جىھـادنى پەرز قىلـدىڭ؟ نـېمە ئۈچـۈن بىزنـى ئۇزاققـا قالمـاي كېلىـدىغان ئەجەلگـىچە تەخىـر قىلمىـدىڭ؟ (يەنـى ئەجىلىمىـز يەتكـۈچە تەخىـر قىلسـاڭ، ئۇرۇشـتا ئۆلتۈرۈلمىسـەك بولماسـمىدى؟)» دېـيدى. (ئـى مـۇھەممەد!) ئېيتقىنكـى، «دۇنيانـىڭ مەنپەئىتـى ئـازدۇر (يەنـى دۇنيانـىڭ نېمىتـى پانىيـدۇر)، (اللەتـىن) قورققـان (ۋە ئۇنـىڭ ئەمرىنـى تۇتقـانلار) ئۈچـۈن ئـاخىرەت ياخشـىدۇر، سـىلەرگە

[1] سۈرە نىسا، 49 – ئايەت.

قىلچىلىك زۇلۇم قىلىنمايدۇ (يەنى قىلغان ئەمەللىرىنىڭ ساۋابى كېمەيتىلمەيدۇ)»﴾[1].

﴿الْيَوْمَ تُجْزَى كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ لَا ظُلْمَ الْيَوْمَ إِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ﴾ ﴿بۈگۈن ھەر ئادەمگە قىلغان ئەمەلىگە يارىشا جازا بېرىلىدۇ، بۈگۈن زۇلۇم يوقتۇر، اللّٰه ھەقىقەتەن تېز ھېساب ئالغۇچىدۇر﴾[2].

﴿وَاللَّهُ يَقْضِي بِالْحَقِّ وَالَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ لَا يَقْضُونَ بِشَيْءٍ إِنَّ اللَّهَ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ﴾ ﴿اللّٰه ئادىللىق بىلەن ھۆكۈم چىقىرىدۇ، ئۇلار اللّٰهنى قويۇپ ئىبادەت قىلىۋاتقان بۇتلار ھېچ نەرسىگە ھۆكۈم چىقىرىشقا قادىر ئەمەس، اللّٰه ھەقىقەتەن (بەندىلەرنىڭ سۆزلىرىنى) ئاڭلاپ تۇرغۇچىدۇر، (ئۇلارنىڭ ئىشلىرىنى) كۆرۈپ تۇرغۇچىدۇر﴾[3].

﴿وَقَالَ الَّذِي آمَنَ يَا قَوْمِ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ مِثْلَ يَوْمِ الْأَحْزَابِ مِثْلَ دَأْبِ قَوْمِ نُوحٍ وَعَادٍ وَثَمُودَ وَالَّذِينَ مِنْ بَعْدِهِمْ وَمَا اللَّهُ يُرِيدُ ظُلْمًا لِلْعِبَادِ﴾ ﴿مۆمىن ئادەم ئېيتتى: ئى قەۋمىم! سىلەرنىڭ نۇھ، ئاد، سەمۇد قەۋملىرىگە ئوخشاش ۋە ئۇلاردىن كېيىنكىلەرگە ئوخشاش جامائەلەر ئۇچرىغان جازاغا ئۇچرىشىڭلاردىن قورقىمەن، اللّٰه بەندىلىرىگە زۇلۇم قىلىشنى خالىمايدۇ﴾[4].

---

[1] سۈرە نىسا، 77 – ئايەت.

[2] سۈرە غافىر، 17 – ئايەت.

[3] سۈرە غافىر، 20 – ئايەت.

[4] سۈرە غافىر، 30 – ۋە 31 – ئايەتلەر.

﴿مَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلِنَفْسِهِ وَمَنْ أَسَاءَ فَعَلَيْهَا وَمَا رَبُّكَ بِظَلَّامٍ لِلْعَبِيدِ﴾ ﴿كىمكى ياخشى ئىش قىلىدىكەن، پايدىسى ئۆزىگىدۇر، كىمكى يامان ئىش قىلىدىكەن، زىيىنىمۇ ئۆزىگىدۇر. پەرۋەردىگارىڭ بەندىلەرگە زۇلۇم قىلغۇچى ئەمەستۇر﴾[1].

﴿وَخَلَقَ اللَّهُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ وَلِتُجْزَى كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ﴾ ﴿الله ئاسمانلارنى ۋە زېمىننى ھەقلىق بىلەن ياراتتى، ھەر ئىنساننىڭ قىلمىشىغا يارىشا جازا ياكى مۇكاپات بېرىلىدۇ، ئۇلارغا زۇلۇم قىلىنمايدۇ﴾[2].

﴿وَلِكُلٍّ دَرَجَاتٌ مِمَّا عَمِلُوا وَلِيُوَفِّيَهُمْ أَعْمَالَهُمْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ﴾ ﴿(مۆمىنلەرنىڭ ۋە كاپىلارنىڭ) ھەممىسىنىڭ قىلغان ئەمەللىرىگە يارىشا دەرىجىلىرى بولىدۇ، ئۇلارنىڭ ئەمەللىرىنىڭ ساۋابى ۋە جازاسى (كەم ـ زىيادە قىلىنماي) تولۇق بېرىلىدۇ، ئۇلارغا زۇلۇم قىلىنمايدۇ﴾[3].

﴿مَا يُبَدَّلُ الْقَوْلُ لَدَيَّ وَمَا أَنَا بِظَلَّامٍ لِلْعَبِيدِ﴾ ﴿مېنىڭ سۆزۈم ئۆزگەرمەيدۇ، مەن بەندىلەرگە زۇلۇم قىلغۇچى ئەمەسمەن﴾[4].

﴿مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ أَمْثَالِهَا وَمَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَلَا يُجْزَى إِلَّا مِثْلَهَا وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ﴾ ﴿بىرەر ياخشىلىق قىلغان ئادەم ئون ھەسسە ئارتۇق ساۋابقا ئىگە بولىدۇ، بىرەر يامانلىق قىلغان

[1] سۈرە فۇسسىلەت، 46 – ئايەت.
[2] سۈرە جاسىيە، 22 – ئايەت.
[3] سۈەر ئەھقاف، 19 – ئايەت.
[4] سۈرە قاف، 29 – ئايەت.

ئـــادەمگە پەقەت ئۇنىـــڭ يامانلىقىغـــا بـــاراۋەرلا جـــازا بېرىلىـــدۇ، ئۇلارغا زۇلۇم قىلىنمايدۇ﴾[1].

﴿ذَلِكَ بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيكُمْ وَأَنَّ اللَّهَ لَيْسَ بِظَلَّامٍ لِلْعَبِيدِ﴾ ﴿بـــۇ (ئـــازاب) ســـىلەرنىڭ قىلمىـــش جىنـــايىتىڭلار تۈپەيلىدىنـــدۇر، اللە بەندىلىرىگە زۇلۇم قىلغۇچى ئەمەستۇر﴾[2].

﴿وَأَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ وَمِنْ رِبَاطِ الْخَيْلِ تُرْهِبُونَ بِهِ عَدُوَّ اللَّهِ وَعَدُوَّكُمْ وَآخَرِينَ مِنْ دُونِهِمْ لَا تَعْلَمُونَهُمُ اللَّهُ يَعْلَمُهُمْ وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ شَيْءٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ يُوَفَّ إِلَيْكُمْ وَأَنْتُمْ لَا تُظْلَمُونَ﴾ ﴿دۈشـــمەنلىرىڭلار (بىـــلەن ئـــۇرۇش قىلىـــش) ئۈچـــۈن، قولـــۇڭلاردىن كېلىشـــىچە قـــورال كـــۈچى، جەڭ ئېتـــى تەييـــارلاڭلار، بۇنىـــڭ بىـــلەن، اللەنىـــڭ دۈشـــمىنىنى، ئۆزۈڭلارنىـــڭ دۈشـــمىنىڭلارنى ۋە ئـــۇلاردىن باشـــقا دۈشـــمەنلەرنى قورقۇتىســـىلەر، ئـــۇلارنى ســـىلەر تونۇمايســـىلەر، اللە تونۇيـــدۇ، ســـىلەرنىڭ اللە يولىـــدا ســـەرپ قىلغىـــنىڭلار مەيلـــى نـــېمە بولسا بولسۇن، ســـىلەرگە ئۇنىـــڭ ســـاۋابى تولـــۇق بېرىلىـــدۇ، ســـىلەرگە زۇلـــۇم قىلىنمايـــدۇ (يەنـــى بـــۇ ســـاۋابتىن هـــېچ نەرســـە كېمەيتىلمەيدۇ)﴾[3].

﴿أَلَمْ يَأْتِهِمْ نَبَأُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ قَوْمِ نُوحٍ وَعَادٍ وَثَمُودَ وَقَوْمِ إِبْرَاهِيمَ وَأَصْحَابِ مَدْيَنَ وَالْمُؤْتَفِكَاتِ أَتَتْهُمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَمَا كَانَ اللَّهُ لِيَظْلِمَهُمْ وَلَكِنْ كَانُوا أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ﴾ ﴿ئۇلارغـــا ئـــۇلاردىن بـــۇرۇن ئۆتكەنلەرنىـــڭ، نـــۇھ، ئـــاد ۋە ســـەمۇد قەۋملىرىنىـــڭ، ئىبـــراهىم

---

[1] سۈرە ئەنئام، 160 – ئايەت.

[2] سۈرە ئەنفال، 51 – ئايەت.

[3] سۈرە ئەنفال، 60 – ئايەت.

قەۋمىنىڭ، مەدىيەن ئاھالىسىنىڭ، كۆمتۈرۈۋېتىلگەن قىشلاقلارنىڭ (يەنى لۇت ئەلەيھىسسالام قەۋمى قىشلاقلىرىنىڭ) خەۋەرلىرى كەلمىدىمۇ؟ ئۇلارغا پەيغەمبەرلىرى مۆجىزىلەر ئېلىپ كەلدى (بۇ مۆجىزىلەرنى ئۇلار ئىنكار قىلدى). الله ئۇلارغا زۇلۇم قىلغىنى يوق، لېكىن ئۇلار (كاپىر بولۇش ۋە گۇناھ قىلىش بىلەن) ئۆزلىرىگە ئۆزلىرى زۇلۇم قىلدى﴾[1].

﴿يَوْمَئِذٍ يَصْدُرُ النَّاسُ أَشْتَاتًا لِيُرَوْا أَعْمَالَهُمْ فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ﴾ ﴿بۇ كۈندە كىشىلەر قىلغان ئەمەللىرىنىڭ نەتىجىسىنى كۆرۈش (يەنى نەتىجىسىگە ئېرىشىش) ئۈچۈن توپ ـ توپ بولۇپ تارىلىپ كېتىدۇ. كىمكى زەررىچىلىك ياخشى ئىش قىلىدىكەن، ئۇنىڭ مۇكاپاتىنى كۆرىدۇ. كىمكى زەررىچىلىك يامان ئىش قىلىدىكەن، ئۇنىڭ جازاسىنى تارتىدۇ﴾[2].

---

[1] سۈرە تەۋبە، 70 – ئايەت.

[2] سۈرە زەلزەلە، 6 – ئايەتتىن 8 – ئايەتكىچە.

سەۋر قىلىش ۋە چىداملىق بولۇش

﴿وَاتَّبِعْ مَا يُوحَى إِلَيْكَ وَاصْبِرْ حَتَّى يَحْكُمَ اللَّهُ وَهُوَ خَيْرُ الْحَاكِمِينَ﴾

﴿(ئى مۇھەممەد!) ساڭا نازىل قىلىنغان ۋەھيىگە ئەگەشكىن (يەنى ئۇنىڭغا ئۆزۈڭ ئەمەل قىلىپ، باشقىلارغا ئۇنى يەتكۈزگىن). اللە (سەن بىلەن ئۇلارنىڭ ئارىسىدا) ھۆكۈم

چىقــارغۇچە (دىنغــا دەۋەت قىلــش يولــدىكى مۇشــەققەتلەرگە) چىدىغىن، اﷲ ئەڭ ھەققانىي ھۆكۈم چىقارغۇچىدۇر﴾[1].

﴿وَالْعَصْــرِ إِنَّ الْإِنْسَــانَ لَفِــي خُسْــرٍ إِلَّا الَّــذِينَ آمَنُــوا وَعَمِلُــوا الصَّــالِحَاتِ وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ﴾ ﴿زامــان بىــلەن قەســەمكى، ئىمــان ئېيتقــان، ياخشــى ئەمەللەرنــى قىلغــان، بىــر - بىــرىگە ھەقنــى تەۋســىيە قىلىشــقان، بىــر - بىــرىگە ســەۋرنى تەۋســىيە قىلىشــقان كىشىلەردىن باشقا ھەممە ئادەم چوقۇم زىيان ئىچىدىدۇر﴾[2].

﴿وَاصْبِرْ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يُضِيعُ أَجْرَ الْمُحْسِنِينَ﴾ ﴿(ئــى مــۇھەممەد! مۇشــرىكلاردىن يەتــكەن ئەزىــيەتلەرگە) ســەۋر قىلغىــن، اﷲ ھەقىــقەتەن ياخشــى ئىــش قىلغۇچىلارنىــڭ ئەجرىنــى بىكــار قىلىۋەتمەيدۇ﴾[3].

﴿وَالَّـذِينَ صَـبَرُوا ابْتِغَـاءَ وَجْـهِ رَبِّهِـمْ وَأَقَـامُوا الصَّـلَاةَ وَأَنْفَقُـوا مِمَّـا رَزَقْنَـاهُمْ سِرًّا وَعَلَانِيَـةً وَيَـدْرَءُونَ بِالْحَسَـنَةِ السَّـيِّئَةَ أُولَئِـكَ لَهُـمْ عُقْبَـى الـدَّارِ جَنَّـاتُ عَـدْنٍ يَـدْخُلُونَهَا وَمَـنْ صَـلَحَ مِـنْ آبَـائِهِمْ وَأَزْوَاجِهِـمْ وَذُرِّيَّـاتِهِمْ وَالْمَلَائِكَـةُ يَـدْخُلُونَ عَلَـيْهِمْ مِـنْ كُـلِّ بَـابٍ سَـلَامٌ عَلَـيْكُمْ بِمَـا صَـبَرْتُمْ فَـنِعْمَ عُقْبَـى الـدَّارِ﴾ ﴿پەرۋەردىگارىنىــڭ رازىلىقىنــى كــۆزلەپ (يەتــكەن كــۈلپەتلەرگە) سەۋر قىلغــانلار، (پەرز) نامــازنى ئــادا قىلغــانلار، بىــز رىزىــق قىلىــپ بەرگەن مــال - مۈلــۈكتىن (اﷲ يولــدا) يوشــۇرۇن ۋە ئاشــكارا يوســۇندا ســەرپ قىلغــانلار ۋە ياخشــىلىقى ئــارقىلىق يامــانلىقنى دەپئى قىلىدىغانلار (يەنــى بىلمەســتىن يامــان ئىــش قىلىــپ قالســا،

[1] سۈرە يۇنۇس، 109 – ئايەت.

[2] سۈرە ئەسر، 1 – ئايەتتىن 3 – ئايەتكىچە.

[3] سۈرە ھۇد، 115 – ئايەت.

ئارقىدىن ياخشى ئىش قىلىدىغانلار، يامانلىق قىلغۇچىلارغا كەڭ قورساق بولۇپ، ياخشى مۇناسىۋەتتە بولىدىغانلار) ــ ئەنە شۇلارنىڭ ئاخىرەتلىكى ياخشى بولىدۇ. ئۇلار مەڭگۈ تۇرىدىغان جەننەتكە كىرىدۇ، ئۇلارنىڭ ئاتىلىرى، خوتۇنلىرى ۋە ئەۋلادىنىڭ ئىچىدىكى ياخشىلارمۇ جەننەتكە كىرىدۇ. پەرىشتىلەر ئۇلارنى (مۇبارەكلەش ئۈچۈن جەننەتنىڭ) ھەربىر دەرۋازىسىدىن كىرىدۇ. (پەرىشتىلەر ئۇ دۇنيادا) «سەۋرنى دوست تۇتقانلىقىڭلار ئۈچۈن سىلەرگە ئامانلىق بولسۇن! ئاخىرەتلىكنىڭ ياخشى بولۇشى نېمىدېگەن ئوبدان!» دەيدۇ﴾[1].

﴿وَاصْبِرْ وَمَا صَبْرُكَ إِلَّا بِاللَّهِ وَلَا تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ وَلَا تَكُ فِي ضَيْقٍ مِمَّا يَمْكُرُونَ﴾ ﴿(ئى مۇھەممەد!) (اللەنىڭ يولىدا ساڭا يەتكەن ئەزىيەتلەرگە) سەۋر قىلغىن، سەۋرەڭ پەقەت اللەنىڭ ياردىمى بىلەنلا قولغا كېلىدۇ. ئۇلارنىڭ (ئىمان ئېيتمىغانلىقى) غا قايغۇرمىغىن. ئۇلارنىڭ ھىيلە ـ مىكرىسىدىن يۈرىكىڭ سىقىلمىسۇن﴾[2].

﴿وَالَّذِينَ هَاجَرُوا فِي اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مَا ظُلِمُوا لَنُبَوِّئَنَّهُمْ فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَلَأَجْرُ الْآخِرَةِ أَكْبَرُ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ الَّذِينَ صَبَرُوا وَعَلَى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ﴾ ﴿زۇلۇمغا ئۇچرىغاندىن كېيىن الله يولىدا ھىجرەت قىلغانلارنى دۇنيادا چوقۇم ياخشى جايغا ئورۇنلاشتۇرىمىز، ئۇلار بىلىدىغان بولسا، ئۇلارغا ئاخىرەتنىڭ ساۋابى تېخىمۇ چوڭدۇر. ئۇلار

[1] سۈرە رەئد، 22 – ئايەتتىن 24 – ئايەتكىچە.
[2] سۈرە نەھل، 127 – ئايەت.

(ئېغىرچىلىقلارغا) سەۋر قىلىدى، ئۇلار (ھەممە ئىشتا) پەرۋەردىگارىغا تەۋەككۇل قىلىدۇ (يەنى يۆلىنىدۇ)﴾[1].

﴿وَاسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ وَإِنَّهَا لَكَبِيرَةٌ إِلَّا عَلَى الْخَاشِعِينَ﴾ ﴿سەۋر قىلىش، ناماز ئوقۇش ئارقىلىق (اﷲتىن) ياردەم تىلەڭلار. ناماز اﷲتىن قورققۇچىلار (يەنى كەمتەرلىك بىلەن اﷲقا بويسۇنغۇچىلار) دىن باشقىلارغا ھەقىقەتەن مۇشەققەتلىك ئىشتۇر﴾[2].

﴿وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِنْ رَبِّكَ لَكَانَ لِزَامًا وَأَجَلٌ مُسَمًّى فَاصْبِرْ عَلَى مَا يَقُولُونَ وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ غُرُوبِهَا وَمِنْ آنَاءِ اللَّيْلِ فَسَبِّحْ وَأَطْرَافَ النَّهَارِ لَعَلَّكَ تَرْضَى﴾ ﴿ئەگەر پەرۋەردىگارىڭنىڭ (ئازابنى ئۇلاردىن كېچىكتۈرۈشكە) قىلغان ھۆكمى ۋە ئالدىنئالا بەلگىلەپ قويغان ۋاقتى بولمىسا ئىدى، ئۇ چاغدا (ئۇلارنىڭ ھالاك بولۇشى) چوقۇم ئىدى. ئۇلارنىڭ سۆزلىرىگە سەۋر قىلغىن، مەمنۇن بولۇشۇڭ ئۈچۈن، كۈن چىقىشتىن ئىلگىرى، كۈن پېتىشتىن بۇرۇن، كېچە ۋاقىتلىرىدا ۋە كۈندۈزنىڭ دەسلەپكى ۋە ئاخىرقى ۋاقىتلىرىدا پەرۋەردىگارىڭغا تەسبىھ ئېيتقىن (يەنى ناماز ئوقۇغىن) ۋە ھەمدى ئېيتقىن﴾[3].

﴿الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَالصَّابِرِينَ عَلَى مَا أَصَابَهُمْ وَالْمُقِيمِي الصَّلَاةِ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ﴾ ﴿ئۇلار شۇنداق كىشىلەركى اﷲ ياد ئېتىلسە، ئۇلارنىڭ دىللىرى قورقۇپ (تىترەيدۇ)،

[1] سۈرە نەھل، 41 – ئايەتتىن 42 – ئايەتكىچە.

[2] سۈرە بەقەرە، 45 – ئايەت.

[3] سۈرە تاھا، 129 – ۋە 130 – ئايەتلەر.

ئـۈزلىرىگە يەتــكەن ئەزىــيەتلەرگە ســەۋر قىلــدۇ، نامــاز ئۆتەيــدۇ، ئۇلارغــا بىــز رىزىــق قىلــىپ بەرگەن نەرســىلەردىن (ياخشــىلىق يوللىرىغا) بېرىدۇ﴾[1].

﴿إِنَّـهُ كَـانَ فَرِيـقٌ مِـنْ عِبَـادِي يَقُولُـونَ رَبَّنَـا آمَنَّـا فَـاغْفِرْ لَنَـا وَارْحَمْنَـا وَأَنْـتَ خَيْـرُ الـرَّاحِمِينَ فَاتَّخَـذْتُمُوهُمْ سِـخْرِيًّا حَـتَّى أَنْسَـوْكُمْ ذِكْـرِي وَكُنْـتُمْ مِـنْهُمْ تَضْـحَكُونَ إِنِّي جَـزَيْتُهُمُ الْيَـوْمَ بِمَـا صَـبَرُوا أَنَّهُـمْ هُـمُ الْفَـائِزُونَ﴾ ﴿شۈبھىســــــــزكى، بەندىلىرىمــدىن بىــر تۈركــۈم كىشــلەر[2]: «پەرۋەردىگــارىمىز! بىــز ئىمان ئېيتتــۇق، بىــزگە مەغپىــرەت قىلغىــن، بىــزگە رەھىــم قىلغىــن، ســەن بولســاڭ ئەڭ رەھىــم قىلغۇچىســەن» دەيتتــى. ئــۇلارنى مەســخىرە قىلــدىڭلار، ھەتتــا ئــۇلار ســىلەرگە مېنىــڭ زىكرىمنــى ئۇنتۇلــدۇردى (يەنــى ئــۇلارنى مەســخىرە قىلــىش بىــلەن بولــۇپ كېتىــپ ماڭــا ئىتــائەت قىلىشــنى ئۇنتــۇدۇڭلار)، ســىلەر ئــۇلاردىن كــۈلەتتىڭلار. (ســــىلەردىن يەتــــكەن ئەزىــــيەتلەرگە) ســــەۋر قىلغــانلىقلىرى ئۈچــۈن، مەن ئــۇلارنى بۈگــۈن مۇكاپاتلىــدىم، ئــۇلار ھەقىقەتەن مەقسەتكە ئېرىشكۈچىلەردۇر﴾[3].

﴿يَـا أَيُّهَـا الَّـذِينَ آمَنُـوا اصْـبِرُوا وَصَـابِرُوا وَرَابِطُـوا وَاتَّقُـوا اللهَ لَعَلَّكُـمْ تُفْلِحُونَ﴾ ﴿ئـى مـۆمىنلەر! تـائەت ـ ئىبادەتنىــڭ مۇشــەققەتلىرىگە ۋە ســـىلەرگە يەتـــكەن ئېغىرچىلىقلارغـــا ســـەۋر قىلىڭـــلار، دۈشـــمەنلەرگە زىيـــادە چىـــداملىق بولـــۇڭلار، (چېگرالىرىڭلارنـــى

[1] سۈرە ھەج، 35 – ئايەت.

[2] ئۇلار بىلال، خەبباب، سۇھەيبلەردىن ئىبارەت بولۇپ، ئۇلارنى ئەبۇ جەھل ۋە ئۇنىڭ ھەمراھلىرى مەسخىرە قىلاتتى.

[3] سۈرە مۇئمىنۇن، 109 – ئايەتتىن 111 – ئايەتكىچە.

ساقلاپ) جىھادقا تەييار تۇرۇڭلار، مەقسىتىڭلارغا يېتىش ئۈچۈن اللهتىن قورقۇڭلار (يەنى ئۇنىڭ ئەمرىگە مۇخالىپەتچىلىك قىلماڭلار)﴾[1].

﴿فَاصْبِرْ إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ وَلَا يَسْتَخِفَّنَّكَ الَّذِينَ لَا يُوقِنُونَ﴾ ﴿(ئى مۇھەممەد!) (مۇشرىكلارنىڭ ئەزىيەتلىرىگە) سەۋر قىلغىن، اللهنىڭ (ساڭا نۇسرەت ئاتا قىلىش ۋە دىنىڭنى ئۈستۈنلۈككە ئىگە قىلىش) ۋەدىسى ھەقىقەتەن ھەقتۇر، (ئاخىرەتكە ئىشەنمەيدىغانلار سېنى دىققەت قىلىپ قويمىسۇن﴾[2].

﴿يَا بُنَيَّ أَقِمِ الصَّلَاةَ وَأْمُرْ بِالْمَعْرُوفِ وَانْهَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَاصْبِرْ عَلَى مَا أَصَابَكَ إِنَّ ذَلِكَ مِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ﴾ ﴿ئى ئوغۇلچىقىم! نامازنى (ۋاقتىدا تەئدىل ئەركان بىلەن) ئوقۇغىن، (كىشىلەرنى) ياخشىلىققا بۇيرۇغىن، يامانلىقتىن توسقىن، ساڭا يەتكەن كۈلپەتلەرگە سەۋر قىلغىن (چۈنكى ھەقىقەتتە دەۋەت قىلغۇچى ئەزىيەتلەرگە ئۇچرايدۇ)، بۇ ھەقىقەتەن قىلىشقا ئىرادە تىكلەشكە تېگىشلىك ئىشلاردىندۇر﴾[3].

﴿وَجَعَلْنَا مِنْهُمْ أَئِمَّةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا لَمَّا صَبَرُوا وَكَانُوا بِآيَاتِنَا يُوقِنُونَ﴾ ﴿ئۇلار (كۈلپەتلەرگە) سەۋر قىلغان، بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزگە جەزمەن ئىشەنگەن چاغدا، ئۇلاردىن بىر قىسىم كىشىلەرنى

[1] سۈرە ئال ئىمران، 200 – ئايەت.

[2] سۈرە رۇم، 60 – ئايەت.

[3] سۈرە لوقمان، 17 – ئايەت.

بىزنىــڭ ئەمرىمىــز بىــلەن تــوغرا يــول كۆرســتىدىغان پېشــۋالار قىلدۇق﴾[1].

﴿إِنْ يَشَـأْ يُسْـكِنِ الـرِّيحَ فَـيَظْلَلْنَ رَوَاكِـدَ عَلَـى ظَهْـرِهِ إِنَّ فِي ذَلِـكَ لَآيَـاتٍ لِكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ﴾ ﴿ئەگەر اللە خالىســا، شــامالنى توختىتىۋېتىــدۇ ـ دە، كــېمىلەر دېڭىزنىــڭ ئۈســتىدە توختــاپ قالىــدۇ، بۇنىڭــدا (قاتتىقلىقتــا) ســەۋر قىلغــۇچى، (كەڭچىلىكــتە) شــۈكۈر قىلغــۇچى ھەر مۆمىن ئۈچۈن نۇرغۇن ئىبرەتلەر بار﴾[2].

﴿وَلَمَــنْ صَــبَرَ وَغَفَــرَ إِنَّ ذَلِــكَ لَمِــنْ عَــزْمِ الْأُمُــورِ﴾ ﴿كىمكــــــــى (ئەزىــيەتكە) ســەۋر قىلســا، (اللەنىــڭ رازىلىقــى ئۈچــۈن) ئىنتىقــام ئالمىسا، بۇ ئەلۋەتتە مەرغۇپ ئىشلاردىندۇر﴾[3].

﴿وَأَطِيعُـوا اللَّهَ وَرَسُـولَهُ وَلَا تَنَـازَعُوا فَتَفْشَـلُوا وَتَـذْهَبَ رِيحُكُـمْ وَاصْـبِرُوا إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّـابِرِينَ﴾ ﴿(پۈتــۈن ســۆز ھەرىكەتلىــرىڭلاردا) اللەقــا ۋە ئۇنىــڭ پەيغەمبىــرىگە ئىتــائەت قىلىڭــلار، ئىخــتىلاپ قىلىشــماڭلار، بولمىســا، (دۈشــمەن بىــلەن ئۇچرىششــتىن) قورقــۇپ قالىســىلەر، كــۈچ ـ قــۇۋۋىتىڭلار كېتىــپ قالىــدۇ؛ ســەۋر قىلىڭــلار، اللە ھەقىقەتەن سەۋر قىلغۇچىلار بىلەن بىللىدۇر﴾[4].

﴿الْآنَ خَفَّـفَ اللَّهُ عَـنْكُمْ وَعَلِـمَ أَنَّ فِـيكُمْ ضَـعْفًا فَـإِنْ يَكُـنْ مِـنْكُمْ مِائَـةٌ صَـابِرَةٌ يَغْلِبُـوا مِـائَتَيْنِ وَإِنْ يَكُـنْ مِـنْكُمْ أَلْـفٌ يَغْلِبُـوا أَلْفَـيْنِ بِـإِذْنِ اللَّهِ وَاللَّهُ مَـعَ الصَّـابِرِينَ﴾ ﴿اللە ئەمــدى ســىلەرنىڭ (يۈكــۈڭلارنى) يېنىكلەتتــى،

---

[1] سۈرە سەجدە، 24 – ئايەت.

[2] سۈرە شۇرا، 33 – ئايەت.

[3] سۈرە شۇرا، 43 – ئايەت.

[4] سۈرە ئەنفال، 46 – ئايەت.

سىلەرنىڭ ئاجىزلىقىڭلارنى بىلدى، ئەگەر سىلەردە چىداملىق 100 ئادەم بولىدىغان بولسا، 200 (دۈشمەن) نى يېڭەلەيدۇ، ئەگەر سىلەردە (چىدامىلىق) 1000 ئادەم بولىدىغان بولسا، اللهنىڭ ئىزنى بىلەن 2000 (دۈشمەن) نى يېڭەلەيدۇ. الله چىداملىقلار بىلەن بىللىدۇر﴾[1].

﴿ثُمَّ كَانَ مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ وَتَوَاصَوْا بِالْمَرْحَمَةِ أُولَئِكَ أَصْحَابُ الْمَيْمَنَةِ﴾ ﴿شۇنىڭ بىلەن بىللە (يەنى يۇقىرىقىلارنى قىلىش بىلەن بىللە) ئىمان ئېيتقانلاردىن، ئۆزئارا سەۋر قىلىشقا تەۋسىيە قىلىشقانلاردىن، ئۆزئارا مەرھەمەت قىلىشقا تەۋسىيە قىلىشقانلاردىن بولماقتۇر. ئەنە شۇلار (يەنى

شۈكۈر قىلىش

﴿وَمَا ظَنُّ الَّذِينَ يَفْتَرُونَ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِنَّ اللَّهَ لَذُو فَضْلٍ عَلَى النَّاسِ وَلَكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَشْكُرُونَ﴾ ﴿اللهقا يالغانلى چاپلايدىغانلار قىيامەت كۈنى قانداق ئويلايدۇ؟ (يەنى جازاغا تارتىلمايمىز، دەپ ئويلامدۇ؟) شۈبھىسىزكى، الله ئىنسانلارغا مەرھەمەتلىكتۇر (چۈنكى ئۇلارغا بولىدىغان ئازابنى

كىچىكتۇردى)، لېكىن كىشىلەرنىڭ تولىسى (اللەنىڭ نېمەتلىرىگە) شۈكۈر قىلمايدۇ﴾[1].

﴿وَإِذْ تَأَذَّنَ رَبُّكُمْ لَئِنْ شَكَرْتُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ وَلَئِنْ كَفَرْتُمْ إِنَّ عَذَابِي لَشَدِيدٌ﴾ ﴿ئۆز ۋاقتىدا پەرۋەردىگارىڭلار: «نېمىتىمگە شۈكۈر قىلساڭلار، (ئۇنى) تېخىمۇ زىيادە قىلىمەن. ئەگەر (كۇفرانى نېمەت) قىلساڭلار، مېنىڭ ئازابىم، ئەلۋەتتە، بەكمۇ قاتتىق بولىدۇ» دەپ جاكالىدى﴾[2].

﴿فَكُلُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ حَلَالًا طَيِّبًا وَاشْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ﴾ ﴿اللە سىلەرگە رىزىق قىلىپ بەرگەن ھالال، شېرىن يېمەكلىكلەردىن يەڭلار، ئەگەر اللەقىلا ئىبادەت قىلىدىغان بولساڭلار، اللەنىڭ نېمىتىگە شۈكۈر قىلىڭلار﴾[3].

﴿وَهُوَ الَّذِي سَخَّرَ الْبَحْرَ لِتَأْكُلُوا مِنْهُ لَحْمًا طَرِيًّا وَتَسْتَخْرِجُوا مِنْهُ حِلْيَةً تَلْبَسُونَهَا وَتَرَى الْفُلْكَ مَوَاخِرَ فِيهِ وَلِتَبْتَغُوا مِنْ فَضْلِهِ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾ ﴿اللە سىلەرنى دېڭىزنىڭ يېڭى گۆشلىرى (يەنى بېلىقلىرى) نى يېسۇن، تاقايدىغان زىننەت بۇيۇملىرى (يەنى ئۈنچە ـ مارجانلار) نى چىقارسۇن دەپ، سىلەرگە دېڭىزنى بويسۇندۇرۇپ بەردى. اللەنىڭ نېمەتلىرىنى تەلەپ قىلىشىڭلار ۋە ئۇنىڭغا شۈكۈر قىلىشىڭلار ئۈچۈن، (اللەنىڭ بويسۇندۇرۇشى بىلەن يېمەك ـ ئىچمەكلەر ۋە يۈك ـ تاقلار قاچىلانغان)

[1] سۈرە يۇنۇس، 60 – ئايەت.

[2] سۈرە ئىبراھىم، 7 – ئايەت.

[3] سۈرە نەھل، 114 – ئايەت.

كىملەرنىڭ دىگىنىدا دولقۇن يېرىپ كېتىۋاتقانلىقىنى كۆرۈسەن﴾[1].

﴿وَاللَّهُ أَخْرَجَكُمْ مِنْ بُطُونِ أُمَّهَاتِكُمْ لَا تَعْلَمُونَ شَيْئًا وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَالْأَفْئِدَةَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾ ﴿الله سىلەرنى ئاناڭلارنىڭ قارنىدىن ھېچ نەرسىنى بىلمەيدىغان ھالىتىڭلار بىلەن چىقاردى، الله سىلەرگە شۈكۈر قىلسۇن دەپ، قۇلاق، كۆز ۋە يۈرەكلەرنى ئاتا قىلدى﴾[2].

﴿فَاذْكُرُونِي أَذْكُرْكُمْ وَاشْكُرُوا لِي وَلَا تَكْفُرُونِ﴾ ﴿مېنى (تائەت ـ ئىبادەت بىلەن) ياد ئېتىڭلار، (مېنى ياد ئەتسەڭلار) مەنمۇ سىلەرنى (ساۋاب بېرىش بىلەن، مەغپىرەت قىلىش بىلەن) ياد ئېتىمەن. ماڭا شۈكۈر قىلىڭلار، ناشۈكۈرلۈك قىلماڭلار﴾[3].

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ وَاشْكُرُوا لِلَّهِ إِنْ كُنْتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ﴾ ﴿ئى مۆمىنلەر! بىز سىلەرنى رىزىقلاندۇرغان ھالال نەرسىلەردىن يەڭلار، ئەگەر اللهقىلا ئىبادەت قىلىدىغان بولساڭلار، اللهقا (يەنى اللهنىڭ ھەددى ـ ھېسابسىز نېمەتلىرىگە) شۈكۈر قىلىڭلار﴾[4].

---

[1] سۈرە نەھل، 14 – ئايەت.

[2] سۈرە نەھل، 78 – ئايەت.

[3] سۈرە بەقەرە، 152 – ئايەت.

[4] سۈرە بەقەرە، 172 – ئايەت.

﴿وَهُوَ الَّذِي أَنْشَأَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَالْأَفْئِدَةَ قَلِيلًا مَا تَشْكُرُونَ﴾ «الله سىلەر ئۈچۈن قۇلاقلارنى، كۆزلەرنى ۋە دىللارنى ياراتتى، سىلەر ناھايىتى ئاز شۈكۈر قىلىسىلەر»[1].

﴿وَمِنْ رَحْمَتِهِ جَعَلَ لَكُمُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ لِتَسْكُنُوا فِيهِ وَلِتَبْتَغُوا مِنْ فَضْلِهِ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾ «سىلەرنى كېچىدە ئارام ئالسۇن، كۈندۈزدە (ھاياتلىق يولىدا ھەرىكەتلىنىپ) اللهنىڭ پەزلىنى تەلەپ قىلسۇن ۋە (اللهنىڭ نېمەتلىرىگە) شۈكۈر قىلسۇن دەپ، سىلەر ئۈچۈن كېچە بىلەن كۈندۈزنى يارىتىشى اللهنىڭ رەھمىتىدىندۇر»[2].

﴿وَمَا كَانَ لِنَفْسٍ أَنْ تَمُوتَ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ كِتَابًا مُؤَجَّلًا وَمَنْ يُرِدْ ثَوَابَ الدُّنْيَا نُؤْتِهِ مِنْهَا وَمَنْ يُرِدْ ثَوَابَ الْآخِرَةِ نُؤْتِهِ مِنْهَا وَسَنَجْزِي الشَّاكِرِينَ﴾ «ھېچ كىشى اللهنىڭ ئىزنىسىز ئۆلمەيدۇ، الله ھەر ئادەمنىڭ ئەجىلىنى يېزىپ قويغان (ئادەمنىڭ ئۆمرىنى قورقۇنچاقلىق ئۇزارتالمايدۇ، باتۇرلۇق قىسقارتالمايدۇ). كىمكى دۇنيا ساۋابىنى كۆزلىسە، ئۇنىڭغا دۇنيانىڭ ساۋابىنى بېرىمىز (ئۇنىڭ ئاخىرەتلىكتىن نېسىۋىسى بولمايدۇ)؛ كىمكى ئاخىرەتنىڭ ساۋابىنى كۆزلىسە، ئۇنىڭغا ئاخىرەتنىڭ ساۋابىنى بېرىمىز، شۈكۈر قىلغۇچىلارنى مۇكاپاتلايمىز»[3].

﴿وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ يُرْسِلَ الرِّيَاحَ مُبَشِّرَاتٍ وَلِيُذِيقَكُمْ مِنْ رَحْمَتِهِ وَلِتَجْرِيَ الْفُلْكُ بِأَمْرِهِ وَلِتَبْتَغُوا مِنْ فَضْلِهِ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾ «اللهنىڭ سىلەرگە

[1] سۈرە مۇئمىنۇن، 78 – ئايەت.

[2] سۈرە قەسەس، 73 – ئايەت.

[3] سۈرە ئال ئىمران، 145 – ئايەت.

ئۆزىنىڭ رەھمىتىنى تېتىتىش ئۈچۈن، ئەمرى بويىچە كېمىلەرنى دېڭىزلاردا ماڭدۇرۇش ئۈچۈن، ئۆزىنىڭ مەرھەمىتىدىن تىلىشىڭلار ئۈچۈن، شۈكۈر قىلىشىڭلار ئۈچۈن، شاماللارنى يامغۇر بىلەن خۇش خەۋەر بەرگۈچى قىلىپ ئەۋەتىشى اللهنىڭ (كامالى قۇدرىتىنى كۆرسىتىدىغان) ئالامەتلىرىدىندۇر﴿[1].

﴿وَلَقَدْ آتَيْنَا لُقْمَانَ الْحِكْمَةَ أَنِ اشْكُرْ لِلَّهِ وَمَنْ يَشْكُرْ فَإِنَّمَا يَشْكُرُ لِنَفْسِهِ وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ حَمِيدٌ﴾ ﴿بىز لوقمانغا ھەقىقەتەن ھېكمەت ئاتا قىلدۇق، (ئۇنىڭغا ئېيتتۇقكى) اللهقا شۈكۈر قىلغىن، كىمكى شۈكۈر قىلىدىكەن، ئۆزى ئۈچۈن قىلغان بولىدۇ، كىمكى كۇفرىلىق قىلىدىكەن، شۈبھىسىزكى، الله (بەندىلەردىن) بىھاجەتتۇر، مەدھىيىگە لايىقتۇر﴿[2].

﴿أَلَمْ تَرَ أَنَّ الْفُلْكَ تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِنِعْمَتِ اللَّهِ لِيُرِيَكُمْ مِنْ آيَاتِهِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ﴾ ﴿كۆرمەمسەنكى، كېمىلەرنىڭ اللهنىڭ مەرھەمىتى بىلەن دېڭىزدا يۈرۈشى اللهنىڭ سىلەرگە (ئۆز قۇدرىتىنىڭ) بىر قىسىم دەلىللىرىنى كۆرسىتىشى ئۈچۈندۇر. بۇنىڭدا ھەربىر سەۋر قىلغۇچى، شۈكۈر قىلغۇچى (بەندە ئۈچۈن ھەقىقەتەن) (چوڭ) ئىبرەت بار﴿[3].

﴿وَآيَةٌ لَهُمُ الْأَرْضُ الْمَيْتَةُ أَحْيَيْنَاهَا وَأَخْرَجْنَا مِنْهَا حَبًّا فَمِنْهُ يَأْكُلُونَ وَجَعَلْنَا فِيهَا جَنَّاتٍ مِنْ نَخِيلٍ وَأَعْنَابٍ وَفَجَّرْنَا فِيهَا مِنَ الْعُيُونِ لِيَأْكُلُوا مِنْ ثَمَرِهِ

[1] سۈرە 46 – ئايەت.
[2] سۈرە لوقمان، 12 – ئايەت.
[3] سۈرە لوقمان، 31 – ئايەت.

﴿وَمَا عَمِلَتْهُ أَيْدِيهِمْ أَفَلَا يَشْكُرُونَ﴾ «ئۇلـۇك (يەنـى قۇرغـاق) زېمىننـى (يـامغۇر بـىلەن) تىرىلـدۈرۈپ، ئۇنىڭـدىن ئـۇلار يەيـدىغان ئاشـلىقنى ئۆسـتۈرگەنلىكىمىز ئۇلارغـا (اﷲنىـڭ قـۇدرىتى كامىلەسـىنى كۆرسـىتىدىغان) ئـالامەتتۇر. بىـز زېمىنـدا ئۈزۈملۈك، ئۈزۈملۈك، ئـۆزۈم بـاغلىرىنى بەرپـا قىلـدۇق، شۇ زېمىندا بـۇلاقلارنى ئېقىتتـۇق. ئـۇلار ئۇنىـڭ (يەنـى باغلارنىـڭ) مېۋىسـىنى يېيىـشى، (بـۇ مېـۋىلەرنى) ئۇلارنىـڭ قـوللىرى ياراتقـان ئەمەس، ئۇلار (اﷲنىڭ نېمەتلىرىگە) شۇكۇر قىلمامدۇ؟»[1]

﴿بَلِ اللَّهَ فَاعْبُدْ وَكُنْ مِنَ الشَّاكِرِينَ﴾ «بەلكـى يـالغۇز اﷲقـا ئىبادەت قىلغىن ۋە شۇكۇر قىلغۇچىلاردىن بولغىن»[2].

﴿إِنْ تَكْفُرُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ عَنْكُمْ وَلَا يَرْضَى لِعِبَادِهِ الْكُفْرَ وَإِنْ تَشْكُرُوا يَرْضَهُ لَكُمْ وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَى ثُمَّ إِلَى رَبِّكُمْ مَرْجِعُكُمْ فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ﴾ «ئەگەر كـاپىر بولسـاڭلار اﷲ سىلەردىن بىهـاجەتتۇر، اﷲ بەنـدىلىرىنىڭ كـاپىر بولۇشـىغا رازى بولمايـدۇ. ئەگەر سـىلەر شـۈكۈر قىلساڭلار، اﷲ سـىلەرنىڭ قىلغـان شـۈكۈرۈڭلاردىن رازى بولـىدۇ، بىـر گۇناھكـار ئـادەم باشـقا بىراۋنىـڭ گۇنـاھىنى ئۈسـتىگە ئالمايـدۇ (يەنـى ھەر ئـادەم قىلغـان گۇناھىغا ئـۆزى جاۋابكـار بولـىدۇ)، ئانـدىن سـىلەر پەرۋەردىگارىڭلارنىـڭ دەرگاھىغـا قايتىسـىلەر، اﷲ قىلمىشـىڭلارنى سـىلەرگە ئېيتىـپ

[1] سۈرە ياسىن، 33 – ئايەتتىن 35 – ئايەتكىچە.

[2] سۈرە زۇمەر، 66 – ئايەت.

بېرىــــدۇ، اللە ھەقــــقەتەن دىللاردىكــــى ســــىرلارنى تولـــۇق بىلگۈچىدۇر﴾[1].

﴿مَـا يَفْعَـلُ اللَّهُ بِعَـذَابِكُمْ إِنْ شَـكَرْتُمْ وَآمَنْـتُمْ وَكَـانَ اللَّهُ شَـاكِرًا عَلِيمًـا﴾ ﴿ئەگەر (اللەنىــڭ نېمەتلىــرىگە) شــۈكۈر قىلســاڭلار ۋە ئىمــان ئېيتساڭلار، اللە سىلەرگە ئازاب قىلىپ نېمە قىلىدۇ؟ اللە شۈكۈر قىلغۇچىنى مۇكاپاتلىغۇچىدۇر، ھەممىنى بىلگۈچىدۇر﴾[2].

﴿اللَّهُ الَّـذِي جَعَـلَ لَكُـمُ اللَّيْـلَ لِتَسْـكُنُوا فِيـهِ وَالنَّهَـارَ مُبْصِـرًا إِنَّ اللَّهَ لَـذُو فَضْـلٍ عَلَـى النَّـاسِ وَلَكِـنَّ أَكْثَـرَ النَّـاسِ لَا يَشْـكُرُونَ﴾ ﴿(كۈنــــدۈزى ئىشــلەپ يەتــكەن ھــارغىنلىقتىن) ئــارام ئېلىشــىڭلار ئۈچــۈن، اللە سىلەرگە كېچىنى (قاراڭغۇ قىلىپ) ياراتتى، (تىرىكچىلىك يولىدا ھەرىكەتلىنىشــىڭلار ئۈچــۈن) كۈنــدۈزنى يــورۇق يــاراتتى. اللە ئىنســـانلارغا ھەقــــقەتەن مەرھەمەتلىكتــــۇر ۋە لــــېكىن ئىنسانلارنىڭ تولىسى (اللەنىڭ ئېھسانىغا) شۈكۈر قىلمايدۇ، (اللەنىڭ مەرھەمىتى ۋە نېمەتلىرىگە نانكورلۇق قىلىدۇ)﴾[3].

﴿وَمِـنْ آيَاتِـهِ الْجَـوَارِ فِي الْبَحْـرِ كَـالْأَعْلَامِ إِنْ يَشَـأْ يُسْـكِنِ الـرِّيحَ فَـيَظْلَلْنَ رَوَاكِـدَ عَلَـى ظَهْـرِهِ إِنَّ فِي ذَلِـكَ لَآيَـاتٍ لِكُـلِّ صَـبَّارٍ شَـكُورٍ﴾ ﴿دېڭىـــزدا قـــاتنىغۇچى تاغـــدەك كـــېمىلەر اللەنىـــڭ قۇدرىتىنىـــڭ دەلىللىرىدىنــدۇر. ئەگەر اللە خالىســا، شــامالنى توختىتىۋېتىــدۇ ـ دە، كــېمىلەر دېڭىزنىــڭ ئۈســتىدە توختــاپ قالىــدۇ، بۇنىڭــدا

---

[1] سۈرە زۇمەر، 7 – ئايەت.
[2] سۈرە نىسا، 147 – ئايەت.
[3] سۈرە غافىر، 61 – ئايەت.

(قاتتىقلىقتا) سەۋر قىلغۇچى، (كەڭچىلىكتە) شۈكۈر قىلغۇچى ھەر مۆمىن ئۈچۈن نۇرغۇن ئىبرەتلەر بار﴾[1].

﴿اللَّهُ الَّذِي سَخَّرَ لَكُمُ الْبَحْرَ لِتَجْرِيَ الْفُلْكُ فِيهِ بِأَمْرِهِ وَلِتَبْتَغُوا مِنْ فَضْلِهِ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾ ﴿اللەنىڭ ئەمرى بىلەن دېڭىزدا كېمىلەرنىڭ يۈرۈشى ئۈچۈن، سىلەرنىڭ اللەنىڭ پەزلىدىن تەلەپ قىلىشىڭلار ئۈچۈن (يەنى تىجارەت قىلىشىڭلار، بېلىق تۇتۇشۇڭلار، دېڭىز ئاستىدىن ئۈنچە ـ مەرۋايىتلارنى سۈزۈۋېلىشىڭلار ئۈچۈن) ۋە (اللەقا) شۈكۈر قىلىشىڭلار ئۈچۈن، الله سىلەرگە دېڭىزنى بويسۇندۇرۇپ بەردى﴾[2].

﴿وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ إِحْسَانًا حَمَلَتْهُ أُمُّهُ كُرْهًا وَوَضَعَتْهُ كُرْهًا وَحَمْلُهُ وَفِصَالُهُ ثَلَاثُونَ شَهْرًا حَتَّى إِذَا بَلَغَ أَشُدَّهُ وَبَلَغَ أَرْبَعِينَ سَنَةً قَالَ رَبِّ أَوْزِعْنِي أَنْ أَشْكُرَ نِعْمَتَكَ الَّتِي أَنْعَمْتَ عَلَيَّ وَعَلَى وَالِدَيَّ وَأَنْ أَعْمَلَ صَالِحًا تَرْضَاهُ وَأَصْلِحْ لِي فِي ذُرِّيَّتِي إِنِّي تُبْتُ إِلَيْكَ وَإِنِّي مِنَ الْمُسْلِمِينَ﴾ ﴿بىز ئىنساننى ئاتا ـ ئانىسىغا ياخشىلىق قىلىشقا بۇيرۇدۇق. ئىنساننى ئانىسى مۇشەققەت بىلەن قورساق كۆتۈرۈپ، مۇشەققەت بىلەن تۇغدى. ئۇنىڭغا قورساق كۆتۈرۈش مۇددىتى ۋە ئۇنى سۈتتىن ئايرىش مۇددىتى 30 ئايدۇر. تاكى ئۇ (بوۋاق ئۆسۈپ) كۈچ ـ قۇۋۋەتكە تولۇپ، 40 ياشقا يەتكەندە، (ئۇ): «پەرۋەردىگارىم! سېنىڭ ماڭا ۋە ئاتا ـ ئانامغا بەرگەن نېمىتىڭگە شۈكۈر قىلىشنى ۋە سەن رازى بولىدىغان ياخشى ئىشنى قىلىشنى ماڭا ئىلھام قىلغىن، مەن ئۈچۈن مېنىڭ

[1] سۈرە شۇرا، 32 – ۋە 33 – ئايەتلەر.

[2] سۈرە جاسىيە، 12 – ئايەت.

ئەۋلادىمنى تۈزگىن (يەنى مېنىڭ ئەۋلادىمنى ياخشى ئادەملەر قىلغىن)، مەن ھەقىقەتەن ساڭا (جىمى گۇناھلاردىن) تەۋبە قىلدىم، مەن ھەقىقەتەن مۇسۇلمانلاردىندۇرمەن» دەيدۇ﴾[1].

﴿أَفَرَأَيْتُمُ الْمَاءَ الَّذِي تَشْرَبُونَ أَأَنْتُمْ أَنْزَلْتُمُوهُ مِنَ الْمُزْنِ أَمْ نَحْنُ الْمُنْزِلُونَ لَوْ نَشَاءُ جَعَلْنَاهُ أُجَاجًا فَلَوْلَا تَشْكُرُونَ﴾ ﴿سىلەر ئىچىۋاتقان سۇنى دەپ بېقىڭلارچۇ؟ ئۇنى بۇلۇتتىن سىلەر چۈشۈردۈڭلارمۇ ياكى بىز چۈشۈردۇقمۇ؟ ئەگەر بىز خالىساق ئۇنى تۇزلۇق قىلىپ قوياتتۇق (پەرۋەردىگارىڭلارنىڭ زور نېمەتلىرىگە) نېمىشقا شۈكۈر قىلمايسىلەر؟﴾[2]

﴿قُلْ هُوَ الَّذِي أَنْشَأَكُمْ وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَالْأَفْئِدَةَ قَلِيلًا مَا تَشْكُرُونَ﴾ ﴿(ئى مۇھەممەد! ئۇلارغا) ئېيتقىنكى، الله سىلەرنى ياراتتى، سىلەر ئۈچۈن قۇلاقنى، كۆزلەرنى، دىللارنى ياراتتى، سىلەر ئاز شۈكۈر قىلىسىلەر﴾[3].

﴿وَلَقَدْ مَكَّنَّاكُمْ فِي الْأَرْضِ وَجَعَلْنَا لَكُمْ فِيهَا مَعَايِشَ قَلِيلًا مَا تَشْكُرُونَ﴾ ﴿شۈبھىسىزكى، سىلەرنى زېمىندا يەرلەشتۈردۇق، زېمىندا سىلەرگە تۇرمۇش لازىمەتلىكلىرىنى پەيدا قىلدۇق، (سىلەرگە پەرۋەردىگارىڭلارنىڭ مۇشۇنداق نېمەتلىرى بار تۇرۇقلۇق ئۇنىڭغا) ناھايىتى ئاز شۈكۈر قىلىسىلەر﴾[4].

---

[1] سۈرە ئەھقاف، 15 – ئايەت.

[2] سۈرە ۋاقىئە، 68 – ئايەتتىن 70 – ئايەتكىچە.

[3] سۈرە مۈلك، 23 – ئايەت.

[4] سۈرە ئەئراف، 10 – ئايەت.

﴿وَالْبَلَدُ الطَّيِّبُ يَخْرُجُ نَبَاتُهُ بِإِذْنِ رَبِّهِ وَالَّذِي خَبُثَ لَا يَخْرُجُ إِلَّا نَكِدًا كَذَلِكَ نُصَرِّفُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَشْكُرُونَ﴾ ﴿مۇنبەت يەرنىڭ گىياسى اللهنىڭ ئىزنى بىلەن تولۇق ئۈنىدۇ (بۇ، ۋەز - نەسىھەتكە قۇلاق سېلىپ، ئۇنىڭدىن پايدىلىنىدىغان مۆمىنىنىڭ مىسالىدۇر)، ناچار يەرنىڭ گىياسى ئاز ئۆسىدۇ (بۇ، ۋەز - نەسىھەتتىن پايدىلانمايدىغان كاپىرنىڭ مىسالىدۇر)، شۈكۈر قىلىدىغان قەۋم ئۈچۈن ئايەتلىرىمىزنى مۇشۇنداق شەكىللەردە بايان قىلىمىز﴾[1].

بەختكە ئېرىشكۈچىلەر

﴿الم ذَلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ فِيهِ هُدًى لِلْمُتَّقِينَ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ وَالَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِمَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ وَمَا أُنْزِلَ مِنْ قَبْلِكَ وَبِالْآخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ أُولَئِكَ عَلَى هُدًى مِنْ رَبِّهِمْ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ ﴿ئەلىف، لام، مىم. بۇ كىتابتا (يەنى قۇرئاندا) ھېچ شەك يوق، (ئۇ) تەقۋادارلارغا يېتەكچىدۇر. ئۇلار غەيبكە ئىشىنىدۇ، نامازنى ئادا قىلىدۇ، ئۇلار بىز بەرگەن مال ـ مۈلۈكتىن (خۇدا يولىغا) سەرپ قىلىدۇ. ئۇلار ساڭا نازىل قىلىنغان كىتابقا، سەندىن ئىلگىرىكى (پەيغەمبەرلەرگە) نازىل قىلىنغان كىتابلارغا ئىشىنىدۇ ۋە ئاخىرەتكە شەكسىز ئىشىنىدۇ. ئەنە شۇلار پەرۋەردىگارىنىڭ توغرا يولىدا بولغۇچىلاردۇر، ئەنە شۇلار بەختكە ئېرىشكۈچىلەردۇر﴾[1].

﴿وَلْتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ ﴿سىلەرنىڭ ئاراڭلاردا خەيرلىك ئىشلارغا دەۋەت قىلىدىغان، ياخشى ئىشلارغا بۇيرۇپ، يامان ئىشلارنى مەنئى قىلىدىغان بىر جامائە بولسۇن؛ ئەنە شۇلار مەقسەتكە ئېرىشكۈچىلەردۇر﴾[2].

﴿كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ وَإِنَّمَا تُوَفَّوْنَ أُجُورَكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَمَنْ زُحْزِحَ عَنِ النَّارِ وَأُدْخِلَ الْجَنَّةَ فَقَدْ فَازَ وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا مَتَاعُ الْغُرُورِ﴾ ﴿ھەربىر جان ئىگىسى ئۆلۈمنىڭ تەمىنى تېتىغۇچىدۇر.

[1] سۈرە بەقەرە، 1 – ئايەتتىن 5 – ئايەتكىچە.

[2] سۈرە ئال ئىمران، 104 – ئايەت.

سـىـلەرنىڭ ئەجـىـرىڭلار (يەنـى ئەمەللىرىڭلارنىـڭ سـاۋابى) قىيـامەت كـۈنى تولـۇق بېرىلـىـدۇ، كىمكـى دوزاختـىن يىـراق قىلىنغـان ۋە جەنـنەتكە كىرگـۈزۈلگەن ئىـكەن، ئـۇ مۇرادىغـا يەتـكەن بولـىدۇ. دۇنيـا تىرىكچىلىكـى پەقەت ئالدايـدىغان مالـدىنلا ئىبـارەتتۇر (يەنـى ئالدايـدىغان نەرسـە بولـۇپ، ئازغىنـا بەھرىمەن بولغاندىن كېيىن تۈگەيدۇ)﴾[1].

﴿فَـآتِ ذَا الْقُـرْبَى حَقَّـهُ وَالْمِسْـكِينَ وَابْـنَ السَّـبِيلِ ذَلِـكَ خَيْـرٌ لِلَّـذِينَ يُرِيـدُونَ وَجْـهَ اللَّهِ وَأُولَئِـكَ هُـمُ الْمُفْلِحُـونَ﴾ ﴿خـش ـ ئەقرىبالارغـا، مىسـكىنلەرگە، ئىبنـى سـەبىللەرگە (سـىلە ـ رەھـم ۋە ياخشـىلىقتىن تېگىشـلىك) ھەققىنـى بەرگـىن، اللهنىـڭ رازىلىقىنـى كۆزلەيـدىغانلار ئۈچـۈن مۇنـداق قىلىـش ياخشـىدۇر، ئەنە شـۇلار مەقسەتكە ئېرىشكۈچىلەردۇر﴾[2].

﴿هُـدًى وَرَحْمَـةً لِلْمُحْسِـنِينَ الَّـذِينَ يُقِيمُـونَ الصَّـلَاةَ وَيُؤْتُـونَ الزَّكَـاةَ وَهُـمْ بِـالْآخِرَةِ هُـمْ يُوقِنُـونَ أُولَئِـكَ عَلَـى هُـدًى مِـنْ رَبِّهِـمْ وَأُولَئِـكَ هُـمُ الْمُفْلِحُـونَ﴾ ﴿(ئـۇ) (تەئـدىل ئەركـان بىـلەن) نامـاز ئوقۇيـدىغان، (اللهنىـڭ رىزاسـىنى تىـلەش يۈزىسـىدىن كۆڭـۈل ئـازادىلىكى بىـلەن) زاكـات بېرىـدىغان ۋە ئـاخىرەتكە جەزمەن ئىشـىنىدىغان ياخشـى ئىـش قىلغـۇچى كىشـىلەرگە ھىـدايەتتۇر ۋە رەھمەتتـۇر. ئاشـۇلار (يەنـى يـۇقىرىقى سـۈپەتلەرگە ئىـگە كىشـىلەر) پەرۋەردىگارىنىـڭ تـوغرا

---

[1] سۈرە ئال ئىمران، 185 – ئايەت.

[2] سۈرە رۇم، 38 – ئايەت.

يولـــــدا بولغـــــۇچىلاردۇر، ئەنە شـــــۇلار مەقســـــەتكە ئېرىشكۈچىلەردۇر﴾[1].

﴿لَا تَجِدُ قَوْمًا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ يُوَادُّونَ مَنْ حَادَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَوْ كَانُوا آبَاءَهُمْ أَوْ أَبْنَاءَهُمْ أَوْ إِخْوَانَهُمْ أَوْ عَشِيرَتَهُمْ أُولَئِكَ كَتَبَ فِي قُلُوبِهِمُ الْإِيمَانَ وَأَيَّدَهُمْ بِرُوحٍ مِنْهُ وَيُدْخِلُهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ أُولَئِكَ حِزْبُ اللَّهِ أَلَا إِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ ﴿اللەقــا ۋە ئــاخىرەت كــۈنىگە ئىشــەنگەن بىــر قەۋمنىــــڭ الله بىـــلەن ۋە ئۇنىــــڭ پەيغەمبىـــرى بىـــلەن قارشىلاشـــقانلارنى ـ ئۇلارنىـــڭ ئـــانىلىرى، ئوغـــۇللىرى، يـــا قېرىنداشـلىرى، يـا ئـۇرۇق ـ تۇغقـانلىرى بولغـان تەقـدىردىمۇ ـ دوسـت تۇتقـانلىقىنى كۆرمەيسـەن (يەنـى ئـۇلارنى دوسـت تۇتۇشـى مـــۇمكىن ئەمەس)، ئەنە شـــۇلارنىڭ دىللىرىـــدا الله ئىمـــاننى مەھــكەم قىلــدى ۋە ئــۆز دەرگاھىــدىن بولغــان روھ بىــلەن ئــۇلارنى كــۈچەيتتى، الله ئــۇلارنى ئاســتىدىن ئۆســتەڭلەر ئېقىــپ تۇرىــدىغان جەنــنەتلەرگە كىرگۈزىــدۇ، ئــۇلار جەنــنەتلەردە مەڭگــۈ قالىــدۇ، الله ئـــۇلاردىن رازى بولىـــدۇ، اللەتـــىن ئۇلارمـــۇ مەمنـــۇن بولىـــدۇ، ئەنە شـــۇلار اللەنىـــڭ قوشـــۇنىدۇر، بىلىڭلاركـــى، اللەنىـــڭ قوشـــۇنى مەقسەتكە ئېرىشكۈچىلەردۇر﴾[2].

﴿لَا يَسْتَوِي أَصْحَابُ النَّارِ وَأَصْحَابُ الْجَنَّةِ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمُ الْفَائِزُونَ﴾ ﴿ئەھلـــى دوزاخ بىـــلەن ئەھلـــى جەنـــنەت (قىيـــامەت

---

[1] سۈرە لوقمان، 3 – ئايەتتىن 5 – ئايەتكىچە.

[2] سۈرە مۇجادىلە، 22 – ئايەت.

كــۈنى) بـــاراۋەر بولمايـــدۇ، ئەھلـــى جەنـــنەت بولســـا مەقســـەتكە ئېرىشكۈچىلەردۇر﴾ [1].

﴿وَالَّـذِينَ تَبَـوَّءُوا الـدَّارَ وَالْإِيمَـانَ مِـنْ قَـبْلِهِمْ يُحِبُّـونَ مَـنْ هَـاجَرَ إِلَـيْهِمْ وَلَا يَجِـدُونَ فِي صُـدُورِهِمْ حَاجَـةً مِمَّـا أُوتُـوا وَيُـؤْثِرُونَ عَلَـى أَنْفُسِـهِمْ وَلَـوْ كَـانَ بِهِـمْ خَصَاصَـةٌ وَمَـنْ يُـوقَ شُـحَّ نَفْسِـهِ فَأُولَئِـكَ هُـمُ الْمُفْلِحُـونَ﴾ ﴿ئـــــۇلاردىن (يەنـــى مۇھـــاجىرلاردىن) مەدىنـــدە يەرلـــك بولغـــان، ئىمـــانى كۈچلـــۈك بولغـــانلار (يەنـــى ئەنســـارلار) يېنىغـــا ھىجـــرەت قىلـــىپ كەلگەنلەرنـــى (يەنـــى مۇھـــاجىرلارنى) دوســـت تۇتـــدۇ، ئۇلارغـــا بېرىلگەن نەرسىلەر ئۈچـۈن ئىچـى تـارلىق قىلمايـدۇ، ئـۇلار موھتـاج تۇرۇقلـــۇق (مۇھاجىرلارنـــڭ مەنپەئەتىنـــــــى) ئۆزلىرىنـــــڭ (مەنپەئەتـــى) دىـــن ئەلا بىلـــدۇ، ئـــۆز نەپســـىنىڭ بېخىللىقىـــدىن ساقلانغانلار مەقسەتكە ئېرىشكۈچىلەردۇر﴾ [2].

﴿فَـاتَّقُوا اللَّهَ مَـا اسْـتَطَعْتُمْ وَاسْمَعُـوا وَأَطِيعُـوا وَأَنْفِقُـوا خَيْـرًا لِأَنْفُسِـكُمْ وَمَـنْ يُـوقَ شُـحَّ نَفْسِـهِ فَأُولَئِـكَ هُـمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ ﴿تاقىتىڭلارنـــڭ يېتىشـــچە اللەقـــا تەقۋادارلـــق قىلىڭـــلار، (ۋەزىنـــى) ئـــاڭلاڭلار، (ئەمـــرىگە) ئىتـــائەت قىلىڭـــلار، (اللەنـــڭ يولـــدا مـــاللىرىڭلارنى) ســـەرپ قىلىڭـلار، (بـۇ) ئـۆزۈڭلار ئۈچـۈن پايـدىلىقتۇر، كىمكـى نەپسـىنىڭ بېخىللىقىـــــدىن ســــــاقلىنىدىكەن، ئـــــۇ مەقســــــتىگە ئېرىشكۈچىدۇر﴾ [3].

---

[1] سۈرە ھەشر، 20 – ئايەت.

[2] سۈرە ھەشر، 9 – ئايەت.

[3] سۈرە تەغابۇن، 16 – ئايەت.

﴿الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِيَّ الْأُمِّيَّ الَّذِي يَجِدُونَهُ مَكْتُوبًا عِنْدَهُمْ فِي التَّوْرَاةِ وَالْإِنْجِيلِ يَأْمُرُهُمْ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَاهُمْ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُحِلُّ لَهُمُ الطَّيِّبَاتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ الْخَبَائِثَ وَيَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَالْأَغْلَالَ الَّتِي كَانَتْ عَلَيْهِمْ فَالَّذِينَ آمَنُوا بِهِ وَعَزَّرُوهُ وَنَصَرُوهُ وَاتَّبَعُوا النُّورَ الَّذِي أُنْزِلَ مَعَهُ أُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ ﴿ئۇلار ئەلچىگە ــ ئۇممى پەيغەمبەرگە (يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا) ئەگىشىدۇ، ئۇلار ئۇز ئىلكىدىكى تەۋرات، ئىنجىللاردا ئۇنىڭ (سۈپىتىنىڭ) يېزىلغانلىقىنى كۆرىدۇ. ئۇ ئۇلارنى ياخشى ئىش قىلىشقا بۇيرۇيدۇ، يامان ئىش قىلىشتىن توسىدۇ، ئۇلارغا پاك نەرسىلەرنى ھالال قىلىدۇ، ناپاك نەرسىلەرنى ھارام قىلىدۇ، ئۇلارنىڭ ئېغىر يۈكىنى يېنىكلىتىدۇ، ئۇلارنى سېلىنغان تاقاق، كويزا ـ كىشەنلەردىن بوشىتىدۇ (يەنى ئۇلارغا يۈكلەنگەن ئېغىر ۋەزىپىلەرنى ئېلىپ تاشلايدۇ)، ئۇنىڭغا ئىمان ئېيتقانلار، ئۇنى ھۆرمەتلىگەنلەر، ئۇنىڭغا ياردەم بەرگەنلەر، ئۇنىڭغا نازىل قىلىنغان نۇر (يەنى قۇرئان) غا ئەگەشكۈچىلەر بەختكە ئېرىشكۈچىلەردۇر﴾[1].

﴿لَكِنِ الرَّسُولُ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ جَاهَدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ وَأُولَئِكَ لَهُمُ الْخَيْرَاتُ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ ﴿لېكىن، پەيغەمبەر ۋە پەيغەمبەر بىلەن بىللە ئىمان ئېيتقانلار ماللىرى بىلەن، جانلىرى بىلەن جىھاد قىلدى، ئەنە شۇلار (ئىككىلا دۇنيانىڭ) ياخشىلىقلىرىغا نائىل بولىدۇ، ئەنە شۇلار مەقسەتكە يەتكۈچىلەردۇر﴾[2].

---

[1] سۈرە ئەئراف، 157 – ئايەت.

[2] سۈرە تەۋبە، 88 – ئايەت.

﴿وَنَفْسٍ وَمَا سَوَّاهَا فَأَلْهَمَهَا فُجُورَهَا وَتَقْوَاهَا قَدْ أَفْلَحَ مَنْ زَكَّاهَا﴾

﴿روھ بىلەن ۋە ئۇنى چىرايلىق قىلىپ ياراتقان، ئۇنىڭغا ياخشى ــ يامانلىقنى بىلدۈرگەن زات بىلەن قەسەمكى، روھنى پاك قىلغان ئادەم چوقۇم مۇرادىغا يېتىدۇ﴾[1].

[1] سۈرە شەمس، 7 – ئايەتتىن 9 – ئايەتكىچە.

نېمەتلەر ۋە قىيىنچىلىقلار

﴿وَإِذَا مَسَّ الْإِنْسَانَ الضُّرُّ دَعَانَا لِجَنْبِهِ أَوْ قَاعِدًا أَوْ قَائِمًا فَلَمَّا كَشَفْنَا عَنْهُ ضُرَّهُ مَرَّ كَأَنْ لَمْ يَدْعُنَا إِلَى ضُرٍّ مَسَّهُ كَذَلِكَ زُيِّنَ لِلْمُسْرِفِينَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ ﴿ئىنسانغا بىرەر زىيان ـ زەخمەت يەتسە، ياتسدۇ، ئولتۇرسدۇ، تۇرسدۇ، (ئۇنى دەپئى قىلىشىمىزنى تىلەپ) بىزگە دۇئا قىلىدۇ؛ ئۇلارغا يەتكەن زىيان ـ زەخمەتنى كۆتۈرۈۋەتسەك، گويا ئۇنى كۆتۈرۈۋېتىشىمىزنى تىلەپ بىزگە دۇئا قىلمىغاندەك، يامان ئىشنى يەنە داۋاملاشتۇرىدۇ، ھەددىدىن ئاشقۇچىلارنىڭ قىلمىشلىرى ئۇلارغا مۇشۇنداق چىرايلىق كۆرسىتىلدى﴾[1].

﴿وَإِذَا أَذَقْنَا النَّاسَ رَحْمَةً مِنْ بَعْدِ ضَرَّاءَ مَسَّتْهُمْ إِذَا لَهُمْ مَكْرٌ فِي آيَاتِنَا قُلِ اللَّهُ أَسْرَعُ مَكْرًا إِنَّ رُسُلَنَا يَكْتُبُونَ مَا تَمْكُرُونَ هُوَ الَّذِي يُسَيِّرُكُمْ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ حَتَّى إِذَا كُنْتُمْ فِي الْفُلْكِ وَجَرَيْنَ بِهِمْ بِرِيحٍ طَيِّبَةٍ وَفَرِحُوا بِهَا جَاءَتْهَا رِيحٌ عَاصِفٌ وَجَاءَهُمُ الْمَوْجُ مِنْ كُلِّ مَكَانٍ وَظَنُّوا أَنَّهُمْ أُحِيطَ بِهِمْ دَعَوُا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ لَئِنْ أَنْجَيْتَنَا مِنْ هَذِهِ لَنَكُونَنَّ مِنَ الشَّاكِرِينَ فَلَمَّا أَنْجَاهُمْ إِذَا هُمْ يَبْغُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّمَا بَغْيُكُمْ عَلَى أَنْفُسِكُمْ مَتَاعَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا ثُمَّ إِلَيْنَا مَرْجِعُكُمْ فَنُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ﴾ ﴿كىشىلەرنىڭ بېشىغا كەلگەن زىيان ـ زەخمەتنى كۆتۈرۈۋەتكەندىن كېيىن، ئۇلارغا رەھمىتىمىزنى تېتىتساق، ئۇلار بىزنىڭ ئايەتلىرىمىز

[1] سۈرە يۇنۇس، 12 – ئايەت.

ئۈستىدە مىكىر ئىشلىتىشكە (يەنى ئىنكار قىلىشقا) ئالدىرايدۇ. ئېيتقىنكى، «الله ئۇلارنى قىلغان مىكرى ئۈچۈن ئەڭ تېز جازالايدۇ». شۈبھىسىزكى، بىزنىڭ پەرىشتىلىرىمىز مىكىرڭلارنى يېزىپ تۇرىدۇ. الله سىلەرنى قۇرۇقلۇقتا (يەنى ئۇلاغلار ئۈستىدە)، دېڭىزدا (يەنى كېمىلەر ئۈستىدە) سەپەر قىلدۇرىدۇ، سىلەر ئولتۇرغان كېمە (كىشىلەرنى ئېلىپ) مەيىن شامالدا مېڭىۋاتقان ۋە (بۇ) شامالدىن ئۇلار خۇشاللىنىۋاتقان چاغدا، بىردىنلا بوران چىقىپ (كېمە ئۆرۈلىدۇ)، ئۇلار تەرەپ ـ تەرەپتىن كۆتۈرۈلۈۋاتقان دېڭىز دولقۇنلىرى ئىچىدە قالىدۇ، كېمىدىكىلەر قورشىۋېلىنغانلىقىغا (يەنى ھالاك بولىدىغانلىقىغا) جەزم قىلىدۇ، (چوقۇنۇۋاتقان بۇتلىرىنى تاشلاپ قويۇپ) «ئى الله! ئەگەر سەن بىزنى بۇنىڭدىن (يەنى بالادىن) قۇتۇلدۇرساڭ، بىز چوقۇم شۈكۈر قىلغۇچىلاردىن بولىمىز» دەپ چىن كۆڭلى بىلەن دۇئا قىلىدۇ. الله ئۇلارنى (ئۇ بالادىن) قۇتقۇزغاندىن كېيىن، ئۇلار يەر يۈزىدە يولسىزلىق بىلەن بۇزۇقچىلىق قىلىدۇ. ئى ئىنسانلار! بۇزۇقچىلىقىڭلارنىڭ گۇناھى ئۆزۈڭلارغا بولىدۇ، (سىلەر) بۇ دۇنيا (نىڭ باقاسى يوق شەھۋەتلىرى) دىن بەھرىمەن بولىسىلەر (بۇنىڭ ھەسرىتى ئاخىرەتكە قالىدۇ)، ئاندىن سىلەر بىزنىڭ دەرگاھىمىزغا قايتىسىلەر، سىلەرگە قىلمىشىڭلارنى خەۋەر قىلىمىز﴾[1].

﴿وَلَئِنْ أَذَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنَّا رَحْمَةً ثُمَّ نَزَعْنَاهَا مِنْهُ إِنَّهُ لَيَئُوسٌ كَفُورٌ﴾

﴿ئەگەر بىز بىرەر ئىنسانغا رەھمىتىمىزنى تېتىتساق (يەنى

[1] سۈرە يۇنۇس، 21 – ئايەتتىن 23 – ئايەتكىچە.

نېمىتىمىزنى بەرسەك)، ئاندىن ئۇنى ئۇنىڭدىن تارتىۋالساق، ئۇ چوقۇم (اللەنىڭ رەھمىتىدىن) ئۈمىدسىزلىنىپ كېتىدۇ، كۇفرانى نېمەت قىلىدۇ﴾[1].

﴿وَمَا بِكُمْ مِنْ نِعْمَةٍ فَمِنَ اللَّهِ ثُمَّ إِذَا مَسَّكُمُ الضُّرُّ فَإِلَيْهِ تَجْأَرُونَ ثُمَّ إِذَا كَشَفَ الضُّرَّ عَنْكُمْ إِذَا فَرِيقٌ مِنْكُمْ بِرَبِّهِمْ يُشْرِكُونَ لِيَكْفُرُوا بِمَا آتَيْنَاهُمْ فَتَمَتَّعُوا فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ﴾ ﴿سىلەر بەھرىمەن بولۇۋاتقان نېمەتلەرنىڭ ھەممىسىنى اللە بەرگەن، سىلەرگە بىر ئېغىرچىلىق يەتسە، اللەقا يالۋۇرۇپ دۇئا قىلىسىلەر. اللە سىلەردىن ئېغىرچىلىقنى كۆتۈرۈۋەتسە، ئاراڭلاردىن بىر بۆلۈك ئادەم دەرھال ئۆز پەرۋەردىگارىغا شېرىك كەلتۈرىدۇ. ئۇلار ئۆزلىرىگە بەرگەن (بىشىدىكى ئېغىرچىلىقنى كۆتۈرۈۋەتكەنلىكىمىزدىن ئىبارەت) نېمىتىمىزگە ناشۈكۈرلۈك قىلىدۇ، (سىلەر ئەجىلىڭلار يەتكۈچە دۇنيادىن) بەھرىمەن بولۇڭلار، (ئىشىڭلارنىڭ ئاقىۋىتىنى) ئۇزاققا قالماي بىلىسىلەر﴾[2].

﴿وَإِذَا مَسَّكُمُ الضُّرُّ فِي الْبَحْرِ ضَلَّ مَنْ تَدْعُونَ إِلَّا إِيَّاهُ فَلَمَّا نَجَّاكُمْ إِلَى الْبَرِّ أَعْرَضْتُمْ وَكَانَ الْإِنْسَانُ كَفُورًا أَفَأَمِنْتُمْ أَنْ يَخْسِفَ بِكُمْ جَانِبَ الْبَرِّ أَوْ يُرْسِلَ عَلَيْكُمْ حَاصِبًا ثُمَّ لَا تَجِدُوا لَكُمْ وَكِيلًا أَمْ أَمِنْتُمْ أَنْ يُعِيدَكُمْ فِيهِ تَارَةً أُخْرَى فَيُرْسِلَ عَلَيْكُمْ قَاصِفًا مِنَ الرِّيحِ فَيُغْرِقَكُمْ بِمَا كَفَرْتُمْ ثُمَّ لَا تَجِدُوا لَكُمْ عَلَيْنَا بِهِ تَبِيعًا﴾ ﴿سىلەر دېڭىزدا بىرەر ئاپەتكە يولۇققان چېغىڭلاردا، ئىبادەت قىلىدىغان مەبۇدلار

---

[1] سۈرە ھۇد، 9 – ئايەت.

[2] سۈرە نەھل، 53 – ئايەتتىن 55 – ئايەتكىچە.

كەلىمەي، پەقەت اﷲلا كېلىدۇ (يەنى ئىنسان مۇنداق چاغدا اﷲتىن باشقىغا ئىلتىجا قىلمايدۇ)، اﷲ سىلەرنى (غەرق بولۇشتىن) قۇتقۇزۇپ، (ئامان ـ ئېسەن) قۇرۇقلۇققا چىقارغاندا يۈز ئۆرۈيسىلەر (يەنى ئىخلاسىڭلار تۈگەپ ئاۋۋالقى ھالىتىڭلارغا قايتىۋالىسىلەر). ئىنسان كۇفرىلىق قىلغۇچىدۇر (يەنى اﷲنىڭ نېمەتلىرىنى ئىنكار قىلىش ئىنساننىڭ تەبىئىتىدۇر). (دېڭىزدا غەرق بولۇپ كېتىشتىن قۇتۇلغىنىڭلار بىلەن) اﷲنىڭ سىلەرنى يەرگە يۇتقۇزۇۋېتىشىدىن، ياكى سىلەرگە ئاسماندىن تاش ياغدۇرۇپ ھالاك قىلىشىدىن، ئاندىن سىلەرنى (اﷲنىڭ ئازابىدىن ساقلايدىغان) ھېچ ھامىي تاپالماسلىقىڭلاردىن قورقماسسىلەر؟ ياكى اﷲنىڭ سىلەرنى دېڭىزدا قايتا قاتناتقۇزۇپ (دېڭىزدىكى چېغىڭلاردا) قارا بوران چىقىرىپ، كۇفرىلىق قىلغانلىقىڭلار تۈپەيلىدىن سىلەرنى غەرق قىلىۋېتىشىدىن، ئاندىن سىلەرگە بىزدىن ئۆچ ئېلىپ بېرىدىغان ھېچ ئەھەدى تاپالماسلىقىڭلاردىن قورقماسسىلەر؟﴾[1]

﴿وَإِذَا أَنْعَمْنَا عَلَى الْإِنْسَانِ أَعْرَضَ وَنَأَى بِجَانِبِهِ وَإِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ كَانَ يَئُوسًا﴾ ﴿ئىنسانغا (تۈرلۈك نېمەتلەرنى) بەرسەك (پەرۋەردىگارىنىڭ ئىبادىتىدىن) يۈز ئۆرۈيدۇ، (چوڭچىلىق قىلىپ) پەرۋەردىگارىدىن يىراقلىشىدۇ، ئۇنىڭغا بىرەر كۆڭۈلسىزلىك يەتسە، (اﷲنىڭ رەھمىتىدىن) مەيۇسلىنىپ كېتىدۇ﴾[2].

[1] سۈرە ئىسرا، 67 – ئايەتتىن 69 – ئايەتكىچە.

[2] سۈرە ئىسرا، 83 – ئايەت.

﴿وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَعْبُدُ اللَّهَ عَلَى حَرْفٍ فَإِنْ أَصَابَهُ خَيْرٌ اطْمَأَنَّ بِهِ وَإِنْ أَصَابَتْهُ فِتْنَةٌ انْقَلَبَ عَلَى وَجْهِهِ خَسِرَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةَ ذَلِكَ هُوَ الْخُسْرَانُ الْمُبِينُ﴾ ﴿بەزىلەر اللهقا شەك ـ شۈبھە بىلەن (يەنى تۇراقسىز هالدا) ئىبادەت قىلىدۇ، ئەگەر ئۇنىڭغا ياخشىلىق يەتسە دىنىدا تۇرىدۇ (بۇنداق ئادەم مۇناپىق بولۇپ، اللهقا دىلى بىلەن ئەمەس، پەقەت تىلى بىلەن ئىبادەت قىلىدۇ)، ئەگەر ئۇنىڭغا بەختسىزلىك يەتسە دىنىدىن يېنىۋالىدۇ، ئۇ، دۇنيا ۋە ئاخىرەتتە زىيان تارتىدۇ، بۇ روشەن زىياندۇر﴾[1].

﴿وَمَا هَذِهِ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا لَهْوٌ وَلَعِبٌ وَإِنَّ الدَّارَ الْآخِرَةَ لَهِيَ الْحَيَوَانُ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ فَإِذَا رَكِبُوا فِي الْفُلْكِ دَعَوُا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ فَلَمَّا نَجَّاهُمْ إِلَى الْبَرِّ إِذَا هُمْ يُشْرِكُونَ لِيَكْفُرُوا بِمَا آتَيْنَاهُمْ وَلِيَتَمَتَّعُوا فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ﴾ ﴿دۇنيا تىرىكچىلىكى پەقەت ئويۇن ـ كۈلكە ۋە غەپلەتتىن ئىبارەتتۇر، شۈبھىسىزكى، ئاخىرەت يۇرتى ھەقىقىي هايات (يۇرتىدۇر)، ئەگەر ئۇلار بىلسە ئىدى (بۇ دۇنيانى ئۇ دۇنيادىن ئارتۇق كۆرمەيتتى). ئۇلار كېمىگە چىقىپ (غەرق بولۇشتىن قورققان) چاغلىرىدا، اللهقا كامالى ئىخلاس بىلەن ئىلتىجا قىلىدۇ، الله ئۇلارنى ئامان ـ ئېسەن قۇرۇقلۇققا چىقارغان چاغدا (بالا ـ قازادىن قۇتۇلدۇرغان اللهنى ئۇنتۇپ)، ناگاهان (اللهقا) شېرىك كەلتۈرىدۇ. ئۇلار بەرگەن نېمىتىمىز (يەنى دېڭىزدىن قۇتۇلدۇرغانلىقىمىزغا ناشۈكۈرلۈك قىلىپ باقسۇن، قالغان

[1] سۈرە هەج، 11 – ئايەت.

ئۆمۈرلىرىدىن) بەھرىمەن بولسۇن، بۇلار (ئىشىنىڭ ئاقىۋىتىنى) كەلگۈسىدە بىلىدۇ﴾[1].

﴿وَإِذَا مَسَّ النَّاسَ ضُرٌّ دَعَوْا رَبَّهُمْ مُنِيبِينَ إِلَيْهِ ثُمَّ إِذَا أَذَاقَهُمْ مِنْهُ رَحْمَةً إِذَا فَرِيقٌ مِنْهُمْ بِرَبِّهِمْ يُشْرِكُونَ لِيَكْفُرُوا بِمَا آتَيْنَاهُمْ فَتَمَتَّعُوا فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ أَمْ أَنْزَلْنَا عَلَيْهِمْ سُلْطَانًا فَهُوَ يَتَكَلَّمُ بِمَا كَانُوا بِهِ يُشْرِكُونَ وَإِذَا أَذَقْنَا النَّاسَ رَحْمَةً فَرِحُوا بِهَا وَإِنْ تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌ بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ إِذَا هُمْ يَقْنَطُونَ﴾

﴿ئىنسانلارغا بىرەر زىيان ـ زەخمەت يەتكەن چاغدا، ئۇلار پەرۋەردىگارىغا ئىخلاس بىلەن ئىلتىجا قىلىدۇ، ئاندىن الله ئۇلارغا رەھمىتىنى تېتىتقان چاغدا، ئۇلاردىن بىر پىرقە دەرھال پەرۋەردىگارىغا شېرىك كەلتۈرىدۇ. ئۇلار بىزنىڭ بەرگەن نېمەتلىرىمىزگە ناشۈكۈرلۈك قىلىپ باقسۇن، (ئى مۇشرىكلار!) (دۇنيا تىرىكچىلىكىدە سىلەرگە بەرگەن نېمەتلىرىمىزدىن) بەھرىمەن بولۇڭلار، سىلەر (پانىي دۇنيانىڭ نېمىتىدىن بەھرىمەن بولغانلىقىڭلارنىڭ ئاقىۋىتىنى) كەلگۈسىدە بىلىسىلەر. ياكى ئۇلارغا ئۇلارنىڭ بۇتلارغا چوقۇنىشىنىڭ توغرىلىقىنى سۆزلەيدىغان بىرەر كىتاب نازىل قىلدۇقمۇ؟ (مۇنداق بولغىنى يوق). ئىنسانلارغا رەھمەتنى تېتىتساق، ئۇلار بۇنىڭدىن خۇشاللىنىپ كېتىدۇ، ئەگەر ئۇلارغا قىلمىشلىرى تۈپەيلىدىن بىرەر كۆڭۈلسىزلىك يەتسە، دەرھال ئۈمىدسىزلىنىپ كېتىدۇ﴾[2].

[1] سۈرە ئەنكەبۇت، 64 – ئايەتتىن 66 – ئايەتكىچە.
[2] سۈرە رۇم، 33 – ئايەتتىن 36 – ئايەتكىچە.

﴿اللَّهُ الَّذِي يُرْسِلُ الرِّيَاحَ فَتُثِيرُ سَحَابًا فَيَبْسُطُهُ فِي السَّمَاءِ كَيْفَ يَشَاءُ وَيَجْعَلُهُ كِسَفًا فَتَرَى الْوَدْقَ يَخْرُجُ مِنْ خِلَالِهِ فَإِذَا أَصَابَ بِهِ مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ إِذَا هُمْ يَسْتَبْشِرُونَ وَإِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلِ أَنْ يُنَزَّلَ عَلَيْهِمْ مِنْ قَبْلِهِ لَمُبْلِسِينَ فَانْظُرْ إِلَى آثَارِ رَحْمَتِ اللَّهِ كَيْفَ يُحْيِي الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا إِنَّ ذَلِكَ لَمُحْيِي الْمَوْتَى وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ وَلَئِنْ أَرْسَلْنَا رِيحًا فَرَأَوْهُ مُصْفَرًّا لَظَلُّوا مِنْ بَعْدِهِ يَكْفُرُونَ﴾ ﴿الله شاماللارنى ئەۋەتىپ بۇلۇتنى قوزغايدۇ، ئاندىن ئۇنى ئاسماندا خالىغىنى بويىچە تارقىتىدۇ، (گاھى) ئۇنى تارقاق پارچىلارغا بۆلىدۇ، شۇنىڭ بىلەن يامغۇرنىڭ بۇلۇتنىڭ ئارىسىدىن چۈشۈۋاتقانلىقىنى كۆرىسەن، الله يامغۇرنى خالىغان بەندىلىرىنىڭ ئۈستىگە ياغدۇرغان چاغدا، ئۇلار دەرھال خۇشال بولۇپ كېتىدۇ. ھالبۇكى، ئۇلار يامغۇر يېغىشتىن بۇرۇن ھەققەتەن ئۈمىدسىزلىنىپ كەتكەن ئىدى. اللهنىڭ رەھمىتىنىڭ نەتىجىلىرىگە قارىغىنكى، ئۇ زېمىننى ئۆلگەندىن كېيىن قانداق تىرىلدۈرىدۇ، شۈبھىسىزكى، الله ھەققەتەن ئۆلۈكلەرنى تىرىلدۈرگۈچىدۇر، الله ھەممە نەرسىگە قادىردۇر. ئەگەر بىز (زىرائەتكە زىيانلىق) شامالنى ئەۋەتسەك، ئۇلار (شامالنىڭ تەسىرىدىن) زىرائەتنىڭ سارغىيىپ كەتكەنلىكىنى كۆرسە، شۇنىڭدىن كېيىن ئۇلار (اللهنىڭ ئىلگىرىكى نېمەتلىرىگە) كۇفرىلىق قىلىدۇ﴾[1].

﴿وَإِذَا غَشِيَهُمْ مَوْجٌ كَالظُّلَلِ دَعَوُا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ فَلَمَّا نَجَّاهُمْ إِلَى الْبَرِّ فَمِنْهُمْ مُقْتَصِدٌ وَمَا يَجْحَدُ بِآيَاتِنَا إِلَّا كُلُّ خَتَّارٍ كَفُورٍ﴾ ﴿(دېڭىزدا)

[1] سۈرە رۇم، 48 – ئايەتتىن 51 – ئايەتكىچە.

ئــۇلارنى تــاغلاردەك دولقــۇنلار ئورىۋالغــان چاغــدا، ئــۇلار كامــالى ئىخــلاس بىـــلەن اللهقــا ئىلتىجــا قىلىـــدۇ، الله ئــۇلارنى (دېڭىـــز خەتەرلىرىـــدىن) قۇتۇلـــدۇرۇپ قۇرۇقلۇققـــا چىقارغـــان چاغـــدا، ئۇلارنىـــڭ بەزىســـى تـــوغرا يولـــدا بولىـــدۇ. بىزنىـــڭ ئـــايەتلىرىمىزنى پەقەت خىيانەتكـــار (اللهنىـــڭ نېمەتلىرىـــدىن تانغـــان) ئـــادەملا ئىنكار قىلىدۇ﴾[1].

﴿فَإِذَا مَسَّ الْإِنْسَانَ ضُرٌّ دَعَانَا ثُمَّ إِذَا خَوَّلْنَاهُ نِعْمَةً مِنَّا قَالَ إِنَّمَا أُوتِيتُهُ عَلَى عِلْمٍ بَلْ هِيَ فِتْنَةٌ وَلَكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ قَدْ قَالَهَا الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَمَا أَغْنَى عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ فَأَصَابَهُمْ سَيِّئَاتُ مَا كَسَبُوا وَالَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْ هَؤُلَاءِ سَيُصِيبُهُمْ سَيِّئَاتُ مَا كَسَبُوا وَمَا هُمْ بِمُعْجِزِينَ أَوَلَمْ يَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ وَيَقْدِرُ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ﴾

﴿ئىنســانغا بىــرەر مۇســىبەت يەتســە، بىــزگە دۇئــا قىلىــپ (ئىلتىجــا قىلىــدۇ)، ئانــدىن ئۇنىڭغــا مەرھەمەت قىلىــپ بىــرەر نېمىتىمىزنــى ئاتــا قىلســاق، ئــۇ: «بــۇ نــېمەت ماڭــا ئــۆز ئىلمىمــدىن (يەنــى پەزلىمـــــدىن، ئەمگىكىمـــــدىن، تىرىشـــــچانلىقىمدىن، رىزىـــــق تېپىشــنىڭ يــوللىرىنى بىلگەنلىكىمــدىن) كەلــدى» دەيــدۇ. (ئىــش ئــۇ ئويلىغانــدەك ئەمەس) بەلكــى ئــۇ ســىناقتۇر (يەنــى نــېمەت ئاتــا قىلىــش بىـــلەن، ئـــۇنى ئىتـــائەت قىلامـــدۇ؟ ئاســـىيلىق قىلامـــدۇ؟ دەپ ســـىنايمىز). لـــېكىن ئۇلارنىـــڭ تولىســـى (بـــۇنى) بىلمەيـــدۇ. مۇنـــداق ســـۆزنى ئـــۇلاردىن ئىلگىرىكىلەرمـــۇ قىلغـــان، ئۇلارنىـــڭ ئېرىشـــكەن مـــال ـ مۈلـــۈكلىرى ئۇلارغـــا ئەســـقاتمىدى. ئـــۇلار (دۇنيـــادا) قىلغـــان يامانلىقلىرىنىـــڭ جازاســـىنى تـــارتتى. بۇلارنىـــڭ

[1] سۈرە لوقمان، 32 – ئايەت.

ئىچىدىكى زۇلۇم قىلغانلارمۇ قىلغان يامانلىقلىرىنىڭ جازاسىنى تارتىدۇ، ئۇلار ئازابىمىزدىن قۇتۇلالمايدۇ. ئۇلار بىلمەمدۇكى، الله (سىناش يۈزىسىدىن) خالىغان ئادەمنىڭ رىزقىنى كەڭ قىلىدۇ، (خالىغان ئادەمنىڭ رىزقىنى) تار قىلىدۇ، شەك ـ شۈبھىسىزكى، بۇنىڭدا ئىمان ئېيتقان قەۋم ئۈچۈن نۇرغۇن ئالامەتلەر بار﴾[1].

﴿وَإِذَا مَسَّ الْإِنْسَانَ ضُرٌّ دَعَا رَبَّهُ مُنِيبًا إِلَيْهِ ثُمَّ إِذَا خَوَّلَهُ نِعْمَةً مِنْهُ نَسِيَ مَا كَانَ يَدْعُو إِلَيْهِ مِنْ قَبْلُ وَجَعَلَ لِلَّهِ أَنْدَادًا لِيُضِلَّ عَنْ سَبِيلِهِ قُلْ تَمَتَّعْ بِكُفْرِكَ قَلِيلًا إِنَّكَ مِنْ أَصْحَابِ النَّارِ﴾ ﴿ئىنسانغا بىرەر زىيان ـ زەخمەت يەتسە، پەرۋەردىگارىغا يۈزلەنگەن ھالدا ئۇنىڭغا دۇئا قىلىدۇ، ئاندىن الله ئۆز تەرىپىدىن ئۇنىڭغا نېمەت ئاتا قىلغان (ئۇنىڭ بېشىغا كەلگەن كۈلپەتنى كۆتۈرۈۋەتكەن) چاغدا، اللەقا زىيان ـ زەخمەتنى كۆتۈرۈۋېتىش توغرۇلۇق ئىلگىرى قىلغان دۇئاسىنى ئۇنتۇپ كېتىدۇ، (باشقىلارنى) اللەنىڭ يولىدىن ئازدۇرۇش ئۈچۈن اللەقا شېرىكلەرنى كەلتۈرىدۇ، ئېيتقىنكى، سەن كۇفرىڭ بىلەن تۇرۇپ، (بۇ پانىي دۇنيادىن) ئازغىنا (ۋاقىت) بەھرىمەن بولغىن، سەن چوقۇم دوزىخىلاردىندۇرسەن﴾[2].

﴿لَا يَسْأَمُ الْإِنْسَانُ مِنْ دُعَاءِ الْخَيْرِ وَإِنْ مَسَّهُ الشَّرُّ فَيَئُوسٌ قَنُوطٌ وَلَئِنْ أَذَقْنَاهُ رَحْمَةً مِنَّا مِنْ بَعْدِ ضَرَّاءَ مَسَّتْهُ لَيَقُولَنَّ هَذَا لِي وَمَا أَظُنُّ السَّاعَةَ قَائِمَةً وَلَئِنْ رُجِعْتُ إِلَى رَبِّي إِنَّ لِي عِنْدَهُ لَلْحُسْنَى فَلَنُنَبِّئَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِمَا عَمِلُوا وَلَنُذِيقَنَّهُمْ مِنْ عَذَابٍ غَلِيظٍ وَإِذَا أَنْعَمْنَا عَلَى الْإِنْسَانِ أَعْرَضَ وَنَأَى بِجَانِبِهِ

[1] سۈرە زۇمەر، 49 – ئايەتتىن 52 – ئايەتكىچە.

[2] سۈرە زۇمەر، 8 – ئايەت.

﴿وَإِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ فَذُو دُعَاءٍ عَرِيضٍ قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ كَانَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ ثُمَّ كَفَرْتُمْ بِهِ مَنْ أَضَلُّ مِمَّنْ هُوَ فِي شِقَاقٍ بَعِيدٍ﴾ ﴿ئىنسان (ئۆزىگە) ياخشىلىق تىلەشتىن زېرىكمەيدۇ، ئەگەر ئۇنىڭغا بىرەر يامانلىق يېتىپ قالسا (اللّٰەنىڭ رەھمىتىدىن) تولىمۇ ئۈمىدسىزلىنىپ كېتىدۇ. ئەگەر بىز ئۇنىڭغا كۆلپەتتىن كېيىن رەھمىتىمىزنى تېتىتساق، ئۇ چوقۇم: «بۇ ئۆزۈمنىڭ سەئيى ـ ئىجتىھادىمدىن كەلگەن، قىيامەتنىڭ بولىدىغانلىقىغا ئىشەنمەيمەن، مۇبادا (قىيامەت بولۇپ) مەن پەرۋەردىگارىمغا قايتۇرۇلغاندىمۇ ئۇنىڭ دەرگاھىدا چوقۇم جەننەتكە ئېرىشىمەن» دەيدۇ. ئەلۋەتتە كاپىرلارغا قىلمىشلىرىنى خەۋەر قىلىمىز ۋە ئۇلارغا قاتتىق ئازابنى تېتىتىمىز. ئىنسانغا نېمەت ئاتا قىلساق (پەرۋەردىگارىغا شۈكۈر قىلىشتىن) يۈز ئۆرۈيدۇ، (اللّٰەنىڭ ئەمرىگە بويسۇنۇشتىن باش تارتىپ) ھاكاۋۇرلىشىپ كېتىدۇ، ئەگەر ئۇنىڭغا يامانلىق يەتسە (اللّٰەقا يۈزلىنىپ) ئۇزۇنغا سوزۇلىدىغان دۇئا قىلىدۇ. (ئى مۇھەممەد! ئېيتقىنكى) «ئېيتىپ بېقىڭلارچۇ (قۇرئان مەن ئېيتقاندەك) اللّٰە تەرىپىدىن نازىل بولغان بولسا، سىلەر (ئويلىماستىنلا ئۇنى ئىنكار قىلساڭلار، ھالىڭلار قانداق بولىدۇ). (ھەقتىن) يىراق ئىختىلاپتا بولغان كىشىدىنمۇ گۇمراھ ئادەم بارمۇ؟ (يەنى سىلەردىنمۇ گۇمراھ ئادەم يوق)»﴾[1].

﴿فَإِنْ أَعْرَضُوا فَمَا أَرْسَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ حَفِيظًا إِنْ عَلَيْكَ إِلَّا الْبَلَاغُ وَإِنَّا إِذَا أَذَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنَّا رَحْمَةً فَرِحَ بِهَا وَإِنْ تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌ بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ فَإِنَّ الْإِنْسَانَ كَفُورٌ﴾ ﴿ئەگەر ئۇلار (يەنى مۇشرىكلار) (ئىماندىن) يۈز

---

[1] سۈرە فۇسسىلەت، 49 – ئايەتتىن 52 – ئايەتكىچە.

ئۆرۈسە، بىز سېنى ئۇلارغا كۆزەتچى قىلىپ ئەۋەتكىنىمىز يوق، سېنىڭ ۋەزىپەڭ پەقەت تەبلىغ قىلىشتۇر، ئەگەر ئىنسانغا بىزنىڭ رەھمىتىمىزنى تېتىتساق خۇش بولۇپ كېتىدۇ، ئۇلارنىڭ قىلغان گۇناھلىرى تۈپەيلىدىن (بېشىغا) بىرەر ھادىسە كەلسە، ئىنسان تولىمۇ كۇفرانە نېمەت قىلغۇچىدۇر﴾[1].

﴿إِنَّ الْإِنْسَانَ خُلِقَ هَلُوعًا إِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ جَزُوعًا وَإِذَا مَسَّهُ الْخَيْرُ مَنُوعًا إِلَّا الْمُصَلِّينَ الَّذِينَ هُمْ عَلَى صَلَاتِهِمْ دَائِمُونَ﴾ ﴿ئىنسان ھەققەتەن چىدامسىز يارىتىلدى. ئۇنىڭغا (يوقسۇزلۇق، ياكى كېسەللىك، يا قورقۇنچتەك) بىرەر كۆڭۈلسىزلىك يەتكەن چاغدا، زارلانغۇچىدۇر. بىرەر ياخشىلىق يەتكەن چاغدا، بېخىللىق قىلغۇچىدۇر. پەقەت (تۆۋەندىكىلەر بۇنىڭدىن) مۇستەسنا: ئۇلار نامازغا ھەمىشە رىئايە قىلغۇچىلاردۇر...﴾[2].

﴿فَأَمَّا الْإِنْسَانُ إِذَا مَا ابْتَلَاهُ رَبُّهُ فَأَكْرَمَهُ وَنَعَّمَهُ فَيَقُولُ رَبِّي أَكْرَمَنِ وَأَمَّا إِذَا مَا ابْتَلَاهُ فَقَدَرَ عَلَيْهِ رِزْقَهُ فَيَقُولُ رَبِّي أَهَانَنِ كَلَّا بَلْ لَا تُكْرِمُونَ الْيَتِيمَ وَلَا تَحَاضُّونَ عَلَى طَعَامِ الْمِسْكِينِ وَتَأْكُلُونَ التُّرَاثَ أَكْلًا لَمًّا وَتُحِبُّونَ الْمَالَ حُبًّا جَمًّا﴾ ﴿پەرۋەردىگارى ئىنساننى سىناپ ئەزىز قىلسا ۋە ئۇنىڭغا نېمەت بەرسە، ئۇ: «پەرۋەردىگارىم مېنى ئەزىز قىلدى» دەيدۇ. پەرۋەردىگارى ئىنساننى سىناپ رىزقىنى تار قىلسا، ئۇ: «پەرۋەردىگارىم مېنى خار قىلدى» دەيدۇ. ھەرگىز ئۇنداق ئەمەس، سىلەر يېتىمنى ھۆرمەت قىلمايسىلەر. بىر - بىرىڭلارنى مىسكىنگە ئاش، نان بېرىشكە تەرغىب

[1] سۈرە شۇرا، 48 – ئايەت.

[2] سۈرە مەئارىج، 19 – ئايەتتىن 23 – ئايەتكىچە.

قىلمايسـىلەر. مىراسـنى (ھـالال – ھـارام دېمەسـتىن) ھە دەپ يەيسـىلەر. مـالنى (ھېرىسـلىق بىـلەن) ناھـايىتى دوسـت تۇتىسىلەر﴾[1].

[1] سۈرە فەجر، 15 – ئايەتتىن 20 – ئايەتكىچە.

ۋەدىگە ۋاپا قىلىش

﴿الَّذِينَ يُوفُونَ بِعَهْدِ اللَّهِ وَلَا يَنْقُضُونَ الْمِيثَاقَ﴾ ﴿ئۇلار اللەنىڭ ئەھدىسىگە (يەنى اللە تاپشۇرغان ئىشلارغا) ۋاپا قىلىدۇ، بەرگەن ۋەدىسىنى بۇزمايدۇ﴾[1].

﴿وَأَوْفُوا بِعَهْدِ اللَّهِ إِذَا عَاهَدْتُمْ وَلَا تَنْقُضُوا الْأَيْمَانَ بَعْدَ تَوْكِيدِهَا وَقَدْ جَعَلْتُمُ اللَّهَ عَلَيْكُمْ كَفِيلًا إِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا تَفْعَلُونَ وَلَا تَكُونُوا كَالَّتِي نَقَضَتْ غَزْلَهَا مِنْ بَعْدِ قُوَّةٍ أَنْكَاثًا تَتَّخِذُونَ أَيْمَانَكُمْ دَخَلًا بَيْنَكُمْ أَنْ تَكُونَ أُمَّةٌ هِيَ أَرْبَى مِنْ أُمَّةٍ إِنَّمَا يَبْلُوكُمُ اللَّهُ بِهِ وَلَيُبَيِّنَنَّ لَكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَا كُنْتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ﴾ ﴿سىلەر ئەھدە تۈزۈشكەنلىرىڭلاردا، اللەنىڭ ئەھدىسىگە ۋاپا قىلىڭلار، قەسەمڭلارنى (اللەنىڭ نامىنى تىلغا ئېلىپ) پۇختىلىغاندىن كېيىن بۇزماڭلار، چۈنكى سىلەر اللەنى گۇۋاھچى قىلدىڭلار. شۈبھىسىزكى، اللە قىلمىشىڭلارنى بىلىپ تۇرىدۇ. سىلەر پىششىق ئىگىرگەن يىپىنى چۇۋۇپ پارچە - پارچە قىلىۋەتكەن خوتۇندەك بولماڭلار[2]. بىر جامائە (سان ۋە مال - مۈلۈك جەھەتتە) يەنە بىر جامائەدىن كۆپ بولغانلىقى ئۈچۈن، قەسەمڭلارنى ئالدامچىلىقنىڭ ۋاستىسى قىلىۋالىسىلەر (يەنى ئۆزئارا ياردەملىشىش ئۈستىدە بىر جامائە بىلەن ئىتتىپاق تۈزۈشكەندىن كېيىن، سانى، پۇل - مېلى

---

[1] سۈرە رەئد، 20 – ئايەت.

[2] بۇ، قەسەم ئىچىپ چىڭ ئەھدە قىلىشقاندىن كېيىن ئۆز ئەھدىسىنى بۇزغان ئادەمنىڭ مىسالىدۇر.

كـۆپرەك يەنە بىـر جامـائەنى كـۆرۈپلا ئىلگىرىكـى جامـائە بىـلەن تۈزۈشـكەن ئەھـدىنى بـۇزۇپ، كېيىنكـى جامـائە بىـلەن ئەھـدە تۈزىسـلەر)، الله سـىلەرنى ھەقىـقەتەن بۇنـىڭ (يەنـى ۋەدىـگە ۋاپـا قىلىـش ئەمـرى) بىـلەن سـىنايدۇ، سـىلەر دەتـالاش قىلىشـقان ھەق ـ نـاھەقنى قىيـامەت كـۈنى سـىلەرگە چوقـۇم ئايرىـپ بېرىدۇ﴾[1].

﴿بَلَـى مَـنْ أَوْفَى بِعَهْـدِهِ وَاتَّقَـى فَـإِنَّ اللَّهَ يُحِـبُّ الْمُتَّقِـينَ﴾ ﴿ئۇنـــداق ئەمەس (يەنــى ئــۇلار باشــقا دىنــدىكىلەرگە زۇلــۇم قىلســا گۇنــاھ بولــدۇ). ئەھــدىگە ۋاپــا قىلغــان ۋە گۇنــاھتىن ســاقلانغانلار (الله دوســت تۇتقـــان كىشـــىلەردۇر)، چـــۈنكى الله تەقـــۋادارلارنى ھەقىقەتەن دوست تۇتىدۇ﴾[2].

﴿يَـا أَيُّهَـا الَّـذِينَ آمَنُـوا أَوْفُـوا بِـالْعُقُودِ أُحِلَّـتْ لَكُـمْ بَهِيمَـةُ الْأَنْعَـامِ إِلَّا مَـا يُتْلَـى عَلَـيْكُمْ غَيْـرَ مُحِلِّي الصَّـيْدِ وَأَنْـتُمْ حُـرُمٌ إِنَّ اللَّهَ يَحْكُـمُ مَـا يُرِيـدُ﴾ ﴿ئـــى مـــۆمىنلەر! ئەھـــدىلەرگە (يەنـــى الله بىـــلەن ســـىلەرنىڭ ئـاراڭلاردىكى ۋە سـىلەرنىڭ ئـۆز ئـاراڭلاردىكى ئەھـدىلەرگە) ۋاپـا قىلىڭـــلار. ســـىلەرگە (بـــۇ ســـۈرىدە تۆۋەنـــدە) ئوقـــۇپ بېرىلىـدىغانلاردىن باشـقا، ھـايۋانلار، (يەنـى تـۆگە، كـالا، قـويلار) نىــڭ ھەممىســىنى (زەبھــى قىلىنغانــدىن كېــيىن يېــيىش) ھــالال قىلىنــدى. لــېكىن ســىلەر ئېھــرام (يــاكى ھەرەم) دە بــولغىنىڭلاردا

[1] سۈرە نەھل، 91 – ئايەتتىن 92 – ئايەتكىچە.
[2] سۈرە ئال ئىمران، 76 – ئايەت.

شىكارنى ھالال سانىماڭلار، شۈبھىسىزكى، ﷲ (ھالال ـ ھارام توغرۇلۇق) خالىغان نەرسىنى ھۆكۈم قىلىدۇ﴾[1].

﴿وَالَّذِينَ هُمْ لِأَمَانَاتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رَاعُونَ﴾ ﴿ئۇلار ئۆزلىرىگە تاپشۇرۇلغان ئامانەتلەرگە ۋە بەرگەن ئەھدىگە رىئايە قىلغۇچىلاردۇر﴾[2].

[1] سۈرە مائىدە، 1 – ئايەت.

[2] سۈرە مەئارىج، 32 – ئايەت.

ياخشى كىشىلەر

﴿لَكِنِ الَّذِينَ اتَّقَوْا رَبَّهُمْ لَهُمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا نُزُلًا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ وَمَا عِنْدَ اللَّهِ خَيْرٌ لِلْأَبْرَارِ﴾ ﴿پەرۋەردىگارىغا تەقۋادارلىق قىلغان كىشىلەر ئاستىدىن ئۆستەڭلار ئېقىپ تۇرىدىغان جەننەتلەردىن بەھرىمەن بولۇپ، ئۇ يەردە مەڭگۈ قالىدۇ. بۇ، الله تەرىپىدىن بولغان كۈتۈۋېلىشتۇر. اللهنىڭ دەرگاھىدىكى نەرسىلەر (يەنى مۇكاپات ۋە ھۆرمەت) ياخشى بەندىلەر ئۈچۈن (كۇففارلار بەھرىمەن بولغان باقاسى يوق ئازغىنا راھەتتىن) ئارتۇقتۇر﴾[1].

﴿يُوفُونَ بِالنَّذْرِ وَيَخَافُونَ يَوْمًا كَانَ شَرُّهُ مُسْتَطِيرًا وَيُطْعِمُونَ الطَّعَامَ عَلَى حُبِّهِ مِسْكِينًا وَيَتِيمًا وَأَسِيرًا إِنَّمَا نُطْعِمُكُمْ لِوَجْهِ اللَّهِ لَا نُرِيدُ مِنْكُمْ جَزَاءً وَلَا شُكُورًا﴾ ﴿ئۇلار ئۆز ئۈستىگە قەسەم ئىچىپ ئالغان ئىشنى ئورۇنلايدۇ ۋە دەھشىتى كەڭ دائىرىلىك بولغان كۈندىن (يەنى قىيامەت كۈنىدىن) قورقىدۇ. ئۆزى موھتاج تۇرۇقلۇق، مىسكىنگە، يېتىمگە ۋە ئەسىرگە تائام بېرىدۇ. (ئۇلار ئېيتىدۇ) سىلەرگە بىز اللهنىڭ رازىلىقى ئۈچۈن تائام بېرىمىز، سىلەردىن (بۇنىڭ بەدىلىگە) ھېچقانداق مۇكاپات ۋە تەشەككۇر تەلەپ قىلمايمىز﴾[2].

---

[1] سۈرە ئال ئىمران، 198 – ئايەت.

[2] سۈرە ئىنسان، 7 – ئايەتتىن 9 – ئايەتكىچە.

﴿إِنَّ الْأَبْرَارَ لَفِي نَعِيمٍ﴾ ﴿ياخشى كىشىلەر شەك ـ شۈبھىسىز جەننەتتە بولىدۇ﴾[1].

[1] سۈرە ئىنفىتار، 13 – ئايەت.

ئىنسان ۋە ئۇنىڭ سۈپەتلىرى

﴿وَمَا كَانَ النَّاسُ إِلَّا أُمَّةً وَاحِدَةً فَاخْتَلَفُوا وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِنْ رَبِّكَ لَقُضِيَ بَيْنَهُمْ فِيمَا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ﴾ ﴿ئىنسانلار (ئەسلىدە) بىر دىن (يەنى ئىسلام دىنى) دا ئىدى. كېيىن ئۇلار ئىختىلاپ قىلىشتى (يەنى دىنلار كۆپەيدى، بۇتلارغا چوقۇنۇشتى). پەرۋەردىگارىڭنىڭ ئالدىنئالا ئېيتقان سۆزى (يەنى جازالاشنى قىيامەتكە قالدۇرۇشتىن ئىبارەت تەقدىرى) بولمىسا ئىدى، ئۇلارنىڭ ئىختىلاپ قىلىشقان نەرسىلىرى ئۈستىدە ئۇلارنىڭ ئارىسىدا ئەلۋەتتە ھۆكۈم چىقىرىلاتتى (يەنى دىندا ئىختىلاپ قىلىشقانلىرى ئۈچۈن، ئۇلارغا بۇ دۇنيادىلا جازا بېرىلەتتى)﴾[1].

﴿وَالْعَصْرِ إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ﴾ ﴿زامان بىلەن قەسەمكى، ئىمان ئېيتقان، ياخشى ئەمەللەرنى قىلغان، بىر ـ بىرىگە ھەقنى تەۋسىيە قىلىشقان، بىر ـ بىرىگە سەۋرنى تەۋسىيە قىلىشقان كىشىلەردىن باشقا ھەممە ئادەم چوقۇم زىيان ئىچىدىدۇر﴾[2].

﴿وَآتَاكُمْ مِنْ كُلِّ مَا سَأَلْتُمُوهُ وَإِنْ تَعُدُّوا نِعْمَتَ اللَّهِ لَا تُحْصُوهَا إِنَّ الْإِنْسَانَ لَظَلُومٌ كَفَّارٌ﴾ ﴿الله سىلەرگە سورىغان نەرسەڭلارنىڭ ھەممىسىنى بەردى، سىلەر اللهنىڭ نېمەتلىرىنى ساناپ

[1] سۈرە يۇنۇس، 19 – ئايەت.

[2] سۈرە ئەسر، 1 – ئايەتتىن 3 – ئايەتكىچە.

تۈگىتەلمەيسىلەر، كاپىر ئادەم، شەك ـ شۈبھىسىزكى، زۇلۇم قىلغۇچىدۇر، (اﷲنىڭ نېمەتلىرىگە) كۇفرىلىق قىلغۇچىدۇر﴾[1].

﴿قُلْ لَوْ أَنْتُمْ تَمْلِكُونَ خَزَائِنَ رَحْمَةِ رَبِّي إِذًا لَأَمْسَكْتُمْ خَشْيَةَ الْإِنْفَاقِ وَكَانَ الْإِنْسَانُ قَتُورًا﴾ ﴿ئەگەر پەرۋەردىگارىمنىڭ رەھمەت خەزىنىلىرى سىلەرنىڭ قولۇڭلاردا بولسا، چىقىمدىن (يەنى تۈگەپ كېتىشتىن) قورقۇپ، چوقۇم بېخىللىق قىلاتتىڭلار، ئىنسان بېخىل كېلىدۇ، دېگىن﴾[2].

﴿وَيَدْعُ الْإِنْسَانُ بِالشَّرِّ دُعَاءَهُ بِالْخَيْرِ وَكَانَ الْإِنْسَانُ عَجُولًا﴾ ﴿ئىنسان (ئۆزىگە ۋە بالا ـ چاقىلىرىغا) خەيرلىك دۇئا قىلغاندەك، (ئاچچىقى كەلگەندە) بەتدۇئا قىلىدۇ، ئىنسان ئالدىراڭغۇدۇر﴾[3].

﴿وَلَقَدْ صَرَّفْنَا فِي هَذَا الْقُرْآنِ لِلنَّاسِ مِنْ كُلِّ مَثَلٍ وَكَانَ الْإِنْسَانُ أَكْثَرَ شَيْءٍ جَدَلًا﴾ ﴿بۇ قۇرئاندا ئىنسانلارغا تۈرلۈك مىساللارنى بايان قىلدۇق. ئىنسان كۆپ دەتالاش قىلىدۇ (يەنى كۆپ جېدەللىشىش ئىنسانىنىڭ تەبىئىتىدۇر)﴾[4].

﴿وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَشْرِي نَفْسَهُ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ وَاللَّهُ رَءُوفٌ بِالْعِبَادِ﴾ ﴿بەزى كىشىلەر باركى، ئۇلار اﷲنىڭ رىزاسى ئۈچۈن جېنىنى پىدا قىلىدۇ (قىلغان ئەمەلى بىلەن پەقەت اﷲنىڭ

[1] سۈرە ئىبراھىم، 34 – ئايەت.
[2] سۈرە ئىسرا، 100 – ئايەت.
[3] سۈرە ئىسرا، 11 – ئايەت.
[4] سۈرە كەھف، 54 – ئايەت.

رازىلىقىنىلا تىلەيدۇ). اللە بەندىلىرىگە تولىمۇ مەرھەمەتلىكتۇر﴾[1].

﴿خُلِقَ الْإِنْسَانُ مِنْ عَجَلٍ سَأُرِيكُمْ آيَاتِي فَلَا تَسْتَعْجِلُونِ﴾ ﴿ئىنسان ئالدىراڭغۇ يارىتىلغان، سىلەرگە ئالامەتلىرىمنى (يەنى ماڭا ئاسىيلىق قىلغانلارنى جازالايدىغانلىقىمنى) كۆرسىتىمەن. (ئۇنىڭ ۋاقتى سائىتىدىن بۇرۇن) مېنى ئالدىرىتىپ كەتمەڭلار﴾[2].

﴿وَإِذَا أَذَقْنَا النَّاسَ رَحْمَةً فَرِحُوا بِهَا وَإِنْ تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌ بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ إِذَا هُمْ يَقْنَطُونَ﴾ ﴿ئىنسانلارغا رەھمەتنى تېتىتساق، ئۇلار بۇنىڭدىن خۇشاللىنىپ كېتىدۇ، ئەگەر ئۇلارغا قىلمىشلىرى تۈپەيلىدىن بىرەر كۆڭۈلسىزلىك يەتسە، دەرھال ئۈمىدسىزلىنىپ كېتىدۇ﴾[3].

﴿أَوَلَمْ يَتَفَكَّرُوا فِي أَنْفُسِهِمْ مَا خَلَقَ اللَّهُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا إِلَّا بِالْحَقِّ وَأَجَلٍ مُسَمًّى وَإِنَّ كَثِيرًا مِنَ النَّاسِ بِلِقَاءِ رَبِّهِمْ لَكَافِرُونَ﴾ ﴿ئۇلار (ئاقىۋىتىنىڭ قانداق بولىدىغانلىقىنى بىلىشلىرى ئۈچۈن) ئۆزلىرى ئۈستىدە پىكىر يۈرگۈزمەمدۇ؟ اللە ئاسمانلارنى، زېمىننى ۋە ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى (يۇلتۇز قاتارلىق) نەرسىلەرنى پەقەت ھەق ۋە مۇئەييەن ۋاقىتلىق قىلىپ ياراتتى، شەك – شۈبھىسىزكى، نۇرغۇن كىشىلەر پەرۋەردىگارىغا مۇلاقات بولۇشنى (قايتا تىرىلىدىغانلىقنى،

---

[1] سۈرە بەقەرە، 207 – ئايەت.

[2] سۈرە ئەنبىيا، 37 – ئايەت.

[3] سۈرە رۇم، 36 – ئايەت.

قىلغــــان ئەمەلــــگە يارىشـــا مۇكاپاتلىنىـــدىغانلىقىنى يـــاكى جازالىنىدىغانلىقىنى) ئىنكار قىلغۇچىدۇر﴾[①].

﴿أَلَمْ تَـرَوْا أَنَّ اللَّهَ سَـخَّرَ لَكُـمْ مَـا فِي السَّـمَاوَاتِ وَمَـا فِي الْأَرْضِ وَأَسْـبَغَ عَلَـيْكُمْ نِعَمَـهُ ظَـاهِرَةً وَبَاطِنَـةً وَمِـنَ النَّـاسِ مَـنْ يُجَادِلُ فِي اللَّهِ بِغَـيْرِ عِلْـمٍ وَلَا هُـدًى وَلَا كِتَـابٍ مُنِـيرٍ﴾ ﴿بىلمەمســــــلەركى، اللە ئاســـــــمانلاردىكى ۋە زېمىنــدىكى ھەممىنـــى ســـلەرگە بويســـۇندۇرۇپ بەردى (يەنـــى ســـــلەرنىڭ پايدىلىنىشــــڭلارغا مۇۋاپىقلاشـــــتۇرۇپ بەردى). ســـلەرگە ئاشـــكارا ۋە يوشـــۇرۇن (يەنـــى مـــاددىي ۋە مەنـــۋى) نېمەتلەرنـــى كامــــالەتكە يەتكـــۈزۈپ بەردى. بەزى كىشـــلەر ھېچقانـــداق ئىلىمســـىز، ھىدايەتســـىز ۋە نۇرلـــۇق كىتابســـىز ھالـــدا اللە بارىسىدا جېدەللىشىدۇ﴾[②].

﴿فَـإِنْ أَعْرَضُـوا فَمَـا أَرْسَـلْنَاكَ عَلَـيْهِمْ حَفِيظًـا إِنْ عَلَيْـكَ إِلَّا الْـبَلَاغُ وَإِنَّـا إِذَا أَذَقْنَـا الْإِنْسَـانَ مِنَّـا رَحْمَـةً فَـرِحَ بِهَـا وَإِنْ تُصِـبْهُمْ سَـيِّئَةٌ بِمَـا قَـدَّمَتْ أَيْـدِيهِمْ فَـإِنَّ الْإِنْسَانَ كَفُورٌ﴾ ﴿ئەگەر ئـۇلار (يەنـى مۇشـرىكلار) (ئىمانـدىن) يـۈز ئۆرۈســە، بىــز ســېنى ئۇلارغــا كــۆزەتچى قىلىــپ ئەۋەتكىنىمىــز يــوق، ســـېنىڭ ۋەزىـــپەڭ پەقەت تەبلىـــغ قىلىشـــتۇر، ئەگەر ئىنســـانغا بىزنىــڭ رەھمىتىمىزنـى تېتىتســاق خــۇش بولــۇپ كېتىــدۇ، ئۇلارنىــڭ قىلغــان گۇنــاھلىرى تۈپەيلىــدىن (بېشــىغا) بــرەر ھادىســە كەلســە، ئىنسان تولىمۇ كۇفرانە نېمەت قىلغۇچىدۇر﴾[③].

[①] سۈرە رۇم، 8 – ئايەت.

[②] سۈرە لوقمان، 20 – ئايەت.

[③] سۈرە شۇرا، 48 – ئايەت.

﴿وَمِمَّنْ خَلَقْنَا أُمَّةٌ يَهْدُونَ بِالْحَقِّ وَبِهِ يَعْدِلُونَ﴾ ﴿بىز ياراتقان ئۇممەتلەر ئىچىدە ھەق يولغا دەۋەت قىلىدىغان ۋە ھەقتە چىڭ تۇرىدىغان بىر ئۇممەت بار﴾[①].

﴿إِنَّ الْإِنْسَانَ خُلِقَ هَلُوعًا إِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ جَزُوعًا وَإِذَا مَسَّهُ الْخَيْرُ مَنُوعًا إِلَّا الْمُصَلِّينَ الَّذِينَ هُمْ عَلَى صَلَاتِهِمْ دَائِمُونَ﴾ ﴿ئىنسان ھەقىقەتەن چىدامسىز يارىتىلدى. ئۇنىڭغا (يوقسۇزلۇق، ياكى كېسەللىك، يا قورقۇنچتەك) بىرەر كۆڭۈلسىزلىك يەتكەن چاغدا، زارلانغۇچىدۇر. بىرەر ياخشىلىق يەتكەن چاغدا، بېخىللىق قىلغۇچىدۇر. پەقەت (تۆۋەندىكىلەر بۇنىڭدىن) مۇستەسنا: ئۇلار نامازغا ھەمىشە رىئايە قىلغۇچىلاردۇر...﴾[②].

﴿إِنَّا خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ نُطْفَةٍ أَمْشَاجٍ نَبْتَلِيهِ فَجَعَلْنَاهُ سَمِيعًا بَصِيرًا﴾ ﴿شۈبھىسىزكى، بىز ئىنساننى ئارىلاشما مەنىي (يەنى ئەر بىلەن ئاياللارنىڭ مەنىيسى) دىن ياراتتۇق، ئۇنى بىز (شەرىئەت تەكلىپلىرى بىلەن) سىنايمىز، شۇنىڭ ئۈچۈن ئۇنى بىز (ئۇنى نازىل قىلغان ئايەتلىرىمىزنى ئاڭلىسۇن، كائىناتنى ياراتقۇچىنىڭ بىرلىكىگە دالالەت قىلىدىغان دەلىللەرنى كۆرسۇن دەپ) ئاڭلايدىغان، كۆرىدىغان قىلىپ ياراتتۇق﴾[③].

﴿يَا أَيُّهَا الْإِنْسَانُ مَا غَرَّكَ بِرَبِّكَ الْكَرِيمِ الَّذِي خَلَقَكَ فَسَوَّاكَ فَعَدَلَكَ فِي أَيِّ صُورَةٍ مَا شَاءَ رَكَّبَكَ﴾ ﴿ئى ئىنسان! سېنى مەرھەمەتلىك پەرۋەردىگارىڭغا ئاسىيلىق قىلىشقا نېمە ئالدىدى؟ ئۇ سېنى

[①] سۈرە ئەئراف، 181 – ئايەت.
[②] سۈرە مەئارىج، 19 – ئايەتتىن 23 – ئايەتكىچە.
[③] سۈرە ئىنسان، 2 – ئايەت.

ياراتتى، (ئەزالىرىڭنى) بېجىرىم، قامىتىڭنى تۈز قىلدى. سېنى ئۆ خالىغان شەكىلدە قۇراشتۇردى﴾[1].

﴿فَأَمَّا الْإِنْسَانُ إِذَا مَا ابْتَلَاهُ رَبُّهُ فَأَكْرَمَهُ وَنَعَّمَهُ فَيَقُولُ رَبِّي أَكْرَمَنِ وَأَمَّا إِذَا مَا ابْتَلَاهُ فَقَدَرَ عَلَيْهِ رِزْقَهُ فَيَقُولُ رَبِّي أَهَانَنِ كَلَّا بَلْ لَا تُكْرِمُونَ الْيَتِيمَ وَلَا تَحَاضُّونَ عَلَى طَعَامِ الْمِسْكِينِ وَتَأْكُلُونَ التُّرَاثَ أَكْلًا لَمًّا وَتُحِبُّونَ الْمَالَ حُبًّا جَمًّا﴾ ﴿پەرۋەردىگارى ئىنسانىنى سىناپ ئەزىز قىلسا ۋە ئۇنىڭغا نېمەت بەرسە، ئۇ: «پەرۋەردىگارىم مېنى ئەزىز قىلدى» دەيدۇ. پەرۋەردىگارى ئىنسانىنى سىناپ رىزقىنى تار قىلسا، ئۇ: «پەرۋەردىگارىم مېنى خار قىلدى» دەيدۇ. ھەرگىز ئۇنداق ئەمەس، سىلەر يېتىمنى ھۆرمەت قىلمايسىلەر. بىر ـ بىرىڭلارنى مىسكىنگە ئاش، نان بېرىشكە تەرغىب قىلمايسىلەر. مىراسنى (ھالال – ھارام دېمەستىن) ھە دەپ يەيسىلەر. مالنى (ھېرىسلىق بىلەن) ناھايىتى دوست تۇتىسىلەر﴾[2].

---

[1] سۈرە ئىنفىتار، 6 – ئايەتتىن 8 – ئايەتكىچە.

[2] سۈرە فەجر، 15 – ئايەتتىن 20 – ئايەتكىچە.

ئىنسان ھاياتىنىڭ باسقۇچلىرى

﴿وَاللَّهُ خَلَقَكُمْ ثُمَّ يَتَوَفَّاكُمْ وَمِنْكُمْ مَنْ يُرَدُّ إِلَى أَرْذَلِ الْعُمُرِ لِكَيْ لَا يَعْلَمَ بَعْدَ عِلْمٍ شَيْئًا إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ قَدِيرٌ﴾ ﴿اللە سىلەرنى ياراتتى، ئاندىن (ئەجىلىڭلار پۈتكەندە) سىلەرنى قەبزى روھ قىلىدۇ، ئاراڭلاردا ئۆمۈرنىڭ يامان (يەنى ئەڭ قېرىلىق) باسقۇچىغا ئۇلىشىدىغانلارمۇ بار، ئۇلار ھەتتا (بىر نەرسىلەرنى) بىلگەندىن كېيىن، ھېچ نەرسىنى بىلمەس بولۇپ قالىدۇ (يەنى ئىلگىرى بىلىدىغانلىرىنى ئۇنتۇپ، كۈچ ـ قۇۋۋىتى تۈگەپ، ئەقلى كېمىيىپ كىچىك بالىغا ئوخشاپ قالىدۇ). اللە ھەقىقەتەن (مەخلۇقاتنى باشقۇرۇشنى) بىلگۈچىدۇر، (ئۆزى ئىرادە قىلغان نەرسىنى ئىشقا ئاشۇرۇشقا) قادىردۇر﴾[1].

﴿كَيْفَ تَكْفُرُونَ بِاللَّهِ وَكُنْتُمْ أَمْوَاتًا فَأَحْيَاكُمْ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ﴾ ﴿اللەنى قانداقمۇ ئىنكار قىلىسىلەركى، جانسىز ئىدىڭلار، سىلەرگە جان بەردى (يەنى ئاتاڭلارنىڭ پۇشتىدا، ئاناڭلارنىڭ قارنىدا ئابىمەني ئىدىڭلار)، كېيىن (ئەجىلىڭلار توشقاندا) اللە جېنىڭلارنى ئالىدۇ، ئاندىن كېيىن تىرىلدۈرىدۇ، ئاندىن كېيىن اللەنىڭ دەرگاھىغا (ھېساب بېرىش ئۈچۈن) قايتۇرۇلىسىلەر﴾[2].

[1] سۈرە نەھل، 70 – ئايەت.

[2] سۈرە بەقەرە، 28 – ئايەت.

﴿وَهُوَ الَّذِي أَحْيَاكُمْ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ إِنَّ الْإِنْسَانَ لَكَفُورٌ﴾ ﴿الله سىلەرگە ھاياتلىق بېرىدۇ، ئاندىن سىلەرنىڭ جېنىڭلارنى ئالىدۇ، ئاندىن سىلەرنى تىرىلدۈرىدۇ، ئىنسان ھەقىقەتەن (اللهنىڭ نېمەتلىرىگە) ناشۈكۈرلۈك قىلغۇچىدۇر﴾[1].

﴿اللَّهُ يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ﴾ ﴿الله مەخلۇقاتنى دەسلەپتە (يوقتىن) بار قىلىدۇ. ئاندىن ئۇنى (ئۆلگەندىن كېيىن) تىرىلدۈرىدۇ، ئاندىن اللهنىڭ دەرگاھىغا (ھېساب ئۈچۈن) قايتۇرۇلىسىلەر﴾[2].

﴿اللَّهُ الَّذِي خَلَقَكُمْ ثُمَّ رَزَقَكُمْ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ هَلْ مِنْ شُرَكَائِكُمْ مَنْ يَفْعَلُ مِنْ ذَلِكُمْ مِنْ شَيْءٍ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ﴾ ﴿الله سىلەرنى خەلق ئەتتى، ئاندىن سىلەرگە رىزىق بەردى. ئاندىن سىلەرنى قەبزى روھ قىلىدۇ، ئاندىن سىلەرنى تىرىلدۈرىدۇ، شېرىك كەلتۈرگەنلىرىڭلاردىن قايسىسى بۇ ئىشلارنىڭ قايسىبىرىنى قىلالايدۇ، الله پاكتۇر، ئۇلارنىڭ شېرىك كەلتۈرگەن نەرسىلىرىدىن ئالىيدۇر﴾[3].

﴿وَمَنْ نُعَمِّرْهُ نُنَكِّسْهُ فِي الْخَلْقِ أَفَلَا يَعْقِلُونَ﴾ ﴿بىز ئۆمرىنى ئۇزۇن قىلغان ئادەمنىڭ تېنىنى ئاجىزلىتىۋېتىمىز (يەنى ياشلىق، قىرانلىق ۋاقتىدىكىدىن ئاجىزلايدۇ، قېرىيدۇ)، ئۇلار (بۇنى) چۈشەنمەمدۇ؟﴾[4]

[1] سۈرە ھەج، 66 – ئايەت.

[2] سۈرە رۇم، 11 – ئايەت.

[3] سۈرە رۇم، 40 – ئايەت.

[4] سۈرە ياسىن، 68 – ئايەت.

ئىنسان ۋە تەبىئەت

﴿مِنْهَا خَلَقْنَاكُمْ وَفِيهَا نُعِيدُكُمْ وَمِنْهَا نُخْرِجُكُمْ تَارَةً أُخْرَى﴾ ﴿سىلەرنى زېمىندىن خەلق ئەتتۇق، (ئۆلگۈنۈڭلاردىن كېيىن) سىلەرنى يەنە زېمىنغا قايتۇرىمىز (توپىغا ئايلىنىسىلەر)، سىلەرنى (ھېساب ئېلىش ئۈچۈن) يەنە بىر قېتىم زېمىندىن چىقىرىمىز﴾[1].

﴿وَهُوَ الَّذِي ذَرَأَكُمْ فِي الْأَرْضِ وَإِلَيْهِ تُحْشَرُونَ﴾ ﴿الله سىلەرنى زېمىندا (نەسىللەندۇرۇش يولى بىلەن) ياراتتى، (ھېساب بېرىش ئۈچۈن) ئۇنىڭ دەرگاھىغا يىغىلىسىلەر﴾[2].

﴿قُلْ هُوَ الَّذِي ذَرَأَكُمْ فِي الْأَرْضِ وَإِلَيْهِ تُحْشَرُونَ﴾ ﴿ئېيتقىنكى، الله سىلەرنى يەر يۈزىدە يارىتىپ كۆپەيتتى، (ھېساب بېرىش ئۈچۈن) اللەنىڭ دەرگاھىغا توپلىنىسىلەر﴾[3].

---

[1] سۈرە تاھا، 55 – ئايەت.

[2] سۈرە مۇئمىنۇن، 79 – ئايەت.

[3] سۈرە مۇلك، 24 – ئايەت.

ئاتا – ئانىغا ياخشىلىق قىلىش

﴿وَاخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ الذُّلِّ مِنَ الرَّحْمَةِ وَقُلْ رَبِّ ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيَانِي صَغِيرًا﴾ ﴿ئۇلارغا كامالىي مېھرىبانلىقتىن ناھايىتى كەمتەر مۇئامىلىدە بولغىن ۋە: «ئى پەرۋەردىگارىم! ئۇلار مېنى كىچىكلىكىمدە تەربىيىلىگىنىدەك ئۇلارغا مەرھەمەت قىلغىن» دېگىن﴾[1].

﴿كُتِبَ عَلَيْكُمْ إِذَا حَضَرَ أَحَدَكُمُ الْمَوْتُ إِنْ تَرَكَ خَيْرًا الْوَصِيَّةُ لِلْوَالِدَيْنِ وَالْأَقْرَبِينَ بِالْمَعْرُوفِ حَقًّا عَلَى الْمُتَّقِينَ﴾ ﴿ئەگەر سىلەردىن بىرەيلەن ئۆلۈش ئالدىدا كۆپ مال قالدۇرسا، ئۇنىڭ ئاتا ـ ئانىسىغا ۋە خىش ـ ئەقرىبالىرىغا ئادىللىق بىلەن ۋەسىيەت قىلىشى تەقۋادارلارنىڭ ئۆتەشكە تېگىشلىك بۇرچى سۈپىتىدە پەرز قىلىندى﴾[2].

﴿يَسْأَلُونَكَ مَاذَا يُنْفِقُونَ قُلْ مَا أَنْفَقْتُمْ مِنْ خَيْرٍ فَلِلْوَالِدَيْنِ وَالْأَقْرَبِينَ وَالْيَتَامَى وَالْمَسَاكِينِ وَابْنِ السَّبِيلِ وَمَا تَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ بِهِ عَلِيمٌ﴾ ﴿(ئى مۇھەممەد!) سەندىن (ماللىرىنى) قانداق سەرپ قىلسا بولىدىغانلىقىنى سورايدۇ، ئېيتقىنكى، مال ـ مۈلكىڭلاردىن نېمىنى سەرپ قىلماڭلار، ئۇنى ئاتا ئاناڭلارغا، خىش ـ ئەقرىبالىرىڭلارغا، مىسكىنلەرگە ۋە ئىبنى سەبىللەرگە سەرپ

[1] سۈرە ئىسرا، 24 – ئايەت.

[2] سۈرە بەقەرە، 180 – ئايەت.

قىلساڭلار بولىدۇ. ياخشىلىقتىن نېمىنى قىلماڭلار، الله ئۇنى بىلىپ تۇرىدۇ﴾[1].

﴿وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَ بَنِي إِسْرَائِيلَ لَا تَعْبُدُونَ إِلَّا اللَّهَ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَذِي الْقُرْبَى وَالْيَتَامَى وَالْمَسَاكِينِ وَقُولُوا لِلنَّاسِ حُسْنًا وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ ثُمَّ تَوَلَّيْتُمْ إِلَّا قَلِيلًا مِنْكُمْ وَأَنْتُمْ مُعْرِضُونَ﴾ ﴿ئۆز ۋاقتىدا بىز ئىسرائىل ئەۋلادىدىن اللهتىن باشقىغا ئىبادەت قىلماسلىققا، ئاتا ــ ئانىغا، خىش ـ ئەقرىبالارغا، يېتىملەرگە، مىسكىنلەرگە ياخشىلىق قىلىشقا، كىشىلەرگە ياخشى سۆز قىلىشقا، ناماز ئۆتەشكە، زاكات بېرىشكە ئەھدە ئالدۇق. ئاراڭلاردىكى ئازغىنا كىشىدىن باشقىڭلار ئەھدىدىن يېنىۋالدىڭلار، سىلەر ھەمىشە (ئەھدەڭلاردىن) يېنىۋالىسىلەر﴾[2].

﴿وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ حُسْنًا وَإِنْ جَاهَدَاكَ لِتُشْرِكَ بِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا إِلَيَّ مَرْجِعُكُمْ فَأُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ﴾ ﴿ئىنساننى ئاتا ـ ئانىسىغا ياخشىلىق قىلىشقا بۇيرۇدۇق، ئەگەر ئاتا ـ ئاناڭ سېنى سەن بىلمەيدىغان نەرسىنى ماڭا شېرىك كەلتۈرۈشكە زورلىسا، ئۇلارغا ئىتائەت قىلمىغىن، سىلەر مېنىڭ دەرگاھىمغا قايتىپ بارىسىلەر، سىلەرگە قىلمىشلىرىڭلارنى خەۋەر قىلىمەن﴾[3].

﴿وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ حَمَلَتْهُ أُمُّهُ وَهْنًا عَلَى وَهْنٍ وَفِصَالُهُ فِي عَامَيْنِ أَنِ اشْكُرْ لِي وَلِوَالِدَيْكَ إِلَيَّ الْمَصِيرُ وَإِنْ جَاهَدَاكَ عَلَى أَنْ تُشْرِكَ بِي مَا

[1] سۈرە بەقەرە، 215 – ئايەت.

[2] سۈرە بەقەرە، 83 – ئايەت.

[3] سۈرە ئەنكەبۇت، 8 – ئايەت.

لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا وَصَاحِبْهُمَا فِي الدُّنْيَا مَعْرُوفًا وَاتَّبِعْ سَبِيلَ مَنْ أَنَابَ إِلَيَّ ثُمَّ إِلَيَّ مَرْجِعُكُمْ فَأُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ﴾ ﴿ئىنسانىنى ئاتا ـ ئانىسىغا ياخشىلىق قىلىشقا بۇيرۇدۇق. ئانىسى ئۇنى (قورسىقىدا) ئۇستى ـ ئۇستىگە ئاجىزلىق بىلەن كۆتۈردى. ئىككى يىلدا ئۇنى ئەمچەكتىن ئايرىدى. (ئى ئىنسان!) ماڭا ۋە ئاتا ـ ئاناڭغا شۈكۈر قىلغىن، ئاخىر قايتىدىغان جاي مېنىڭ دەرگاھىمدۇر. ئەگەر ئاتا ـ ئاناڭ سېنى سەن بىلمەيدىغان نەرسىنى ماڭا شېرىك كەلتۈرۈشكە زورلىسا، ئۇلارغا ئىتائەت قىلمىغىن، ئۇلارغا دۇنيادا ياخشى مۇئامىلىدە بولغىن (يەنى دىنىڭغا زىيان يەتمەيدىغان ئاساستا ياخشىلىق قىلغىن)، ماڭا تائەت بىلەن قايتقان ئادەمنىڭ يولىغا ئەگەشكىن، ئاندىن مېنىڭ دەرگاھىمغا قايتىسىلەر، سىلەرگە قىلمىشىڭلارنى ئېيتىپ بېرىمەن﴾[1].

﴿وَاعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَبِذِي الْقُرْبَى وَالْيَتَامَى وَالْمَسَاكِينِ وَالْجَارِ ذِي الْقُرْبَى وَالْجَارِ الْجُنُبِ وَالصَّاحِبِ بِالْجَنْبِ وَابْنِ السَّبِيلِ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ مَنْ كَانَ مُخْتَالًا فَخُورًا﴾ ﴿اللهقا ئىبادەت قىلىڭلار، ئۇنىڭغا ھېچ نەرسىنى شېرىك كەلتۈرمەڭلار، ئاتا ـ ئاناڭلارغا، خىش ـ ئەقرىبالىرىڭلارغا، يېتىملەرگە، مىسكىنلەرگە، يېقىن قوشنىغا، يىراق قوشنىغا، ياندىكى ھەمراھقا (يەنى سەپەرداشقا، ساۋاقداشقا)، مۇساپىرغا، قول

---

[1] سۈرە لوقمان، 14 – ۋە 15 ـ ئايەتلەر.

ئاستىلىقلاردىكى قۇل ـ چۆرىلەرگە ياخشىلىق قىلىڭلار، شۈبھىسىزكى، اللە مۇتەكەببىر، ماختانچاقنى ياقتۇرمايدۇ﴾[1].

﴿وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ إِحْسَانًا حَمَلَتْهُ أُمُّهُ كُرْهًا وَوَضَعَتْهُ كُرْهًا وَحَمْلُهُ وَفِصَالُهُ ثَلَاثُونَ شَهْرًا حَتَّى إِذَا بَلَغَ أَشُدَّهُ وَبَلَغَ أَرْبَعِينَ سَنَةً قَالَ رَبِّ أَوْزِعْنِي أَنْ أَشْكُرَ نِعْمَتَكَ الَّتِي أَنْعَمْتَ عَلَيَّ وَعَلَى وَالِدَيَّ وَأَنْ أَعْمَلَ صَالِحًا تَرْضَاهُ وَأَصْلِحْ لِي فِي ذُرِّيَّتِي إِنِّي تُبْتُ إِلَيْكَ وَإِنِّي مِنَ الْمُسْلِمِينَ﴾ ﴿بىز ئىنساننى ئاتا ـ ئانىسىغا ياخشىلىق قىلىشقا بۇيرۇدۇق. ئىنساننى ئانىسى مۇشەققەت بىلەن قورساق كۆتۈرۈپ، مۇشەققەت بىلەن تۇغدى. ئۇنىڭغا قورساق كۆتۈرۈش مۇددىتى ۋە ئۇنى سۈتتىن ئايرىش مۇددىتى 30 ئايدۇر. تاكى ئۇ (بوۋاق ئۆسۈپ) كۈچ ـ قۇۋۋەتكە تولۇپ، 40 ياشقا يەتكەندە، (ئۇ): «پەرۋەردىگارىم! سېنىڭ ماڭا ۋە ئاتا ـ ئانامغا بەرگەن نېمىتىڭگە شۈكۈر قىلىشنى ۋە سەن رازى بولىدىغان ياخشى ئىشنى قىلىشنى ماڭا ئىلھام قىلغىن، مەن ئۈچۈن مېنىڭ ئەۋلادىمنى تۈزىگىن (يەنى مېنىڭ ئەۋلادىمنى ياخشى ئادەملەر قىلغىن)، مەن ھەقىقەتەن ساڭا (جىمى گۇناھلاردىن) تەۋبە قىلدىم، مەن ھەقىقەتەن مۇسۇلمانلاردىندۇرمەن» دەيدۇ﴾[2].

[1] سۈرە نىسا، 36 – ئايەت.

[2] سۈرە ئەھقاف، 15 – ئايەت.

﴿فَهَلْ عَسَيْتُمْ إِنْ تَوَلَّيْتُمْ أَنْ تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ وَتُقَطِّعُوا أَرْحَامَكُمْ﴾ ﴿سىلەر (ئىسلام) دىن يۈز ئۆرۈسەڭلار زېمىندا بۇزغۇنچىلىق قىلارسىلەرمۇ ۋە سىلە ـ رەھىمنى ئۈزۈپ قويارسىلەرمۇ؟﴾[1]

﴿قُلْ تَعَالَوْا أَتْلُ مَا حَرَّمَ رَبُّكُمْ عَلَيْكُمْ أَلَّا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَلَا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ مِنْ إِمْلَاقٍ نَحْنُ نَرْزُقُكُمْ وَإِيَّاهُمْ وَلَا تَقْرَبُوا الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ وَلَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ ذَلِكُمْ وَصَّاكُمْ بِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ﴾ ﴿ئېيتقىنكى، سىلەر كېلىپ (ئاڭلاڭلار)، الله ھارام قىلغان نەرسىلەرنى سىلەرگە ئوقۇپ بېرەي: سىلەر اللهقا ھېچ نەرسىنى شېرىك كەلتۈرمەڭلار، ئاتا ـ ئاناڭلارغا ياخشىلىق قىلىڭلار، نامراتلىقتىن قورقۇپ بالاڭلارنى ئۆلتۈرمەڭلار، بىز ئۇلارغا ۋە سىلەرگە رىزىق بېرىمىز، ئاشكارا ۋە يوشۇرۇن يامان ئىشلارغا يېقىن كەلمەڭلار، اللهنىڭ ئەمرىگە خىلاپلىق قىلىپ (ناھەق) ئادەم ئۆلتۈرمەڭلار، ھەقلىق رەۋىشتە ئۆلتۈرۈش بۇنىڭدىن مۇستەسنا. سىلەرنىڭ چۈشىنىشىڭلار ئۈچۈن، الله سىلەرگە بۇ ئىشلارنى تەۋسىيە قىلدۇ﴾[2].

---

[1] سۈرە مۇھەممەد، 22 – ئايەت.

[2] سۈرە ئەنئام، 151 – ئايەت.

بۇزۇقچىلىق قىلىش

﴿فَلَوْلَا كَانَ مِنَ الْقُرُونِ مِنْ قَبْلِكُمْ أُولُو بَقِيَّةٍ يَنْهَوْنَ عَنِ الْفَسَادِ فِي الْأَرْضِ إِلَّا قَلِيلًا مِمَّنْ أَنْجَيْنَا مِنْهُمْ وَاتَّبَعَ الَّذِينَ ظَلَمُوا مَا أُتْرِفُوا فِيهِ وَكَانُوا مُجْرِمِينَ﴾ ﴿سىلەردىن بۇرۇن ئۆتكەن ئۈممەتلەرنىڭ ئارىسىدا ئېمىشقا (ياماﻧﻼرنى) يەر يۈزىدە بۇزۇقچىلىق قىلىشتىن توسىدىغان ئەقىل ئىلگىرى بولمىدى؟ ئۇلار ئارىسىدىن بۇزۇقچىلىقنى توسۇپ بىزنىڭ نىجاتلىقىمىزغا ئېرىشكەن ئازغىنا كىشىلەر بۇنىڭدىن مۇستەسنا. ئۆزلىرىگە زۇلۇم قىلغۇچىلار ئەيش ـ ئىشرەتلىك تۇرمۇشنى قوغلىشىدۇ. ئۇلار گۇناھكار ئادەملەردۇر﴾[1].

﴿وَيَا قَوْمِ أَوْفُوا الْمِكْيَالَ وَالْمِيزَانَ بِالْقِسْطِ وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ أَشْيَاءَهُمْ وَلَا تَعْثَوْا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ﴾ ﴿ئى قەۋمىم! سىلەر ئۆلچەمنى توغرا ئۆلچەڭلار، تارازىنى توغرا تارتىڭلار، كىشىلەرگە نەرسىلەرنى كەم بەرمەڭلار، يەر يۈزىدە بۇزغۇنچىلىق قىلىپ يتنە ـ پاسات تېرىماڭلار﴾[2].

﴿الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ زِدْنَاهُمْ عَذَابًا فَوْقَ الْعَذَابِ بِمَا كَانُوا يُفْسِدُونَ﴾ ﴿كاپىر بولغانلارغا ۋە (كىشىلەرنى) اﷲنىڭ

[1] سۇرە ھۇد، 116 – ئايەت.

[2] سۇرە ھۇد، 85 – ئايەت.

يولــدىن (يەنــى دىنــدىن) توســقانلارغا ئۇلارنىــڭ قىلغــان بۇزغۇنچىلىقلىرى ئۈچۈن ئازاب قىلىمىز﴾[1].

﴿وَإِذَا تَـوَلَّى سَـعَى فِي الْأَرْضِ لِيُفْسِـدَ فِيهَـا وَيُهْلِـكَ الْحَـرْثَ وَالنَّسْـلَ وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ الْفَسَادَ﴾ ﴿ئــۇ (ھۆزۈرۈڭــدىن) قايتقانــدىن كېيــىن، زېمىنــدا بۇزۇقچىلىــق قىلىــش ئۈچــۈن ۋە زىرائەتلەرنــى، ھايۋانــاتلارنى ھــالاك قىلىــش ئۈچــۈن تىرىشــىدۇ (ئۇنىــڭ بۇزغــۇنچىلىقى ئەمەلــدە ئىنســانلارنى ھــالاك قىلىــش ئۈچۈنــدۇر، چــۈنكى زىرائەتلەرســىز ۋە ھايۋاناتلارســىز ئىنســانلارنىڭ ياشىيالىشــى مــۇمكىن ئەمەس). اللە بۇزۇقچىلىقنى ياقتۇرمايدۇ﴾[2].

﴿وَإِذِ اسْتَسْـقَى مُوسَـى لِقَوْمِـهِ فَقُلْنَـا اضْـرِبْ بِعَصَـاكَ الْحَجَـرَ فَـانْفَجَرَتْ مِنْـهُ اثْنَتَـا عَشْـرَةَ عَيْنًـا قَـدْ عَلِـمَ كُـلُّ أُنَـاسٍ مَشْـرَبَهُمْ كُلُـوا وَاشْـرَبُوا مِـنْ رِزْقِ اللَّهِ وَلَا تَعْثَـوْا فِي الْأَرْضِ مُفْسِـدِينَ﴾ ﴿ئــۆز ۋاقتىــدا، مۇســا ئــۆز قەۋمــى ئۈچــۈن ســۇ تەلەپ قىلغــان ئىــدى، بىــز ئۇنىڭغــا: «ھاســاڭ بىــلەن تاشــنى ئــۇرغىن» دېــدۇق. تاشــتىن 12 بــۇلاق ئېتىلىــپ چىقتــى، ھەمــمە ئــادەم (يەنــى قەبىــلە) ئۆزىنىــڭ ســۇ ئىچىــدىغان ئــورنىنى بىلــدى، (ئۇلارغــا) «اللە بەرگەن رىــزىقتىن يەڭــلار ۋە ئىچىڭــلار، يەر يۈزىدە بۇزغۇنچىلىق قىلماڭلار» (دېدۇق)﴾[3].

﴿وَلَا تَبْخَسُــوا النَّــاسَ أَشْــيَاءَهُمْ وَلَا تَعْثَــوْا فِي الْأَرْضِ مُفْسِــدِينَ﴾ ﴿كىشــىلەرگە نەرســىلىرىنى (يەنــى قايســى يــول بىــلەن بولمىســۇن،

[1] سۈرە نەھل، 88 – ئايەت.

[2] سۈرە بەقەرە، 205 – ئايەت.

[3] سۈرە بەقەرە، 60 – ئايەت.

كىشىلەرنىڭ ھەقلىرىنى) كەم بەرمەڭلار، يەر يۈزىدە بۇزغۇنچىلىق قىلىپ يىتىنە ـ پاسات تېرىماڭلار﴾[1].

﴿وَابْتَغِ فِيمَا آتَاكَ اللَّهُ الدَّارَ الْآخِرَةَ وَلَا تَنْسَ نَصِيبَكَ مِنَ الدُّنْيَا وَأَحْسِنْ كَمَا أَحْسَنَ اللَّهُ إِلَيْكَ وَلَا تَبْغِ الْفَسَادَ فِي الْأَرْضِ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُفْسِدِينَ﴾ ﴿الله ساڭا بەرگەن بايلىق بىلەن ئاخىرەت يۇرتىنى تىلىگىن، دۇنيادىكى نېسىۋەڭنىمۇ ئۇنتۇمىغىن، الله ساڭا ياخشىلىق قىلغاندەك، سەن (اللهنىڭ بەندىلىرىگىمۇ) ياخشىلىق قىلغىن، يەر يۈزىدە بۇزغۇنچىلىقنى تىلىمىگىن، الله ھەقىقەتەن بۇزغۇنچىلىق قىلغۇچىلارنى دوست تۇتمايدۇ﴾[2].

﴿وَإِلَى مَدْيَنَ أَخَاهُمْ شُعَيْبًا فَقَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَارْجُوا الْيَوْمَ الْآخِرَ وَلَا تَعْثَوْا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ﴾ ﴿مەديەن (ئاھالىسىگە) ئۇلارنىڭ قېرىندىشى شۇئەيبنى (پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتتۇق)، شۇئەيب: «ئى قەۋمىم! بىر اللهقا ئىبادەت قىلىڭلار، ئاخىرەت كۈنىدىن قورقۇڭلار، يەر يۈزىدە بۇزغۇنچىلىق قىلىپ يىتىنە ـ پاسات تېرىماڭلار» دېدى﴾[3].

﴿وَوَاعَدْنَا مُوسَى ثَلَاثِينَ لَيْلَةً وَأَتْمَمْنَاهَا بِعَشْرٍ فَتَمَّ مِيقَاتُ رَبِّهِ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً وَقَالَ مُوسَى لِأَخِيهِ هَارُونَ اخْلُفْنِي فِي قَوْمِي وَأَصْلِحْ وَلَا تَتَّبِعْ سَبِيلَ الْمُفْسِدِينَ﴾ ﴿مۇساغا (بىزگە مۇناجات قىلىشقا) ئوتتۇز كېچىنى ۋەدە قىلدۇق. ئۇنىڭغا يەنە ئون كېچىنى قوشتۇق، شۇنىڭ بىلەن، پەرۋەردىگارىڭنىڭ ۋەدە قىلغان ۋاقتى 40 كېچە بولدى.

[1] سۈرە شۇئەرا، 183 – ئايەت.

[2] سۈرە قەسەس، 77 – ئايەت.

[3] سۈرە ئەنكەبۇت، 36 – ئايەت.

مۇسا قېرىندىشى ھارۇنغا: «(مەن قايتىپ كەلگەنگە قەدەر) قەۋمىمگە مېنىڭ ئورۇنباسارىم بولۇپ تۇرغىن، (ئۇلارنىڭ ئىشىنى) تۈزىگىن، بۇزۇقچىلىق قىلغۇچىلارنىڭ يولىدا ماڭمىغىن» دېدى﴾[1].

﴿وَلَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ بَعْدَ إِصْلَاحِهَا وَادْعُوهُ خَوْفًا وَطَمَعًا إِنَّ رَحْمَتَ اللَّهِ قَرِيبٌ مِنَ الْمُحْسِنِينَ﴾ ﴿الله (پەيغەمبەرلەرنى ئەۋەتىپ) يەر يۈزىنى تۈزىگەندىن كېيىن، يەر يۈزىدە بۇزۇقچىلىق قىلماڭلار، (اللهنىڭ ئازابىدىن) قورققان ۋە (رەھمىتىنى) ئۈمىد قىلغان ھالدا دۇئا قىلىڭلار، شۈبھىسىزكى، اللهنىڭ رەھمىتى ياخشىلىق قىلغۇچىلارغا يېقىندۇر﴾[2].

﴿وَاذْكُرُوا إِذْ جَعَلَكُمْ خُلَفَاءَ مِنْ بَعْدِ عَادٍ وَبَوَّأَكُمْ فِي الْأَرْضِ تَتَّخِذُونَ مِنْ سُهُولِهَا قُصُورًا وَتَنْحِتُونَ الْجِبَالَ بُيُوتًا فَاذْكُرُوا آلَاءَ اللَّهِ وَلَا تَعْثَوْا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ﴾ ﴿ياد ئېتىڭلاركى، ئۆز ۋاقتىدا الله سىلەرنى ئاد قەۋمىدىن كېيىن ئۇلارنىڭ ئورۇنباسارلىرى قىلدى، سىلەرنى (ھىجر) زېمىنىغا ئورۇنلاشتۇردى، ئۇنىڭ تۈزلەڭلىرىگە ئىمارەتلەر سالدىڭلار، تاغلارنى تېشىپ ئۆيلەر ياسىدىڭلار. اللهنىڭ نېمەتلىرىنى ياد ئېتىڭلار، زېمىندا بۇزغۇنچىلىق قىلماڭلار، دېدى﴾[3].

﴿وَإِلَى مَدْيَنَ أَخَاهُمْ شُعَيْبًا قَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ قَدْ جَاءَتْكُمْ بَيِّنَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ فَأَوْفُوا الْكَيْلَ وَالْمِيزَانَ وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ

---

[1] سۈرە ئەئراف، 142 – ئايەت.

[2] سۈرە ئەئراف، 56 – ئايەت.

[3] سۈرە ئەئراف، 74 – ئايەت.

أَشْيَاءَهُمْ وَلَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ بَعْدَ إِصْلَاحِهَا ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ﴾ ﴿مەديەن (خەلقىگە) ئۇلارنىڭ قېرىندىشى شۇئەيبنى (پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتتۇق)، ئۇ (ئۇز قەۋمىگە) ئېيتتى: «ئى قەۋمىم! اللهقا ئىبادەت قىلىڭلار، سىلەرگە اللهتىن باشقا ھېچ مەبۇد (بەرھەق) يوقتۇر. سىلەرگە پەرۋەردىگارىڭلاردىن ھەققەتەن (مېنىڭ راستلىقىمنى ئىسپاتلايدىغان) مۆجىزە كەلدى، ئۆلچەمنى ۋە تارازىنى توغرىلاڭلار، كىشىلەرنىڭ نەرسىلىرىنى كەم بەرمەڭلار. (الله پەيغەمبەرلەرنى ئەۋەتىپ) زېمىننى تۈزىگەندىن كېيىن، زېمىندا (گۇناھلار قىلىپ) بۇزغۇنچىلىق قىلماڭلار، ئەگەر مۆمىن بولساڭلار، ئەنە شۇ سىلەر ئۈچۈن ياخشىدۇر﴾[1].

---

[1] سۈرە ئەئراف، 85 – ئايەت.

ئىسراپچىلىق

﴿وَآتِ ذَا الْقُرْبَى حَقَّهُ وَالْمِسْكِينَ وَابْنَ السَّبِيلِ وَلَا تُبَذِّرْ تَبْذِيرًا إِنَّ الْمُبَذِّرِينَ كَانُوا إِخْوَانَ الشَّيَاطِينِ وَكَانَ الشَّيْطَانُ لِرَبِّهِ كَفُورًا وَإِمَّا تُعْرِضَنَّ عَنْهُمُ ابْتِغَاءَ رَحْمَةٍ مِنْ رَبِّكَ تَرْجُوهَا فَقُلْ لَهُمْ قَوْلًا مَيْسُورًا وَلَا تَجْعَلْ يَدَكَ مَغْلُولَةً إِلَى عُنُقِكَ وَلَا تَبْسُطْهَا كُلَّ الْبَسْطِ فَتَقْعُدَ مَلُومًا مَحْسُورًا إِنَّ رَبَّكَ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ وَيَقْدِرُ إِنَّهُ كَانَ بِعِبَادِهِ خَبِيرًا بَصِيرًا﴾ ﴿تۇغقانغا، مىسكىنگە، ئىبنى ـ سەبىلگە (خەير ـ ساخاۋەتتىن) ھەققىنى بەرگىن، (پۇل ـ مېلىڭنى ناتوغرا يوللارغا) ئىسراپ قىلمىغىن. ئىسراپ قىلغۇچىلار ھەققەتەن شەيتانلارنىڭ قېرىنداشلىرىدۇر، شەيتان پەرۋەردىگارىغا تولىمۇ كۇفرانى نېمەت قىلغان ئىدى. ئەگەر سەن پەرۋەردىگارىڭدىن كۈتۈۋاتقان مەرھەمەت نازىل بولغاندىن كېيىن ئاندىن ئۇلارغا خەير ـ ساخاۋەت قىلماقچى بولساڭ (يەنى قولۇڭدا ئۇلارغا بېرىدىغان بىر نەرسە بولمىسا)، ئۇلارغا چىرايلىق گەپ قىلغىن. قولۇڭنى بوينۇڭغا باغلىۋالمىغىن (يەنى بېخىللىق قىلمىغىن)، قولۇڭنى تولىمۇ ئېچىپمۇ ئەتمىگىن (يەنى ئىسراپ قىلمىغىن)، (ئۇنداق قىلساڭ پۇلسىز قېلىپ) مالامەتكە، پۇشايمانغا قالىسەن. شۈبھىسىزكى، سېنىڭ پەرۋەردىگارىڭ خالىغان ئادەمنىڭ رىزقىنى كەڭ قىلىدۇ، خالىغان ئادەمنىڭ رىزقىنى تار

قىلـــــدۇ، اللە ھەقـــــقەتەن بەنــــدىلىرىنىڭ (ئەھـــــۋالىنى، مەنپەئىتىنى) بىلىپ تۇرغۇچىدۇر، كۆرۈپ تۇرغۇچىدۇر﴿[1].

﴿يَا بَنِي آدَمَ خُذُوا زِينَتَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ وَكُلُوا وَاشْرَبُوا وَلَا تُسْرِفُوا إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ﴾ ﴿ئـــى ئـــادەم بـــالىلىرى! ھەر نامـــاز ۋاقتـــدا (يـــاكى تـــاۋاپ ۋاقتـــدا ئەۋرەتتىڭلارنـــى ســـەترى قىلـــىپ تۇرىـــدىغان) كىيىمىڭلارنـــى كىـــيىڭلار، يەڭـــلار، ئىچىڭـــلار، ئىســـراپ قىلمـــاڭلار، اللە ئىسراپ قىلغۇچىلارنى ھەقىقەتەن ياقتۇرمايدۇ﴿[2].

---

[1] سۈرە ئىسرا، 26 – ئايەتتىن 30 – ئايەتكىچە.

[2] سۈرە ئەئراف، 31 – ئايەت.

ئەمەل ۋە قىلمىشلارنىڭ ئاقىۋىتى

﴿وَالَّذِينَ كَسَبُوا السَّيِّئَاتِ جَزَاءُ سَيِّئَةٍ بِمِثْلِهَا وَتَرْهَقُهُمْ ذِلَّةٌ مَا لَهُمْ مِنَ اللَّهِ مِنْ عَاصِمٍ كَأَنَّمَا أُغْشِيَتْ وُجُوهُهُمْ قِطَعًا مِنَ اللَّيْلِ مُظْلِمًا أُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ﴾ ﴿(دۇنيادا) يامان ئىشلارنى قىلغۇچىلار (بىر يامانلىقنى قىلسا، قىلغان يامانلىقىغا) ئوخشاش (يەنى شۇنىڭغا لايىق) جازاغا ئۇچرايدۇ، ئۇلار خارلىققا دۇچار بولىدۇ، ئۇلارنى اللهنىڭ ئازابىدىن قۇتۇلدۇرغۇچى زادى بولمايدۇ، ئۇلارنىڭ يۈزلىرى گويا قاراڭغۇ كېچىنىڭ پارچىسى بىلەن ئورالغاندەك قارىيىپ كېتىدۇ، ئۇلار ئەھلى دوزاخ بولۇپ، دوزاختا مەڭگۈ قالغۇچىلاردۇر﴾[1].

﴿أَفَمَنْ هُوَ قَائِمٌ عَلَى كُلِّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ وَجَعَلُوا لِلَّهِ شُرَكَاءَ قُلْ سَمُّوهُمْ أَمْ تُنَبِّئُونَهُ بِمَا لَا يَعْلَمُ فِي الْأَرْضِ أَمْ بِظَاهِرٍ مِنَ الْقَوْلِ بَلْ زُيِّنَ لِلَّذِينَ كَفَرُوا مَكْرُهُمْ وَصُدُّوا عَنِ السَّبِيلِ وَمَنْ يُضْلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ﴾ ﴿ھەربىر كىشىنىڭ قىلغان ئەمەلىنى كۆزىتىپ تۇرغۇچى الله (بۇتلارغا ئوخشامدۇ؟) ئۇلار بۇتلارنى اللهقا شېرىك قىلدى. ئۇلارغا: «بۇتلارنىڭ ناملىرىنى ئاتاپ بېقىڭلار، يەر يۈزىدە الله بىلمەيدىغان نەرسىلەر باردەك، سىلەر ئۇلارنى اللهقا ئېيتىپ بېرەلەمسىلەر؟ ياكى قۇرۇق گۇمان بىلەن (ئۇلارنى اللهنىڭ شېرىكلىرى دەۋاتامسىلەر؟)» دېگىن. بەلكى كاپىرلارغا

[1] سۈرە يۇنۇس، 27 – ئايەت.

ئۇلارنىڭ كۇفرى چىرايلىق كۆرسىتىلدى، ئۇلار توغرا يولدىن مەنئى قىلىندى. الله گۇمراھ قىلغان ئادەمگە ھېچقانداق ھىدايەت قىلغۇچى بولمايدۇ﴾[①].

﴿لِيَجْزِيَ اللَّهُ كُلَّ نَفْسٍ مَا كَسَبَتْ إِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ﴾ ﴿الله ھەر كىشىنىڭ قىلمىشىغا قاراپ شۇنداق جازا بېرىدۇ، الله ئەلۋەتتە تېز ھېساب ئالغۇچىدۇر﴾[②].

﴿وَرَبُّكَ الْغَفُورُ ذُو الرَّحْمَةِ لَوْ يُؤَاخِذُهُمْ بِمَا كَسَبُوا لَعَجَّلَ لَهُمُ الْعَذَابَ بَلْ لَهُمْ مَوْعِدٌ لَنْ يَجِدُوا مِنْ دُونِهِ مَوْئِلًا﴾ ﴿پەرۋەردىگارىڭ ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر ۋە رەھىم قىلغۇچىدۇر. ئەگەر الله ئۇلارنى قىلمىشىغا قاراپ جازالايدىغان بولسا، ئەلۋەتتە ئۇلارغا قىلىنىدىغان ئازابنى تېزلەتكەن بولاتتى، لېكىن ئۇلارغا بەلگىلەنگەن بىر ۋاقىت بار، (ئۇ ۋاقىت كەلگەندە) ئۇلار اللهتىن بۆلەك ھېچ پاناگاھ تاپالمايدۇ﴾[③].

﴿وَمِنْهُمْ مَنْ يَقُولُ رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ أُولَئِكَ لَهُمْ نَصِيبٌ مِمَّا كَسَبُوا وَاللَّهُ سَرِيعُ الْحِسَابِ﴾ ﴿بەزى كىشىلەر: «پەرۋەردىگارىمىز! بىزگە دۇنيادا ياخشىلىق ئاتا قىلغىن، ئاخىرەتتىمۇ ياخشىلىق ئاتا قىلغىن، بىزنى دوزاخ ئازابىدىن ساقلىغىن» دەيدۇ. ئەنە شۇلار ئۆزلىرى قىلغان ئەمەللىرىنىڭ مول مېۋىسىنى كۆرىدۇ. اللهنىڭ ھېساب ئېلىشى

[①] سۈرە رەئد، 33 – ئايەت.

[②] سۈرە ئىبراھىم، 51 – ئايەت.

[③] سۈرە كەھف، 58 – ئايەت.

تېزدۇر (يەنى شۇنچە كۆپ خالايىقتىن قىسقا ۋاقىت ئىچىدە هېساب ئېلىپ بولىدۇ)﴾[1].

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُبْطِلُوا صَدَقَاتِكُمْ بِالْمَنِّ وَالْأَذَى كَالَّذِي يُنْفِقُ مَالَهُ رِئَاءَ النَّاسِ وَلَا يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَمَثَلُهُ كَمَثَلِ صَفْوَانٍ عَلَيْهِ تُرَابٌ فَأَصَابَهُ وَابِلٌ فَتَرَكَهُ صَلْدًا لَا يَقْدِرُونَ عَلَى شَيْءٍ مِمَّا كَسَبُوا وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ﴾ ﴿ئى مۆمىنلەر! پۇل ـ مېلىنى كىشىلەرگە كۆرسىتىش ئۈچۈن سەرپ قىلىدىغان، اللهقا ۋە ئاخىرەت كۈنىگە ئىمان كەلتۈرمەيدىغان كىشى (نىڭ قىلغان ئەمەلىنى بىكار قىلىۋەتكىنىگە) ئوخشاش، بەرگەن سەدىقەڭلارنى مىننەت قىلىش ۋە ئەزىيەت يەتكۈزۈش بىلەن بىكار قىلىۋەتمەڭلار. بۇنداق (پۇل ـ مېلىنى باشقىلارغا كۆرسىتىش ئۈچۈن سەرپ قىلىدىغان) ئادەم خۇددى ئۈستىگە توپا ـ چاڭ قونۇپ قالغان، قاتتىق يامغۇردىن كېيىن (يۇيۇلۇپ) بۇرۇنقىدەك بولۇپ قالغان سىلىق تاشقا ئوخشايدۇ. ئۇلار قىلغان ئەمەللىرى ئۈچۈن (ئاخىرەتتە) هېچقانداق ساۋابقا ئىگە بولالمايدۇ. الله كاپىر قەۋمنى هىدايەت قىلمايدۇ﴾[2].

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَنْفِقُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا كَسَبْتُمْ وَمِمَّا أَخْرَجْنَا لَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ وَلَا تَيَمَّمُوا الْخَبِيثَ مِنْهُ تُنْفِقُونَ وَلَسْتُمْ بِآخِذِيهِ إِلَّا أَنْ تُغْمِضُوا فِيهِ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ حَمِيدٌ﴾ ﴿ئى مۆمىنلەر! سىلەر ئېرىشكەن نەرسىلەرنىڭ ۋە بىز سىلەرگە زېمىندىن چىقىرىپ بەرگەن نەرسىلەر (يەنى ئاشلىقلار، مېۋىلەر) نىڭ ياخشىلىرىدىن

---

[1] سۈرە بەقەرە، 201 – ئايەتتىن 202 – ئايەتكىچە.

[2] سۈرە بەقەرە، 264 – ئايەت.

سەدىقە قىلىڭلار؛ ئۆزۈڭلارمۇ پەقەت كۆزۈڭلارنى يۇمۇپ تۇرۇپ ئالىدىغان ناچارلىرىنى ئىلغاپ سەدىقە قىلماڭلار. بىلىڭلاركى، الله (بۇنداق سەدىقەڭلاردىن) بىهاجەتتۇر، ھەمدىگە لايىقتۇر﴾[1].

﴿وَلَوْ يُؤَاخِذُ اللَّهُ النَّاسَ بِمَا كَسَبُوا مَا تَرَكَ عَلَى ظَهْرِهَا مِنْ دَابَّةٍ وَلَكِنْ يُؤَخِّرُهُمْ إِلَى أَجَلٍ مُسَمًّى فَإِذَا جَاءَ أَجَلُهُمْ فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِعِبَادِهِ بَصِيرًا﴾ ﴿ئەگەر الله ئىنسانلارنى ئۇلارنىڭ قىلمىشلىرى تۈپەيلىدىن جازالايدىغان بولسا، يەر يۈزىدە ھېچبىر جان ئىگىسىنى قويمىغان بولاتتى ۋە لېكىن الله ئۇلار (دىن ھېساب ئېلىش) نى مۇئەييەن ۋاقىتقىچە تەخىر قىلىدۇ، ئۇلار (دىن ھېساب ئېلىش) نىڭ ۋاقتى يېتىپ كەلگەندە (ئۇلارنىڭ ئەمەللىرىگە قاراپ جازا بېرىدۇ)، الله ھەقىقەتەن بەندىلىرىنى كۆرۈپ تۇرغۇچىدۇر﴾[2].

﴿فَإِذَا مَسَّ الْإِنْسَانَ ضُرٌّ دَعَانَا ثُمَّ إِذَا خَوَّلْنَاهُ نِعْمَةً مِنَّا قَالَ إِنَّمَا أُوتِيتُهُ عَلَى عِلْمٍ بَلْ هِيَ فِتْنَةٌ وَلَكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ قَدْ قَالَهَا الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَمَا أَغْنَى عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ فَأَصَابَهُمْ سَيِّئَاتُ مَا كَسَبُوا وَالَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْ هَؤُلَاءِ سَيُصِيبُهُمْ سَيِّئَاتُ مَا كَسَبُوا وَمَا هُمْ بِمُعْجِزِينَ﴾ ﴿ئىنسانغا بىرەر مۇسىبەت يەتسە، بىزگە دۇئا قىلىپ (ئىلتىجا قىلىدۇ)، ئاندىن ئۇنىڭغا مەرھەمەت قىلىپ بىرەر نېمىتىمىزنى ئاتا قىلساق، ئۇ: «بۇ نېمەت ماڭا ئۆز ئىلمىمدىن (يەنى پەزلىمدىن، ئەمگىكىمدىن، تىرىشچانلىقىمدىن، رىزىق

[1] سۈرە بەقەرە، 267 – ئايەت.
[2] سۈرە فاتىر، 45 – ئايەت.

تېپىشىنىڭ يولىرىنى بىلگەنلىكىمدىن) كەلدى» دەيدۇ. (ئىش ئۇ ئويلىغاندەك ئەمەس) بەلكى ئۇ سىناقتۇر (يەنى نېمەت ئاتا قىلىش بىلەن، ئۇنى ئىتائەت قىلامدۇ؟ ئاسىيلىق قىلامدۇ؟ دەپ سىنايمىز). لېكىن ئۇلارنىڭ تولىسى (بۇنى) بىلمەيدۇ. مۇنداق سۆزنى ئۇلاردىن ئىلگىرىكىلەرمۇ قىلغان، ئۇلارنىڭ ئېرىشكەن مال ـ مۈلۈكلىرى ئۇلارغا ئەسقاتمىدى. ئۇلار (دۇنيادا) قىلغان يامانلىقلىرىنىڭ جازاسىنى تارتتى. بۇلارنىڭ ئىچىدىكى زۇلۇم قىلغانلارمۇ قىلغان يامانلىقلىرىنىڭ جازاسىنى تارتىدۇ، ئۇلار ئازابىمىزدىن قۇتۇلالمايدۇ﴾[1].

﴿وَلَا تَتَمَنَّوْا مَا فَضَّلَ اللَّهُ بِهِ بَعْضَكُمْ عَلَى بَعْضٍ لِلرِّجَالِ نَصِيبٌ مِمَّا اكْتَسَبُوا وَلِلنِّسَاءِ نَصِيبٌ مِمَّا اكْتَسَبْنَ وَاسْأَلُوا اللَّهَ مِنْ فَضْلِهِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا﴾ ﴿ئى مۆمىنلەر! اللە سىلەردىكى بىر ـ بىرىڭلاردىن ئارتۇق قىلغان نەرسىلەرنى (ھەسەت قىلىش يۈزىسىدىن) ئارزۇ قىلماڭلار، ئەرلەر قىلغان ئەمەللىرىدىن ھەسسىدار بولىدۇ، ئاياللارمۇ قىلغان ئەمەللىرىدىن ھەسسىدار بولىدۇ. اللەتىن ئۇنىڭ پەزلىنى تىلەڭلار (اللە بېرىدۇ). اللە ھەقىقەتەن ھەممە نەرسىنى بىلگۈچىدۇر﴾[2].

﴿أَفَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ كَانُوا أَكْثَرَ مِنْهُمْ وَأَشَدَّ قُوَّةً وَآثَارًا فِي الْأَرْضِ فَمَا أَغْنَى عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ﴾ ﴿ئۇلار زېمىندا سەير قىلىپ ئۇلاردىن ئىلگىرىكىلەرنىڭ ئاقىۋىتىنىڭ قانداق بولغانلىقىنى

---

[1] سۈرە زۇمەر، 49 – ئايەتتىن 51 – ئايەتكىچە.
[2] سۈرە نىسا، 32 – ئايەت.

كۆزەتمىدىمۇ؟ بۇلاردىن ئۇلارنىڭ سانى كۆپ ئىدى، زېمىندا كۈچ ـ قۇۋۋەت ۋە يادىكارلىقلار (يەنى ئۆي ـ ئىمارەت) جەھەتتە بۇلاردىن ئۈستۈن ئىدى. ئۇلارنىڭ قولغا كەلتۈرگەن نەرسىلىرى ئۇلارغا ئەسقاتمىدى﴾[1].

[1] سۈرە غافىر، 82 – ئايەت.

كىبىرلىك، چوڭچىلىق، تەكەببۇرلۇق

﴿وَلَا تَمْشِ فِي الْأَرْضِ مَرَحًا إِنَّكَ لَنْ تَخْرِقَ الْأَرْضَ وَلَنْ تَبْلُغَ الْجِبَالَ طُولًا﴾ ﴿سەن زېمىندا مەغرۇرانە يۈرمىگىن، (ھاكاۋۇرلۇقتىن ئايىغىڭ بىلەن) يەرنى تېشىۋېتەلمەيسەن، (ھەرقانچە گەدەيگىنىڭ بىلەن) ئېگىزلىكتە تاغلارغا تەڭلىشەلمەيسەن﴾[1].

﴿وَلَا تُصَعِّرْ خَدَّكَ لِلنَّاسِ وَلَا تَمْشِ فِي الْأَرْضِ مَرَحًا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ﴾ ﴿كىشىلەردىن مەنستىمەسلىك بىلەن يۈز ئۆرۈمىگىن، زېمىندا غادىيىپ ماڭمىغىن، اﷲ ھەقىقەتەن ھاكاۋۇر، ئۆزىنى چوڭ تۇتقۇچىلارنى دوست تۇتمايدۇ﴾[2].

﴿إِلَهُكُمْ إِلَهٌ وَاحِدٌ فَالَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ قُلُوبُهُمْ مُنْكِرَةٌ وَهُمْ مُسْتَكْبِرُونَ لَا جَرَمَ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْتَكْبِرِينَ﴾ ﴿سىلەرنىڭ (ئىبادەت قىلىشقا لايىق) ئىلاھىڭلار بىردۇر، ئاخىرەتكە ئىشەنمەيدىغانلارنىڭ دىللىرى (اﷲنىڭ بىرلىكىنى) ئىنكار قىلىدۇ، ئۇلار چوڭچىلىق قىلىپ، (ھەقنى قوبۇل قىلىشتىن) باش تارتقۇچىلاردۇر. اﷲ ئۇلارنىڭ يوشۇرغانلىرىنى ۋە ئاشكارا قىلغانلىرىنى راستلا بىلىپ تۇرىدۇ،

[1] سۈرە ئىسرا، 37 – ئايەت.
[2] سۈرە لوقمان، 18 – ئايەت.

الله تەكەببۇرلۇق قىلغۇچىلارنى ھەقىقەتەن دوست تۇتمايدۇ﴾[1].

﴿فَادْخُلُوا أَبْوَابَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا فَلَبِئْسَ مَثْوَى الْمُتَكَبِّرِينَ﴾ ﴿سىلەر (ئىچىدە) مەڭگۈ قالىدىغان جەھەننەمنىڭ دەرۋازىلىرىدىن كىرىڭلار، چوڭچىلىق قىلىپ، (اللهقا ئىتائەت قىلىشتىن باش تارتقۇچىلارنىڭ بارىدىغان جايى نېمىدېگەن يامان!﴾[2]

﴿وَقَارُونَ وَفِرْعَوْنَ وَهَامَانَ وَلَقَدْ جَاءَهُمْ مُوسَى بِالْبَيِّنَاتِ فَاسْتَكْبَرُوا فِي الْأَرْضِ وَمَا كَانُوا سَابِقِينَ﴾ ﴿(دۇنيا ــ دەپىنىسى نۇرغۇن) قارۇننى، پىرئەۋننى ۋە (ئۇنىڭ زۇلۇمدا ياردەمچى بولغان ۋەزىرى) ھامانىنى (ھالاك قىلدۇق)، شۈبھىسىزكى، مۇسا ئۇلارغا روشەن مۆجىزىلەرنى ئېلىپ كەلدى، ئۇلار زېمىندا چوڭچىلىق قىلدى (يەنى اللهقا ئىبادەت قىلىشتىن، پەيغەمبەرگە ئىتائەت قىلىشتىن بويۇنتاۋلىق قىلدى)، ئۇلار (ئازابىمىزدىن) قېچىپ كېتەلمىدى﴾[3].

﴿وَإِذَا تُتْلَى عَلَيْهِ آيَاتُنَا وَلَّى مُسْتَكْبِرًا كَأَنْ لَمْ يَسْمَعْهَا كَأَنَّ فِي أُذُنَيْهِ وَقْرًا فَبَشِّرْهُ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ﴾ ﴿ئەگەر ئۇنىڭغا بىزنىڭ ئايەتلىرىمىز (يەنى قۇرئان ئايەتلىرى) ئوقۇلسا، گويا ئۇنى ئاڭلىمىغاندەك، ئىككى قۇلىقى ئېغىرلىشىپ قالغاندەك (اللهنىڭ ئايەتلىرىگە قۇلاق سېلىشتىن) تەكەببۇرلۇق بىلەن يۈز ئۆرۈيدۇ،

---

[1] سۈرە نەھل، 22 – ۋە 23 ـ ئايەتلەر.

[2] سۈرە نەھل، 29 – ئايەت.

[3] سۈرە ئەنكەبۇت، 39 – ئايەت.

(ئـى مـۇھەممەد!) ئۇنىڭغـا قـاتتىق ئـازاب بىـلەن خـۇش خەۋەر بەرگىن﴾[1].

﴿فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَيُوَفِّيهِمْ أُجُورَهُمْ وَيَزِيدُهُمْ مِنْ فَضْلِهِ وَأَمَّا الَّذِينَ اسْتَنْكَفُوا وَاسْتَكْبَرُوا فَيُعَذِّبُهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا وَلَا يَجِدُونَ لَهُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا﴾ ﴿ئىمـان ئېيتقـان ۋە ياخشـى ئەمەللەرنـى قىلغانلارغـا كەلسـەك، اللّٰه ئۇلارنىـڭ (ئەمەللىرىنىـڭ) ئەجرىنـى تولـۇق بېرىـدۇ، نېمىتىنـى ئۇلارغـا ئاشـۇرۇپ بېرىـدۇ، (اللّٰهقـا قۇلچىلىـق قىلىشـتىن) بـاش تارتقـان ۋە كـۆرەڭلەپ كەتكەنـلەرگە كەلسـەك، اللّٰه ئۇلارغـا قـاتتىق ئـازاب قىلىـدۇ. ئـۇلار ئـۆزلىرى ئۈچـۈن اللّٰهتـن باشـقا (اللّٰهنىـڭ ئازابىـدىن قۇتۇلدۇرىـدىغان) ھېچقانـداق دوسـت ۋە ھېچقانـداق مەدەتكـار تاپالمايدۇ﴾[2].

﴿وَاعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَبِذِي الْقُرْبَى وَالْيَتَامَى وَالْمَسَاكِينِ وَالْجَارِ ذِي الْقُرْبَى وَالْجَارِ الْجُنُبِ وَالصَّاحِبِ بِالْجَنْبِ وَابْنِ السَّبِيلِ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ مَنْ كَانَ مُخْتَالًا فَخُورًا﴾ ﴿اللّٰهقـا ئىبـادەت قىلىڭـلار، ئۇنىڭغـا ھـېچ نەرسـىنى شـېرىك كەلتـۈرمەڭلار، ئاتـا ـ ئانىڭلارغـا، خـىش ـ ئەقرىبالىرىڭلارغـا، يېـتىملەرگە، مىسـكىنلەرگە، يـېقىن قوشـنىغا، يىـراق قوشـنىغا، يانـدىكى ھەمراھقـا (يەنـى سەپەرداشـقا، ساۋاقداشـقا)، مۇسـاپىرغا، قـول

[1] سۈرە لوقمان، 7 – ئايەت.

[2] سۈرە نىسا، 173 – ئايەت.

ئاستىلارنىڭ قۇل - چۆرىلەرگە ياخشىلىق قىلغىلار، شۈبھىسىزكى، اللە مۇتەكەببىر، ماختانچاقنى ياقتۇرمايدۇ﴾[1].

﴿وَقَالَ رَبُّكُمُ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِي سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ﴾ ﴿پەرۋەردىگارىڭلار ئېيتىدۇ: ماڭا دۇئا قىلىڭلار، مەن (دۇئايىڭلارنى) قوبۇل قىلىمەن (تىلىگىنىڭلارنى بېرىمەن)، شۈبھىسىزكى، مېنىڭ ئىبادىتىمدىن چوڭچىلىق قىلىپ باش تارتىدىغانلار خار ھالدا جەھەننەمگە كىرىدۇ﴾[2].

﴿يَسْمَعُ آيَاتِ اللَّهِ تُتْلَى عَلَيْهِ ثُمَّ يُصِرُّ مُسْتَكْبِرًا كَأَنْ لَمْ يَسْمَعْهَا فَبَشِّرْهُ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ﴾ ﴿ئۇ، اللەنىڭ ئايەتلىرىنىڭ ئۆزىگە ئوقۇپ بېرىلىۋاتقانلىقىنى ئاڭلاپ تۇرىدۇ، ئاندىن تەكەببۇرلۇق قىلغان ھالدا گويا ئۇنى ئاڭلىمىغاندەك (كۇفرىدا) چىڭ تۇرىدۇ (گۇمراھلىقتا تېخىمۇ ئەزۋەيلەيدۇ)، ئۇنىڭغا قاتتىق ئازاب بىلەن خۇش خەۋەر بەرگىن﴾[3].

﴿وَيَوْمَ يُعْرَضُ الَّذِينَ كَفَرُوا عَلَى النَّارِ أَذْهَبْتُمْ طَيِّبَاتِكُمْ فِي حَيَاتِكُمُ الدُّنْيَا وَاسْتَمْتَعْتُمْ بِهَا فَالْيَوْمَ تُجْزَوْنَ عَذَابَ الْهُونِ بِمَا كُنْتُمْ تَسْتَكْبِرُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَبِمَا كُنْتُمْ تَفْسُقُونَ﴾ ﴿كاپىرلار دوزاخقا توغرىلىنىدىغان كۈندە (ئۇلارغا ئەيىبلەش يۈزىسىدىن ئېيتىلىدۇ): سىلەر لەززەتلىرىڭلارنى ھاياتىي دۇنيادا بەھرىمەن بولۇپ تۈگەتتىڭلار، سىلەر زېمىندا ھەقسىز رەۋىشتە چوڭچىلىق قىلىپ، ئىماندىن باش تارتقانلىقىڭلار ۋە اللەنىڭ

---

[1] سۈرە نىسا، 36 – ئايەت.

[2] سۈرە غافىر، 60 – ئايەت.

[3] سۈرە جاسىيە، 8 – ئايەت.

ئىتائىتىدىن چىققانلىقىڭلار تۈپەيلىدىن، بۈگۈن خار قىلغۇچى ئازاب بىلەن جازالىنىسىلەر﴾[1].

﴿وَنَادَى أَصْحَابُ الْأَعْرَافِ رِجَالًا يَعْرِفُونَهُمْ بِسِيمَاهُمْ قَالُوا مَا أَغْنَى عَنْكُمْ جَمْعُكُمْ وَمَا كُنْتُمْ تَسْتَكْبِرُونَ﴾ ﴿ئەئرافتىكىلەر (يەنى ياخشىلىقلىرى بىلەن يامانلىقلىرى تەڭ بولۇپ قالغان، جەننەتتىمۇ ئەمەس، دوزاختىمۇ ئەمەس كىشىلەر) سىماسىدىن تونۇيدىغان (دوزىخى) ئادەملەرگە: «توپلىغان پۇل - ماللىرىڭلار ۋە تەكەببۇرلۇقۇڭلار سىلەرگە نېمىگە ئەسقاتتى؟» دەپ توۋلايدۇ﴾[2].

﴿قَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا مِنْ قَوْمِهِ لِلَّذِينَ اسْتُضْعِفُوا لِمَنْ آمَنَ مِنْهُمْ أَتَعْلَمُونَ أَنَّ صَالِحًا مُرْسَلٌ مِنْ رَبِّهِ قَالُوا إِنَّا بِمَا أُرْسِلَ بِهِ مُؤْمِنُونَ﴾ ﴿ئۇنىڭ قەۋمىنىڭ تەكەببۇر چوڭلىرى بوزەك قىلىنغانلارغا يەنى ئۇلارنىڭ ئىچىدىكى مۆمىنلەرگە: «سىلەر سالىھنى ئۇنىڭ پەرۋەردىگارى تەرىپىدىن ئەۋەتىلگەن پەيغەمبەر دەپ بىلەمسىلەر؟» دېدى. ئۇلار: «بىز ئۇنىڭ پەيغەمبەرلىكىگە ئەلۋەتتە ئىشىنىمىز» دېدى﴾[3].

﴿لِكَيْلَا تَأْسَوْا عَلَى مَا فَاتَكُمْ وَلَا تَفْرَحُوا بِمَا آتَاكُمْ وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ الَّذِينَ يَبْخَلُونَ وَيَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبُخْلِ وَمَنْ يَتَوَلَّ فَإِنَّ اللَّهَ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ﴾ ﴿(الله تائالانىڭ ئۇلارنى لەۋھۇلمەھپۇزغا يېزىشى) قولۇڭلاردىن كەتكەن نەرسىگە قايغۇرۇپ كەتمەسلىكىڭلار ۋە

---

[1] سۈرە ئەھقاف، 20 – ئايەت.

[2] سۈرە ئەئراف، 48 – ئايەت.

[3] سۈرە ئەئراف، 75 – ئايەت.

الله بەرگەن نەرسىلەرگە خۇش بولۇپ كەتمەسلىكىڭلار ئۈچۈندۇر، الله مۇتەكەببىرلەر ۋە ئۆزلىرىنى چوڭ تۇتقۇچىلارنى دوست تۇتمايدۇ. ئۇلار بېخىللىق قىلىدىغان ۋە كىشىلەرنى بېخىللىق قىلىشقا بۇيرۇيدىغانلاردۇر، كىمكى (اللهنىڭ يولىدا نەپىقە قىلىشتىن) باش تارتىدىكەن (اللهقا ھېچ زىيان يەتكۈزەلمەيدۇ)، چۈنكى الله بىھاجەتتۇر، مەدھىيىگە لايىقتۇر﴾[1].

---

[1] سۈرە ھەدىد، 23 – ۋە 24 – ئايەتلەر.